

Anul VII nr. 3/2015

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Revistă cu prestigiu științific recunoscut de
Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor
și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

<i>Război clasic vs. război hibrid – o abordare comparativă.....</i>	3
Ileana CHIRIȚĂ	
<i>Războiul informațional - componentă a conflictului neconvențional, recurs la istorie</i>	17
Ovidiu Ilie FRĂȚILĂ	
<i>Războiul hibrid - provocare pentru activitatea de intelligence</i>	24
Adrian TEODORESCU	
<i>Noua frontieră întărită a Europei: linia de demarcație din Donbas</i>	30
Iulian CHIFU	
<i>Cum discutăm despre politică și economie?</i>	38
Vasile SECĂREȘ	
<i>Lecția datoriilor suverane și securitatea europeană.....</i>	44
Napoleon POP	
Andreea DRĂGOI	
<i>Abordări ruse privind „armele psihotronice”</i>	59
Magdalena SĂVUICARU	
<i>Evaluarea psihologică la distanță a liderilor</i>	66
Manuela VÂRLAN	
<i>Utilizarea conceptului JISR în operații.....</i>	71
Cristinel-Marius AMZA	
Dumitru MIRȚĂU	
<i>Securitatea societală și fenomenul migrației.....</i>	78
Corina BUCUR	

RĂZBOI CLASIC vs. RĂZBOI HIBRID – O ABORDARE COMPARATIVĂ –

General-maior Ileana CHIRIȚĂ*

Abstract

The gradual shift of the center of gravity from the military to the non-military means into the military force projection has produced a fundamental difference between the current war and the conventional one. This article presents a comparative analysis on the classic and the hybrid war, with a focus on weapons, tools and methods of forces employment during the hybrid conflict, taking into account some possible and viable retaliation means.

Keywords: hybrid war; coercive diplomacy, informational warfare, information operations, psychological operations, Special Forces, diversion groups, paramilitary forces, green on blue attacks, security culture.

Chiar dacă tipul de conflict pe care îl desemnăm astăzi sub denumirea de *război hibrid* își are rădăcinile în istorie, totuși, deplasarea treptată a centrului de greutate de pe mijloacele militare pe cele non-militare în proiectarea forței a produs o diferență fundamentală în raport cu războiul de tip clasic, convențional, impunând o aplecare mai atentă asupra **armelor și instrumentelor la care face apel**, asupra **metodelor de angajare** a acestuia și asupra **forțelor de care uzează**.

Greu de anticipat și, prin urmare, greu de prevenit, actualele conflicte hibride care au loc pe teritoriul Ucrainei, în Orientul Mijlociu și în zonele adiacente necesită, implicit, **o regândire și o reconfigurare radicală a ripostei**, cu atât mai mult cu cât prelungirea lor în timp și caracterul lor transfrontalier generează riscuri de securitate dificil de gestionat, atât la nivel regional, cât și la nivel global.

Prin urmare, vom proceda în cele ce urmează la o trecere în revistă a principalelor arme, instrumente și modalități de ducere a războiului hibrid, prin comparație cu războiul de tip clasic, încercând totodată o identificare a unor posibile metode și mijloace viabile de contracarare a acțiunilor hibride.



Declarația de război vs. război nedeclarat, implicare în conflict nerecunoscută

În războiul clasic, forțele beligerante ținneau seama de anumite reguli, conform *dreptului războiului*, în vederea limitării efectelor conflictului armat: declarația de război, respectarea unor convenții internaționale ce restricționau tipurile de armament, metodele și mijloacele de luptă folosite, respectarea armistițiilor, protejarea populației civile, neimplicate în conflict, și a bunurilor culturale etc.

*General-maior Ileana CHIRIȚĂ este locțiitor al Directorului Direcției Generale de Informații a Apărării.



În antichitate, declarația de război era considerată un act de moralitate publică necesară, iar acest principiu s-a perpetuat până în istoria recentă. De pildă, potrivit *Convențiilor de la Haga*, din 1899 și 1907, încă în vigoare, starea de război este precedată, în mod necesar, fie de o declarație de război, fie de un ultimatum rezonabil, echivalent cu o declarație condiționată de război, iar starea de război trebuie comunicată imediat și statelor neutre. Din punct de vedere juridic, declararea războiului implică automat asumarea anumitor drepturi și obligații de către toate părțile aflate în conflict: mai exact, odată cu declarația de război, intră în vigoare normele *dreptului umanitar internațional*, cunoscut și sub numele de *dreptul conflictelor armate* sau *dreptul războiului*.

Spre deosebire de războiul convențional, în conflictul hibrid agresorul nu mai face, în mod deschis, oficial, o declarație de război, nu mai dă un ultimatum și nici nu-și mai asumă explicit componenta militară a acțiunilor sale, deși uzează de ea. Altfel spus, *războiul hibrid este un război prin terți*.

Pe de altă parte, dacă în războiul de tip clasic exista o precumpănire indiscutabilă a utilizării

forțelor regulate și a armamentului convențional în raport cu forțele și cu armele neconvenționale, războiul hibrid produce o inversare a acestui raport și, în plus, nu mai respectă nicio regulă dintre cele cunoscute. Acest aspect îi conferă, de altfel, caracterul insidios, ascuns, greu de anticipat și de contracarat. În acest fel, entitatea agresoare (statală sau non-statală) reușește să își proiecteze puterea în afara propriilor granițe sau în afara ariei teritoriale pe care o controlează, să compenseze deficitul de înzestrare militară în comparație cu entitatea agresată, sau, eventual, să-și atingă un obiectiv geopolitic dificil de obținut pe cale diplomatică.

În pofida faptului că agresorul se implică în război cu trupe (cel mai adesea neregulate, precum grupările paramilitare, grupurile de destabilizare, grupurile de diversiune, agenți) sau oferind sprijin politic și logistic uneia dintre părțile beligerante, totuși, **centrul de greutate în ansamblul modalităților și mijloacelor de proiectare a forței pare să se fi mutat către mijloacele politice, economice, informaționale, umanitare și către alte măsuri non-militare.**

În combinația complexă de mijloace de tip *hard power* (acțiuni militare propriu-zise) și *soft power* (presiuni politice, economice, sabotaj, acțiuni subversive în plan socio-cultural și imagologic, mai exact tot ce înțelegem astăzi prin sintagma *diplomație coercitivă*), la care face apel războiul hibrid, mijloacele de tip *soft power* avansează în planul întâi, fiind mai ușor de utilizat, cu costuri considerabil mai mici și, în plus, beneficiind de avantajul lipsei unei legislații internaționale care să își poată exercita acțiunile coercitive asupra lor (spre deosebire de acțiunile militare directe, condamnabile nu numai moral, ci și în baza unui consistent pachet de legi internaționale).

Prin urmare, războiul hibrid ne aduce în postura de „spectatori” la modul cum are loc **ștergerea**, sau cel puțin **estomparea, granițelor dintre starea convențională de război și cea convențională de pace**, sau **trecerea de la stadiul de violență organizată la stadiul de influențare ostilă**.

Ostilități militare deschise vs. atacuri subversive

În raport cu ofensiva militară pe câmpul de luptă, ce reprezenta modalitatea predilectă de angajare a forței în războiul clasic, **entitatea**

agresoare în războiul hibrid conferă o mai mare pondere, în economia acțiunilor sale, atacurilor subversive, urmărind prin aceasta facilitarea atingerii scopurilor sale militare, politice și geopolitice prin provocarea imploziei statului agresat. Gama complexă a acțiunilor subversive include orice act de destabilizare a scenei politice a statului agresat, prin alimentarea forțelor de opoziție, în special a celor radicale, precum și a mișcărilor sociale antiguvernamentale. Agresorul urmărește să speculeze astfel, în interes propriu, nesupunerea civică sau protestele minoritarilor din statul țintă – fie că este vorba de minorități etnice sau de minorități religioase – ca factor de tensiune socială și de destabilizare. Actualele conflicte din Orientul Mijlociu și din Africa de Nord au un pronunțat caracter interconfesional, însă motivația lor este de natură geopolitică, în aceste conflicte fiind implicate și state terțe din zonă, între care există o concurență pentru creșterea profilului regional. Tocmai de aceea le-a fost atât de dificil ideologilor să acorde acestor conflicte o denumire adecvată, numindu-le, în cele din urmă, cu termenul de *conflicte civile*. De asemenea, alimentarea artificială a separatismului pe criterii etnice în provinciile georgiene Abhazia



și Osetia de Sud, în Autoproclamata Republică Transnistreană – în fapt, parte componentă a Republicii Moldova – sau în regiunile ucrainene Donețk și Lugansk, are drept obiectiv primordial slăbirea acestor state prin fragmentare sau prin așa-numitele *conflicte înghețate* (actualul conflict din Ucraina putând evolua către un astfel de scenariu), conflicte prelungite pe termen nedeterminat sau conflicte latente cu potențial de a fi oricând reactivate, statul afectat neacceptând pierderile teritoriale.

Ținta geopolitică a fost, cum este lesne de înțeles, blocarea *sine die* a aderării Georgiei, Republicii Moldova și Ucrainei la Alianța Nord-Atlantică sau la Uniunea Europeană. De altfel, în pofida negării permanente a oricărei implicări (militare și non-militare) a Federației Ruse în actualul conflict de pe teritoriul Ucrainei, însuși președintele rus, Vladimir Putin, afirma faptul că acest conflict reprezintă efectul exacerbarii tensiunilor geopolitice dintre Federația Rusă și Alianța Nord-Atlantică: „Nu aveam nicio garanție că Ucraina nu va deveni mâine parte a NATO. (...) În aceste condiții, noi nu puteam proceda altfel [*anexarea peninsulei Crimeea - n.n.*], când un teritoriu cu o populație preponderent de origine rusă risca să ajungă într-o alianță militară internațională, deși locuitorii Crimeii voiau să fie în componența Rusiei”¹.

Prin urmare, pentru a compensa deficitul de armament convențional în raport cu NATO, Rusia a recurs la vaste ofensive propagandistice, nemaifăcând din perioada Războiului Rece, îndreptate împotriva Occidentului democratic. Țintele prioritare au fost spațiul ex-sovietic și fosta Europă comunistă. Unul dintre cele mai elocvente exemple îl reprezintă retorica agresivă, contestatară, a unor oficiali de la Moscova la adresa unor demersuri politice întreprinse în spațiul european și contrare intereselor geopolitice ale Moscovei: de exemplu, declarația ministrului rus de externe, Serghei Lavrov, făcută de la tribuna Conferinței de Securitate de la München (în februarie 2015), cu privire la faptul că „reunificarea Germaniei s-a făcut fără niciun referendum”, precum și demersul inițiat recent de Moscova, de „verificare a legalității recunoașterii independenței republicilor baltice de către Consiliul de Stat al URSS, în 1991”, care nu urmăresc să destrame Germania sau să anexeze statele baltice, ci să conteste noua ordine geopolitică instituită după încheierea Războiului Rece, delegitimând astfel tot ceea ce s-a petrecut după prăbușirea URSS și conferind, în schimb, legitimitate procesului de anexare a Crimeii.

În cazul Ucrainei, acțiunile subversive au uzat, în paralel, de elementul etnic și de cel religios,



în sensul că *Biserica Ortodoxă a Ucrainei, subordonată canonic Bisericii Ortodoxe Ruse și Patriarhiei Moscovei*, singura Biserică canonică a statului², cu eparhii pe întreg teritoriul țării, a derulat ample acțiuni de propagandă în favoarea intereselor politice ale Federației Ruse, speculând lipsa de unitate spirituală și culturală a poporului ucrainean. Atacurile sale împotriva Bisericii Greco-Catolice Ucrainene³ (cu sediul la Lvov, în vestul țării, și cu influență asupra vieții culturale și politice din zona cu populație de orientare pro-europeană și din diaspora) au arătat o implicare politică explicită, consonantă cu declarațiile publice anti-occidentale ale președintelui rus, Vladimir Putin: „Vreau să fie clar și sincer: mențineam un dialog cu partenerii noștri – cu europenii și cu americanii – folosind doar instrumente diplomatice și pașnice. Însă, la încercările noastre de a continua acest dialog, ei ne-au răspuns prin susținerea unei lovituri de stat anticonstituționale în Ucraina”⁴.

Poate nu este lipsit de interes să spunem că, în discursul anti-occidental al patriarhului Kiril I al Bisericii Ortodoxe Ruse, era blamat „acordul tacit al Occidentului față de genocidul creștinilor din Orientul Mijlociu”. De asemenea, mitropolitul Ilarion, conducător al Direcției de Relații Externe din cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse, denunța consecințele nefaste ale implicării statelor occidentale în Orientul Mijlociu: „Standardele duble sunt caracteristice pentru acțiunile țărilor occidentale. Acestea proclamă idealurile democrației și, în numele acestor idealuri, puterile occidentale se amestecă în situația țărilor din Orientul Mijlociu, răsturnând regimurile existente acolo, dar, după aceea, nimeni nu mai are grijă de ceea ce se va întâmpla mai departe, de soarta creștinilor din aceste țări”⁵.

Implicarea Bisericii în viața politică din statele din vecinătatea noastră arată, cât se poate de clar, faptul că **instituția ecleziastică a devenit un instrument important de propagandă politică**, pus adeseori în slujba unor actori externi, armă nevăzută dar eficientă în atacurile subversive. Conul de umbră în care se desfășoară acestea, disimulând total implicarea externă,

ridică un mare semn de întrebare asupra cauzelor endogene ale conflictului din Ucraina și asupra lipsei de legătură între marile focare de conflict existente în prezent în Europa și în Asia.

Așa cum subliniază foarte corect cunoscutul sociolog și politolog Dan Dungaciu, „în războiul hibrid, esențiale nu sunt doar slăbiciunile militare, ci mai ales cele societale, adică cele non-militare, pe care cel care generează agresiunea încearcă să le fructifice: tensiuni etnice, instituții slabe și corupte, dependență economică/energetică etc. (...) Stat slab înseamnă stat fără instituții puternice, cu cetățeni dezangajați față de stat sau chiar ostili lui, dependent economic de potențiali inamici, măcinat de corupție, deci ușor de infiltrat la nivelul deciziei strategice”⁶. Am mai adăuga la aceste vulnerabilități și lipsa sau estomparea (prin diverse acțiuni de deznaționalizare) a unității unui popor în plan identitar, adică sub aspectul apartenenței socio-culturale, spirituale, consfințite istoric, la aceeași comunitate etnică, fapt care să îi asigure unitatea de acțiune în baza unui set comun de valori naționale.

În plus, prelungirea previzibilă a conflictului din Ucraina (ca urmare a subminării procesului de pace prin nerespectarea Acordului de încetare a focului și prin inflexibilitatea părților implicate în negocierile de pace) favorizează anumiți actori geopolitici, întrucât provoacă o serie de consecințe, în lanț, ce nu aduc nimic bun Ucrainei: o slăbire economică tot mai accentuată a statului, scăderea tot mai severă a nivelului de trai al populației, accentuarea disensiunilor interetnice și a nemulțumirilor sociale, ce alimentează tendința de revoltă și produc instabilitatea regimului politic central. Tot de acțiuni subversive este vorba și aici.

Presa de război vs. războiul informațional

Războaiele care au avut loc de-a lungul istoriei moderne au dovedit îndeajuns faptul că presa de război este diferită de cea publicată în vremuri de pace. Ca trăsături definitorii, aceasta se distinge prin faptul că este supusă unei severe cenzuri, având totodată o obiectivitate relativă, puternic alterată de dezinformare.



Faptul nu trebuie să surprindă, întrucât substratul causal este subordonat, în esență, unui scop pozitiv: statul care emite presa respectivă urmărește să nu își creeze, de unul singur, vulnerabilități, oferind adversarului informații care ar putea fi speculate de acesta în defavoarea sa; de asemenea, autoritățile de stat trebuie să aibă în vedere atenuarea la maxim a tensiunilor sociale, inerente în perioade de conflict; cu alte cuvinte, presa dobândește o importanță majoră în gestionarea psihologiei maselor în momente de criză și conflict.

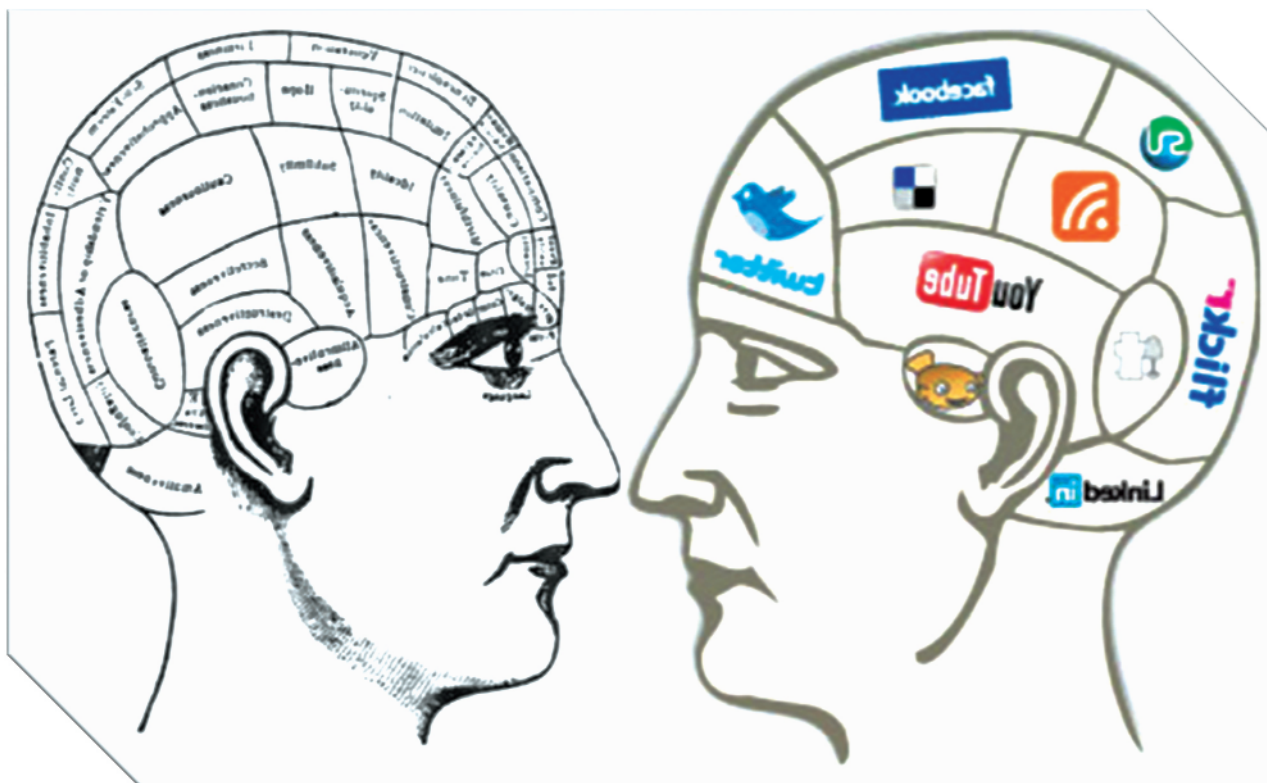
Pornind de la această ultimă trăsătură a presei, războiul hibrid răstoarnă din nou tiparele cunoscute, transformând mass-media în instrument de manipulare a opiniei publice, în scopul destabilizării statului-țintă. Este vorba aici despre întregul complex de acțiuni din categoria așa-numitelor *operații informaționale*: propaganda, manipularea, dezinformarea, intoxicarea, inducerea în eroare sunt doar cele mai cunoscute dintre acestea.

Așa cum spune foarte bine Dan Dungaciu, „presa joacă un rol în orice tip de război, dar într-un război hibrid, nedeclarat, rolul ei este și mai semnificativ. (...) În sociologie, există o teorie despre efectele mass-media în termeni de *injecție*: imediat ce se constată o problemă

(o „boală”), se injectează o campanie media și opiniile cetățenilor sunt modificate radical”⁷.

Armă cu efecte subversive, insidioase, o campanie informațională ostilă, orchestrată inteligent, poate garanta agresorului succese mai rapide decât o campanie militară, iar asta, adeseori, la adăpostul anonimatului dat de pseudonimele sub care semnează hacker-ul, agentul sau jurnalistul, ori de o identitate obscură a unei publicații sau a unui trust de presă, în legătură cu care nu se cunoaște nici cine este finanțatorul, nici ce interese îi animă activitatea.

În plus față de operațiile informaționale, ceea ce înțelegem astăzi prin conceptul de *război informațional* include și afectarea fizică a emisiei: transmisiile de televiziune și de radio ale statului-țintă pot fi supuse bruiajului, rețelele informatice pot fi blocate, informațiile pot fi accesate ilegal, distruse sau alterate, tranzacțiile online pot fi, la rândul lor, blocate sau perturbate. Sabotajul informațional incumbă numeroase forme de manifestare despre care nu este momentul potrivit să oferim detalii: există o întreagă literatură pe această temă. Cert este faptul că, în actuala eră informațională, informația devine o armă valoroasă, ce poate ajuta agresorul în mod decisiv la impunerea voinței proprii într-un conflict. Accesul la informații a devenit o armă cu două tăișuri, odată cu apariția Internetului.



Posibilitățile de a cunoaște au crescut exponențial. Internetul facilitează promovarea mesajelor, dar, totodată, oferă și multiple posibilități de mascare a atacurilor, micșorează distanțele dintre indivizi, dintre civilizații, dintre oameni, dintre agresor și țintă, eludând, în plus, sancțiunile, ca urmare a curențelor legislative în domeniu.

Este dificil să înțelegem conceptul de război hibrid făcând abstracție de rolul pe care îl joacă, în cadrul acestuia, acțiunile de război informațional, adică întregul set de acțiuni desfășurate în timp de criză sau război, îndreptate împotriva informațiilor sau a sistemelor informaționale ale adversarului, în paralel cu protejarea propriilor informații și sisteme informaționale, cu scopul influențării unor decizii ale adversarului sau îndeplinirii unor obiective politice. O informație oportună, folosită cu maximă abilitate, poate oferi superioritate informațională și, implicit, avantaje în plan tactic. Același rezultat îl poate avea blocarea accesului adversarului la o informație de importanță critică.

Războiul hibrid se duce tot mai mult pe planul inteligenței și al psihicului, și mai puțin pe câmpul de luptă. Forța brută, limitată, este tot mai adesea surclasată de forța „armelor *inteligente*” – pentru a face un joc de cuvinte. De aceea, în cadrul

acestui tip de conflict, războiul informațional devine o modalitate indispensabilă de angajare a forței, utilizată cu predilecție în conflictul hibrid, în economia căruia are o pondere mai mare decât alte modalități de atac.

De această dată, importanța covârșitoare nu o mai are forța militară brută (tradusă în numărul militarilor, în categoriile și cantitatea de armament și tehnică militară), ci informația, manipularea opiniei publice, spionajul, diversiunea, experiența comandanților și psihicul luptătorilor (în fapt, operațiile informaționale fiind strâns interconectate cu operațiile psihologice). Realitatea poate fi redefinită/modificată prin schimbarea stării de spirit a militarilor și prin alterarea opiniilor populației civile, acestea, la rândul lor, putând schimba soarta conflictului. Nu mai este un secret faptul că sentimentele, atitudinile și comportamentele indivizilor pot fi induse sau fabricate: totul depinde de abilitatea de care dispune agresorul în planul managementului percepțiilor. Mass-media transformate în instrument de acțiune al războiului hibrid reprezintă un vector deosebit de eficient de proiectare a forței prin operații informaționale: propagandă, dezinformare, manipulare. Iată doar câteva dintre armele pe care un segment extrem

de mic al societății are abilitatea de a le detecta și de a le respinge. Prin controlul mass-media se pot manipula cetățenii unui stat, astfel încât atitudinea acestora față de autoritățile statului, față de o decizie politică sau față de o acțiune militară să devină favorabilă manipulatorului. Aproape că nu se poate imagina o acțiune subversivă în afara operațiilor informaționale.

În societatea în care trăim, o societate a Internetului și a rețelelor de socializare, în care o mare parte a informațiilor sunt stocate

importantă la fel de mare, precum avea, în strategia și în tactica militară clasică, dominarea spațiului aerian sau controlarea unui teritoriu.

Este deja o realitate faptul că războiul informațional joacă un rol determinant în viața politică, economică și militară a oricărui stat, atât pe timpul unui conflict deschis, cât și pe timp de pace. Suntem astăzi martorii includerii unor domenii precum relațiile publice, activitatea de informații, tehnologia informațiilor și comunicațiile într-o strategie de proiectare ostilă



pe suport electronic, reziliența și viabilitatea sistemului de securitate națională nu pot fi concepute fără a lua în considerare operațiile informaționale și managementul percepțiilor, sistemele informaționale și modul de exploatare a informației (accesul la informație, colectarea, protecția, managementul și diseminarea acesteia), deoarece conflictul hibrid tinde să deplaseze centrul de greutate al acțiunilor dinspre dimensiunea materială spre cea informațională.

Prin modalitățile de agresiune subsumate războiului informațional, **conflictul hibrid vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu numai cu scopul de a le distruge sau paraliza, dar, mai ales pentru a influența procesele decizionale la nivelul cel mai înalt.** Prin urmare, pentru satisfacerea intereselor de securitate națională, dominarea spectrului de informații are o

a forței. Prin urmare, nu este exagerat să avem în vedere ca acest aspect să constituie un punct de plecare în direcția unei preocupări permanente, la nivel național. Ne referim aici la necesitatea adoptării, la nivel național, a unor decizii pe această temă în domeniul politic, economic, militar și juridic.

Diplomația coercitivă

În termeni generali, conceptului de *diplomație coercitivă* îi este circumscrisă întreaga gamă de presiuni non-militare exercitate, în relațiile internaționale, de regulă, la adresa unui stat sau a unei entități considerate agresoare (companie, organizație sau grupare teroristă etc.), pentru a îl/o determina să renunțe la acțiunile ostile pe care le derulează. Așadar, diplomația coercitivă este necesară atunci când relațiile diplomatice propriu-zise încetează să fie eficiente, atunci

când evoluția situației de securitate nu pare să mai dea nicio șansă negocierilor. Scopul său ar fi unul pozitiv, și anume, acela de a-l constrânge pe agresor sau de a-i descuraja acțiunile, preîntâmpinând astfel declanșarea unui conflict militar. Din această categorie fac parte sancțiunile adoptate de un stat, de un grup de state sau chiar de comunitatea internațională la adresa altui stat sau a unei entități ce desfășoară acțiuni ostile. Câteva exemple revelatoare în acest sens ar fi regimul de sancțiuni impuse, de-a lungul timpului, Coreii de Nord, Irakului, Iranului sau aripii militare a organizației libaneze Hezbollah.

În cazul războiului hibrid, acțiunile de diplomatie coercitivă sunt puse de însăși entitatea agresoare în slujba atingerii mai rapide și cu mai puține resurse a unor obiective politice sau geopolitice, cu evitarea unui conflict militar sau în paralel cu acesta. Presiunile, fie ele politice, economice sau de altă natură, pot îmbrăca, în acest caz, forme variate, fiind adeseori sinonime cu șantajul⁸, cu blocada economică, cu manipularea piețelor internaționale ale resurselor⁹, cu blocarea funcționalității organizațiilor internaționale de securitate și cu forțarea, în acest fel, a adoptării marilor hotărâri la nivelul unor grupuri de influență sau în formate bilaterale, între agresor și state terțe, neimplicate direct în conflict sau cu rol de mediator.

De asemenea, diplomația coercitivă poate include orice act de presiune non-militară, în măsură să obstrucționeze adversarul în alte zone de interes strategic, pe mai multe planuri, fără ca aceste planuri să interfereze direct cu interesele agresorului. Șantajul și pierderile economice asociate lui sau afectarea intereselor adversarului prin mijloace de tipul *soft power* reprezintă astfel un cost indirect al orientării politice divergente a acestuia în raport cu interesele agresorului: agresorul alege să își atace sau să își intimideze adversarul în orice zonă de interes major a acestuia.

Acțiunile de lobby

În strânsă conexiune cu diplomația coercitivă, acțiunile de lobby desfășurate prin intermediul grupurilor de influență sau al grupurilor de presiune sunt extrem de energice

în anumite medii politico-diplomatice, nefiind complet străine de acțiunile de șantaj sau de cele de manipulare. Sunt cunoscute diverse cazuri de minorități etnice numeroase, care, fiind bine reprezentate în Parlamentul unor state occidentale democratice, exercită presiuni asupra forțelor de guvernământ în vederea adoptării sau blocării unor decizii politice favorabile, respectiv defavorabile, statului de proveniență al acestei minorități, în caz contrar sancționând clasa politică de la conducerea statului de adopție printr-un vot negativ în alegerile prezidențiale sau parlamentare. Astfel, pe fondul tensiunilor geopolitice deja tradiționale dintre Iran și Israel, ani de-a rândul evreii din Congresul american au blocat politicile referitoare la eventuale negocieri între SUA și Iran pe marginea programului nuclear iranian, din dorința de a preîntâmpina ridicarea sancțiunilor internaționale la adresa Teheranului și continuarea dezvoltării sectorului nuclear iranian. La fel de bine sunt cunoscute cazurile unor companii economice din sectoarele strategice, ai căror reprezentanți au conexiuni în mediul politic și caută să obțină varii contracte în condiții mai avantajoase, în schimbul finanțării unor campanii electorale, de pildă. Sau cazurile în care foști înalți demnitari ai unui stat ajung să devină intermediari între statul de origine și mari companii economice străine (uneori chiar companii supuse unor sancțiuni internaționale), spre a masca o cooperare subterană foarte susținută, între două state care, oficial, apără principii și valori politice total diferite. Nu mai este un secret pentru nimeni faptul că fostul cancelar german, Gerhard Schröder, este de mulți ani consilierul de imagine al directorului gigantului energetic rus Gazprom și factor de influență pentru obținerea, de către Germania, a unor avantaje în plan energetic, în anii în care Rusia recurgea la șantajul energetic al Ucrainei, în mai multe episoade (martie 2005, ianuarie 2006, martie 2008, ianuarie 2009), în perioada președinției Iușcenko, afectând astfel, în bună măsură, statele europene care se alimentau cu gaze rusești transportate prin conducte care tranzitau Ucraina. Era, de altfel, perioada în care

construirea gazoductului North Stream, care leagă direct Rusia de Germania, prin Marea Baltică, evitând tranzitarea Ucrainei sau a Republicii Belarus, cunoștea o accelerare semnificativă. De asemenea, criza actuală din Ucraina a transformat întreaga comunitate internațională în spectator la un joc diplomatic abil al Federației Ruse, care a negociat în format bilateral cu anumite state membre ale Uniunii Europene, reușind să influențeze procesul decizional la nivelul blocului comunitar, astfel încât sancțiunile adoptate de Uniunea Europeană la adresa Moscovei au fost, poate, mai blânde decât s-ar fi așteptat comunitatea internațională.

Conflictul de tip hibrid include astfel de grupuri de lobby, în special în condiții geopolitice tensionate sau în caz de conflict, atunci când țara/entitatea agresoare urmărește să își proiecteze forța prin intermediul unor terți, spre a-și disimula propria culpabilitate, pentru a eluda anumite legi sau pentru a preîntâmpina anumite sancțiuni.

Mijloace de luptă convenționale și forțe militare regulate vs. mijloace de luptă și forțe militare neconvenționale

Toate modalitățile de proiectare a forței enumerate până acum pot fi utilizate, firește, în paralel cu acțiunile militare, însă orice acțiune militară subsumată conflictului hibrid aduce în prim-plan nu mijloace de luptă convenționale și forțe regulate, ci unele neconvenționale, precum acțiunile sub acoperire, lupta prin agenți, prin forțe speciale, trupe de gherilă, trupe de partizani, grupări paramilitare sau grupuri de diversiune (spre exemplu, militarii în uniforme fără însemne naționale sau militanți ai unor organizații teroriste infiltrați în rândurile forțelor de securitate ale unor state, postură din care inițiază atacuri fratricide, așa-numitele atacuri „green on blue” sau atacuri din interior, ce scad dramatic, de câțiva ani încoace, eficiența structurilor de securitate din Irak și Afganistan). Acești executanți pot desfășura acțiuni pe care un stat nu și le-ar putea asuma oficial, obligat fiind să respecte convențiile de la Geneva și de la Haga privind forțele terestre, folosirea armamentului și tratamentul populației necombatante.

Prin urmare, statul care duce un război hibrid se folosește de astfel de forțe și acțiuni, însă neagă categoric orice implicare a sa în luptă și rolul său de finanțator sau de coordonator al acestora.

Dacă în conflictul militar clasic lucrurile erau clare, ostilitățile fiind declarate oficial, iar trupele regulate desfășurând, cu predilecție, acțiuni convenționale, în cazul războiului hibrid se produc anexări tacite de teritorii străine, infiltrații ale unor militari fără însemne ale armatelor naționale, acțiuni subversive și presiuni non-militare variate, dintre care multe nu cad sub incidența niciunei legi, dat fiind caracterul lor de noutate. Toate acestea, însumate, oferă agresorului un avantaj în raport cu entitatea țintă, un avantaj greu de compensat sau de contracarat.

Prin urmare, conflictul de tip hibrid aduce entitatea-țintă în situația, extrem de dificilă, de surprindere strategică, fără a ști exact cine este agresorul, cu ce mijloace luptă acesta și pe câte planuri; totodată, el este în situația de a nu ști care sunt modalitățile optime de contracarare a agresiunii.

Modalități de contracarare a războiului hibrid

Dincolo de toată această analiză, rămâne deschisă o întrebare esențială: *Până unde se poate extinde acest război și în ce măsură poate fi el stopat cu adevărat, de vreme ce însăși diplomația a devenit una dintre armele sale?* La această întrebare politicienii și militarii vor fi nevoiți să găsească un răspuns adecvat – înțelegând prin aceasta *un răspuns care să dea o șansă păcii*, astfel încât să nu poată fi acuzați – de posteritate și, până atunci, de contemporani și, de ce nu, de propria conștiință – că au fost depășiți de istorie.

Prin urmare, problema cea mai spinoasă a momentului este **identificarea celor mai eficiente modalități aflate la îndemâna unui stat de a se apăra pe timpul derulării unui conflict hibrid**. În condițiile în care unele dintre statele implicate în astfel de conflicte sunt și puteri nucleare, un război convențional nu este o soluție. În plus, așa cum este lesne de înțeles, statul agresat nu se poate apăra cu forțe de artilerie împotriva șantajului economic, a acțiunilor de lobby sau a unei campanii mediatice ostile. De exemplu, în



urma numeroaselor episoade ale crizei energetice declanșate de sistarea exportului de gaze naturale din Federația Rusă către Ucraina, criză ce a afectat și numeroase state NATO, printre prioritățile strategice de pe agenda Alianței a fost introdusă și problematica securității energetice, punându-se chiar problema activării Articolului 5, referitor la securitatea colectivă. Cu toate acestea, nu s-a operaționalizat această solicitare, considerată inadecvată, fapt ce dovedește că alianțele de securitate nu dispun totdeauna de reziliență la șocurile induse de agresiunile de tip hibrid.

Cea mai mare dificultate pe care o generează conflictul hibrid este utilizarea simultană de către agresor a acțiunilor de tip *soft power* și a celor de tip *hard power*, acestea din urmă fiind, așa cum am spus, nerecunoscute oficial de către agresor. Astfel, într-un conflict hibrid, agresorul poate recurge, în paralel, la creșterea prețurilor la resurse sau la blocarea accesului la resurse, la sprijinul extern acordat forțelor de opoziție și la

alimentarea separatismului pe criterii etnice sau religioase, concomitent cu infiltrarea în teritoriul statului agresat a unor trupe neconvenționale, fără însemne militare, care să poarte o luptă prelungită cu forțele guvernamentale, în vederea slăbirii statului și forțării acestuia să adopte condițiile economice dure impuse de agresorul ce nu-și recunoaște implicarea în conflictul militar.

Așadar, am fi tentați să spunem că războiul hibrid necesită un răspuns hibrid. Ceea ce se întâmplă în prezent în principalele zone fierbinți ale globului și, în general, gama largă de metode și mijloace de care uzează războiul hibrid reprezintă o preocupare majoră la nivel guvernamental și al serviciilor de informații, ce ar trebui să determine statele să-și configureze, în regim de maximă urgență, strategiile naționale de securitate, căutând o adaptare cât mai eficientă la noile realități impuse de acest tip de conflict.

Principală armă de care s-a folosit, până în prezent, Occidentul pentru contracararea

agresiunilor hibride a fost reprezentată de **sancțiunile economice**, însă acestea nu au fost în măsură să reducă semnificativ ostilitatea agresorilor. Este ușor să vorbim despre nevoia valorificării la maximum a procesului politico-diplomatic în reglementarea diferendelor, mergând, *in extremis*, până la izolarea agresorului pe plan internațional, cu apărarea – fără concesii – a legislației internaționale. Cu toate acestea, actuala globalizare a economiei și relațiile de strânsă interdependență dintre state au dovedit îndeajuns cât de greu se poate obține un consens între state privind izolarea agresorului (sau cât de relativ este acest consens!), la fel de bine cum au dovedit cât de limitată poate fi eficiența demersurilor politice în contracararea agresiunilor de tip hibrid.

Din perspectiva noastră, având în vedere estomparea tot mai severă a liniei de demarcație între starea de pace și cea de conflict, indusă de mijloacele de tip hibrid utilizate în proiectarea forței, la care recurge agresorul, printre mijloacele de contracarare a agresiunilor de această natură trebuie să se regăsească, cu predilecție, acelea ce țin de domeniul **prevenției agresiunilor**,

care să devină **complementare mijloacelor de acțiune reactive** (precum sancțiunile aplicate agresorului). Dintre acestea menționăm câteva în finalul acestei scurte analize, în speranța că ar putea constitui eventuale repere sau chiar un punct de plecare pentru un demers mai amplu pe această linie. Împreună cu acțiunile de tip *hard power* necesare asigurării securității naționale, ele desemnează termenul general de *securitate*, ce se extinde, așa cum am văzut, înglobând tot mai multe aspecte non-militare, mai volatile și mai dificil de gestionat.

Aceste mijloace sunt cele care asigură, în fapt, baza procesului de reziliență a unui stat în fața unor agresiuni de tip hibrid, printre cele mai importante regăsindu-se:

- protecția resurselor strategice și a activelor strategice, atât în sensul menținerii acestora sub controlul statului, cât și în sensul utilizării judicioase a acestora (mai exact, creșterea eficienței consumului), în vederea apărării intereselor naționale și prevenirii acțiunilor de diplomație coercitivă;
- protecția infrastructurii critice, cu scopul primordial de prevenire a actelor de sabotaj și de spionaj;



- evitarea dependenței față de un singur furnizor, în special atunci când este vorba de importul de resurse strategice;
- combaterea severă a corupției și a criminalității organizate, la toate nivelurile aparatului de stat, cu efect direct asupra scăderii eficienței acțiunilor subversive și a acțiunilor de lobby sau asupra infiltrării agenților cu interese ostile;
- remedierea curențelor legislative (astfel încât agresiunile hibride să poată fi combătute – ne referim aici, în special, la agresiunile cibernetice), în paralel cu simplificarea procedurilor de aplicare a legii;
- inițierea și derularea permanentă a unei bune comunicări între autoritățile statului și societatea civilă, de natură să preîntâmpine sau să dezamorseze eventuale tensiuni interetnice sau interreligioase, care, în caz contrar, ar asigura front liber de acțiune unor grupuri de influență și altor agenți de destabilizare;
- consolidarea culturii de securitate atât la nivelul autorităților statului, cât și la nivelul populației, cu referire la toate măsurile ce presupun evitarea riscurilor precum atacurile subversive, spionajul, sabotajul, dar și la responsabilitatea fiecăruia dintre noi în ceea ce privește preluarea,

folosirea și partajarea informației, pentru preîntâmpinarea atacurilor mediatice sau a partajării neautorizate a unor informații sensibile, ce pot fi valorificate de entități ostile.

Mulți se întreabă, poate, ce înseamnă *cultura de securitate*, ce presupune și la ce folosește cetățeanului. Cultura de securitate este un domeniu foarte vast, care abordează o gamă complexă de problematice, de la geostrategie, siguranță, integritate teritorială și stabilitate statală, regională sau globală, și până la relația permanentă a statului cu societatea, cu o adaptare continuă la modificările ce au loc în plan intern și extern, la toate nivelurile vieții politice și sociale. De aceea, considerăm că dezvoltarea culturii de securitate la nivelul întregii societăți reprezintă un factor esențial pentru prevenirea sau buna gestionare a riscurilor de securitate.

Iar piatra de temelie a securității unui stat este statuată de liniile directoare înscrise în strategia națională de profil. În absența unei strategii naționale cuprinzătoare și viabile, pe termen lung, de contracarare a războiului hibrid – o strategie care să se coordoneze, totodată, și cu demersurile statelor Aliate –, fiecare stat se va apăra cum va putea, iar entitățile ce uzează astăzi cu succes de practicile războiului hibrid vor câștiga tot mai mult teren.

¹Declarație a lui Vladimir Putin într-un interviu acordat postului de radio Europe 1 și postului de televiziune TF1, disponibil online la adresa <http://www.mediafax.ro/externe/motivul-pentru-care-vladimir-putin-a-anexat-crimeea-rusia-nu-putea-permite-ca-peninsula-sa-devina-parte-a-nato-12696984>.

²Spre deosebire de Biserica Ortodoxă Autocefală Ucraineană și de Biserica Ortodoxă a Ucrainei subordonată Patriarhiei Kievului, considerate schismatice, fiind astfel nerecunoscute internațional drept Biserici ortodoxe canonice. Aceste două structuri au luat naștere mai cu seamă ca reacție a acțiunilor politizate derulate de Biserica canonică, încercând astfel să o contrabalanseze prin slujirea intereselor politice ale autorităților de la Kiev, după obținerea independenței Ucrainei. (n.a.)

³La rândul său, Biserica Greco-Catolică Ucraineană și-a făcut simțită implicarea în acțiunile politice ale conducerii de la Kiev, în perioada președinției pro-occidentale a lui Viktor Iuscenko, cel care o considera drept „o inspirație pentru

națiune în anii cei mai grei”. Pentru detalii, recomandăm articolul „Președintele Yushchenko: Biserica Greco-Catolică Ucraineană, o inspirație pentru națiune”, disponibil online la adresa http://www.greco-catolica.org/a478-presedintele-yushchenko-biserica-greco-catolica-ucraينةa-o-inspiratie-pentru-natiune.aspx_.

⁴ Declarație a lui Vladimir Putin, idem.

⁵ Interviu al reprezentantului Patriarhiei ruse, mitropolitul Ilarion, acordat publicației ruse Pravoslaviie, preluat de site-ul <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2014/11/02/crestinii-din-irak-sunt-ai-nimanui-patriarhul-moscovei-tragedia-siriei-si-a-irakului-s-a-transformat-intr-o-imensa-tragedie-a-crestinilor-mitropolitul-ilarion-acuza-occidentul-pentru-acordul-taci/>.

⁶ Dan Dungaciu, Interviu din 24.02.2015, disponibil online la adresa <http://www.timpul.md/articol/%28interviu-cu-dan-dungaciu%29-este-romania-in-razboi-hibrid-ungaria-destabilizatorul-nato--70397.html?action=print>.

⁷ Dan Dungaciu, idem.

⁸ Un astfel de exemplu este șantajul energetic, constând în întreruperea temporară a exportului de gaze sau aplicarea unor prețuri diferențiate de la stat la stat și fluctuante în timp, care nu justifică distanța geografică între furnizor și beneficiar (n.a.).

⁹ Există speculații potrivit cărora, în ultimul timp, mecanismul reglator în privința prețului mondial la petrol (scăderea producției pentru menținerea unei cotații suficient de ridicate încât să nu afecteze statele producătoare) nu a fost aplicat din rațiuni geopolitice, existând interesul unor actori pentru menținerea unor cotații scăzute la petrol, care să slăbească economia unor competitori geopolitici regionali. (n.a.)

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL - COMPONENTĂ A CONFLICTULUI NECONVENȚIONAL, RECURS LA ISTORIE

*Ilie Ovidiu FRAȚILĂ**

Abstract

The concept of war remains, in its essence, unchanged: a violent expression of the politics, a direct way to unblock an international complex situation, an immediate and categorical way to impose somebody's will into a confrontation. Nowadays, the most violent conflicts have spread, taking new forms. Without any doubt, we can say that we are dealing with a permanent war. In this context, the historical moment which marked the outstanding development of information technology was the preparation and the deployment of „Desert Storm” military operation, against Iraqi army and regime, in 1991. This precise moment was the base of so-called „informational warfare-IW”, which was implemented under military actions.

Keywords: *information warfare, conflict, network-centric warfare, permanent warfare*

Motto: *„Cel ce luptă pentru victorie numai cu sabia nu este un general bun.
„Întreaga artă a războiului este bazată pe înșelătorie”.
„Măiestria supremă este să îngenunchezi inamicul fără luptă”.*

SunTzu, Arta Războiului

Sun Tzu a spus: „Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru Stat, domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire. E neapărat necesar să fie studiat temeinic”.

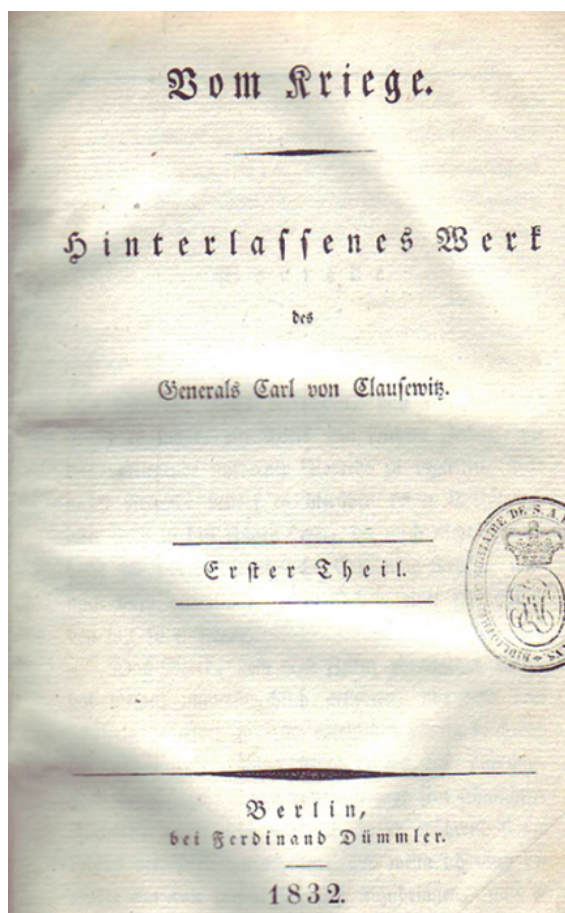
Războiul, în esența lui, nu s-a schimbat. El rămâne ceea ce a fost mereu: o continuare, mai exact, o exprimare și o materializare, prin mijloace violente, a politicii, o cale directă de deblocare a unei situații internaționale complexe, o modalitate categorică, imediată și intempestivă, de impunere a voinței în dialectica de confruntare dintre entități. Unii autori sunt de părere că definiția dată de Clausewitz războiului, cel puțin pentru democrațiile occidentale, ar fi arhaică¹. Aceste democrații prețuiesc infinit viața și stabilitatea.

Chiar dacă trăim o aparentă perioadă de pace, conflictul, sau mai bine spus războiul, se infiltrează, insidios, pe alte planuri și prin alte căi,

de la cele geofizice la cele informaționale și de distrugere a mediului, de la cele socio-economice la acțiunile teroriste violente și cele antiteroriste, continuând să facă parte din cotidian. Războiul nu-l dorim și ne temem de el, îl respingem și îl înfierăm cu vehemență, aceasta deși nu abandonăm niciun moment ideea de a ne pregăti pentru el și, într-o formă sau alta, de a fi parte la el. Astăzi, conflictele cu formele lor cele mai violente, respectiv războaiele, s-au extins, având forme care, în timpurile dinainte, nu le erau specifice. Fără teama de a greși, putem aprecia că avem de-a face cu un război continuu sau, altfel spus, cu un război permanent.

Oamenii și entitățile umane² au foarte multe de împărțit: teritorii, resurse, mentalități, influențe și, mai ales, putere. Astfel, cauzele războiului sunt mereu aceleași și, de fiecare dată, altele. Mereu aceleași, întrucât războiul izbucnește totdeauna atunci când și acolo unde dialogul încetează,

*Autorul este expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.



este nedorit sau reprimat, locul lui fiind luat de politica de forță sau de ripostă, și mereu altele, deoarece subiectul și obiectul sunt, de fiecare dată, diferite³.

Puterea, în formele ei cele mai conservatoare, este motivul esențial și permanent al conflictului armat. Războiul este un neîntrerupt lanț de bătălii pentru resurse, teritorii și putere.

Conflictul sau războiul continuu

În abordarea acestui subiect, apreciem că se impune să încercăm să răspundem la câteva întrebări, cum ar fi: *Mai sunt oare de actualitate principiile clausewitziene ale războiului⁴? Este vorba de o tendință de revoluționare a acestor principii sau asistăm doar la un alt mod de aplicare a lor?*

Privind legile războiului, acestea sunt, în general, puțin amintite sau chiar cunoscute publicului larg. Fapt paradoxal, având în vedere că războiul este un fenomen social-politic, un mijloc al politicii, și se supune, deci, legilor societății, ale politicii. Totuși, există și legi obiective ale războiului, care configurează acest

fenomen, această realitate, care-i dau coerență și legitimitate. Acestea sunt: (1) legea concordanței dintre scopul politic, forțe, mijloace, resurse și obiective; (2) legea integralității, adică a unității și complementarității acțiunilor; (3) legea dependenței războiului de potențial; (4) legea incompatibilității voințelor, care duce totdeauna la conflict; (5) legea flexibilității și interdependențelor active. Apreciem că primele patru legi sunt, în general, mai clare pentru publicul larg, pe când legea flexibilității și a interdependențelor active pare a fi mai puțin cunoscută și, totodată, deosebit de interesantă. Ea determină și explică, în mare măsură, complexitatea războiului, flexibilitatea și intercondiționarea doctrinelor, numeroasele lui meandre, fațete și forme de exprimare – de la cele informaționale la cele economice, de la cele ale amenințării cu forța la mijloacele războiului mediativ și psihologic, de la descurajare la agresiune, de la embargo la gherilă și, în final, la lupta armată propriu-zisă –, ușurința cu care se trece de la o formă la alta, diversitatea opiniilor și atitudinilor, intensitatea extrem de ridicată a

tensiunilor, frecvența mare a blocajelor strategice, complexitatea teoriei și științei războiului, și marea diversitate a practicilor acestuia⁵.

Războiul este, privit în perspectivă clausewitziană, o continuare a politicii prin alte mijloace (diplomatice, economice, socio-culturale, informaționale, morale, tehnico-științifice și militare), cu accente violente și are cel puțin cinci dimensiuni complementare, care se condiționează reciproc și dau flexibilitatea și integralitatea acțiunilor: continuitatea; simetria, disimetria, asimetria și violența.

Confruntarea continuă (războiul continuu) este, în fapt, o expresie a fazei competiționale – faza ireconciliantă – din toate domeniile și prin toate mijloacele (economice, politice, informaționale, sociale, militare etc.). Putem spune că o astfel de etapă nu este accidentală, nu este inerentă sau voluntară, ci trebuie privită ca parte a unui întreg și analizată din perspectiva sistemică.

Războiul nu trebuie analizat și înțeles numai ca o confruntare armată; el este o angajare totdea-

una complexă, într-o confruntare cuprinzătoare, al cărei ultim aspect este confruntarea armată, adică lupta armată. Războiul continuu presupune⁶ mai multe dimensiuni:

- politică: existența unor politici și ideologii opuse (care trec prin fazele de deosebire, opoziție și conflict), rezultate din marea diversitate a intereselor;
- voluntară: voința de a pregăti, de a susține și de a desfășura un război sau voința de a-l preveni și eluda;
- politică operațională: fixarea unui scop politic general al războiului și a unor obiective parțiale, de regulă, alternative;
- de potențial: existența unui potențial necesar și suficient pentru susținerea și proliferarea stării de confruntare;
- valorică: existența unor reguli, obiceiuri și tradiții, a unei experiențe anterioare și a unui sistem de valori care să constituie o bază de plecare în conceperea, justificarea, pregătirea și desfășurarea războiului continuu;



- diplomatică: abilitatea și capacitatea de a crea, întreține și dezvolta, prin mijloace diplomatice, un mediu favorabil războiului sau care să permită prevenția politică, diplomatică sau militară;
- strategică: necesitatea unor acțiuni complexe, pregătite din timp, conform unei doctrine politice (elaborată în cadrul mai larg al unei competiții în permanență alimentate, susținute, actualizate, diversificate, activate și reactivate mereu), care să ducă la dominarea adversarului;
- strategică operațională: cucerirea și menținerea inițiativei politice și strategice.

Războiul informațional, parte a conflictului continuu

Putem aprecia, în general, că abordările teoretice actuale asimilează informația unei comunicări sau unui mesaj care aduce date, știri despre fapte, acțiuni, evenimente, obiecte, procese, însușiri, transmise pentru realizarea unui scop.

Concurența actorilor sociali pentru informații este tot atât de veche ca și războiul, fiind o caracteristică definitorie a societății umane în evoluția sa. Structurile statale, organizațiile corporatiste, instituțiile și grupurile umane și, nu în ultimul rând, indivizii caută să-și mărească și să-și protejeze propria bancă de informații, aceasta, în timp ce fac tot ce se poate să o limiteze și să o penetreze pe cea a adversarului.

Momentul istoric care a marcat amploarea publică deosebită dobândită de tehnologia informațională l-au reprezentat pregătirea și desfășurarea operațiunii militare cunoscute sub numele de cod „Furtună în Deșert”, executată asupra armatei și regimului lui Saddam Husein din Irak, în anul 1991. Acest moment a pus bazele implementării în cadrul acțiunilor militare, a noului concept numit ulterior „război informațional” (Informational Warfare - IW).

În cadrul societăților militare de cercetare operațională, existente în lume, și al altor grupuri de lucru de profil au fost identificate două aspecte ale desfășurării războiului informațional.

Primul model, mai bine cunoscut pe baza studiilor ample ale lecțiilor învățate, îl vom numi „războiul informațional fundamental” („Cornerstone of Information Warfare”), iar al doilea va fi „războiul bazat pe rețea” („Network Centric Warfare”).

Conceptul de „război bazat pe rețea” a fost realizat, prezentat și dezvoltat, la începutul anilor 2000, de vice-amiralul Arthur Cebrowski, director al Biroului pentru Transformarea Forței din cadrul Departamentului Apărării al SUA. Se poate afirma că războiul bazat pe rețea reprezintă, în prezent, forma cea mai evoluată de manifestare a războiului informațional. Acest fapt a devenit posibil doar datorită evoluției extrem de rapide a tehnologiei și implementării reformelor sistemelor militare și a tehnologiei acțiunilor militare.

Teoria și practica militară prezintă acțiunile și măsurile care caracterizează desfășurarea războiului informațional într-o clasificare pe componente, după cum urmează:

- componenta de cunoaștere sau cercetarea informațională;
- componenta ofensivă sau atacul informațional;
- componenta defensivă sau protecția informațională;
- componenta de mascare sau ascundere informațională.

O mare parte a analiștilor și specialiștilor militari contemporani au căutat să definească pentru războiul informațional ca funcțional-operaționale, următoarele forme de manifestare:

- **războiul de comandă și control** (C2W/ Command & Control Warfare) – pentru neutralizarea comenzii și a sistemelor de comandă-control ale adversarului;
- **războiul supremației informațiilor** (IBW/Intelligence-Based Warfare) – constă în proiectarea, protecția și anihilarea sistemelor ce funcționează pe baza informațiilor obținute în timp real sau aproape-real;
- **războiul electronic** (EW/Electronic Warfare) – utilizează tehnici de cercetare, neutralizare și distrugere a sistemelor electronice ce generează sau transportă informații, precum și tehnici criptografice;

- Operațiile informaționale se realizează prin utilizarea capacităților umane, tehnico-materiale și teoretico-doctrinare care exploatează oportunitățile și vulnerabilitățile inerente în activitățile militare de asigurare a suportului informațional. De asemenea, structurile de comandă și control militar, mai ales la nivel strategic, pot asimila operațiile informaționale ca fiind componente ale procesului decizional, atunci când politicile de dezvoltare, doctrinele și funcțiile (incluzând toată gama de responsabilități privind antrenarea, dotarea și echiparea forțelor, mentenanță și susținere) se manifestă asemănător componentelor de organizare-planificare și desfășurare a operațiilor. Din această perspectivă amintim:

- **componentele acționale** - război electronic; operații pe rețele informatice; manipulare și dezinformare la nivel societal și militar; PSYOPS; securitate operațională.
- **componentele relaționale** (pe funcțiuni) - afaceri publice; operații CIMIC;
- **capabilitățile logistice** (de asigurare și suport) - asigurare tehnico-materială; asigurarea informațională; protecție și securitate fizică, asigurare contrainformativă.

[illegible]

Filozofia războiului informațional ca o componentă majoră a conflictului continuu

Războiul informațional nu aparține exhaustiv unei categorii de forțe armate. Concurența în deținerea informației, competiția informațională, este, istoricește vorbind, la fel de veche ca și primele nuclee ale societății umane. Statele, instituțiile și indivizii încearcă să-și mărească și să-și protejeze propria bază de informații, paralel cu încercarea de a o limita pe cea a adversarului.

Confruntarea în domeniul informațiilor constă în căutarea și „targhetarea” informațiilor și a funcțiilor de informare ale inamicului, alături de protejarea celor proprii, având intenția de a înfrânge dorința sau capacitățile de acțiune ale acestuia.

Prin controlul mass-media se pot manipula cetățenii, în general, și militarii, în special, astfel încât atitudinea acestora față de anumite probleme să fie favorabilă manipulatorului. Care este avantajul folosirii presei, de toate tipurile și în toate mediile de manifestare, pentru astfel de acțiuni? Ea primește, din start, prezumția de nevinovăție din partea populației.

Acțiunile de luptă, în accepțiune clasică, presupun desfășurarea de operațiuni în spațiul terestru, naval, aerian și cosmic. Putem spune că aceste componente s-au dezvoltat pe rând, fiind dependente de evoluția tehnico-științifică și capacitatea omului de a domina medii din ce în ce mai diverse și mai eterogene.

Apreciem că este greșit să spunem că „în prezent, o nouă componentă a conflictului militar este considerată cea informațională”. Este cunoscut faptul că toate conflictele din istoria omenirii au avut și alte componente decât cele strict de luptă, militare. De la conflictele din antichitate dintre hitiți, egipteni, greci și perși, macedoneni și geto-daci acestea au avut și componente de natură economică, influențare psihologică, de manipulare și inducere în eroare, de cunoaștere a secretelor adversarului și de protejare a celor proprii.

Totuși, putem fi de acord că, „pentru prima dată, omul cucerește un mediu imaterial lipsit de

o fizică palpabilă”; în fapt, este pentru prima oară când are o înțelegere adecvată a acestui fapt și o abordare riguroasă, bazată pe o cercetare științifică multidisciplinară. Astfel, războiul informațional nu este un fenomen nou: el include orice activitate ostilă, îndreptată împotriva informațiilor, cunoștințelor și credințelor de orice natură.

La început de mileniu, spațiul multicultural uman continuă, într-un ritm fără precedent, să parcurgă un proces de tranziție de la o societate de tip industrial la o societate de tip informațional. Dacă în cadrul societății informaționale estimarea puterii și viabilității sistemului de securitate națională se face luând în considerare doar sistemele informaționale și modul de exploatare a informației (colectarea, protecția, transportul, managementul și împiedicarea accesului la informație) și se consideră că acestea reprezintă un risc major, deoarece centrul de greutate al acțiunilor tinde să se deplaseze dinspre dimensiunea materială spre cea informațională, atunci abordarea războiului informațional devine incompletă și duce la erori privind posibilitățile de acțiune și reacțiune. O astfel de abordare oferă doar instrumente din domeniul tehnologiei informației și al comunicațiilor, adică o perspectivă incompletă care poate crea vulnerabilități chiar și numai prin faptul că generează responsabilități exclusiv pentru structurile specializate în IT și comunicații.

Această realitate necesită adoptarea unor decizii în domeniul politic, economic, militar, diplomatic, al informării publice și, nu în ultimul rând, juridic. De asemenea, poate constitui un punct de plecare în direcția unei preocupări permanente, la nivel național și aliat, în privința războiului informațional.

Apreciem că, din necesitatea de a putea răspunde eficient provocărilor războiului informațional, este nevoie de o abordare unitară, la nivel strategic, pe baza unei viziuni care să proiecteze, în mod clar, dezvoltarea domeniului. Iar pentru a obține o strategie coerentă în domeniul războiului informațional, este de dorit integrarea de sisteme, discipline și tehnici diferite.

Concluzii

În perioada următoare, războiul informațional, în calitate de componentă esențială a confruntării continue, va juca un rol determinant în viața politică, economică și militară a oricărui stat. El este o realitate care, deși nu are o definiție universal acceptată, oferă o anumită coerență tuturor activităților legate de informație.

Principalele trăsături ale războiului informațional se desprind din natura sa cu adevărat complexă, respectiv: dificultatea precizării adversarilor; absența unor frontiere de natură geografică și/sau temporale; multitudinea de ținte; lipsa unor metode rapide de remediere a consecințelor generate; utilizarea unei tehnologii relativ simple, ieftine și larg răspândite; dificultatea stabilirii unor responsabilități clare și precise privind managementul domeniului; costurile relativ scăzute ale derulării acțiunilor specifice războiului informațional în raport cu rezultatele urmărite; posibilitățile de dezinformare și manipulare; ștergerea deosebirilor dintre nivelurile de comandă.

Războiul informațional este însoțit de noi mijloace de acțiune/influențare care eludează puterea convențională și granițele statelor. Multe dintre aceste mijloace acționează direct la nivelul comenzii și al controlului, al voinței, al informației, precum și asupra elementelor esențiale ale infrastructurii statale.

De asemenea, războiul informațional urmărește evitarea conflictelor convenționale, a producerii de victime și pagube, prin utilizarea acestor noi mijloace aflate la granița dintre starea convențională de război și starea convențională de pace.

Războiul informațional vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu numai pentru a le distruge sau paraliza, ci mai ales pentru a le influența procesele decizionale. Astfel, se face trecerea de la stadiul de violență organizată la stadiul de influențare ostilă.

Bibliografie

1. McLENDON, J.W., „Battlefield on the Future: Information War Impact and Concerns”, <http://www.totse.com>;
2. POPA, Radu, „Abordări moderne privind războiul informațional pe timp de pace, criză sau război”, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 4, 2007, București, p. 453-458;
3. SZAFRANSKI, R., „A Theory of Information Warfare”, Air University, 1995, <http://www.airpower.maxwel.af.mil/airchronicles/apj/szfran.html>;
4. TOFFLER, Alvin și TOFFLER, Heidi, *Război și antirăzboi. Supraviețuirea în zorii secolului XXI*, Editura Antet, 1995;
5. TOPOR, Sorin, *Războiul informațional*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006;
6. WALTZ, Eduard, *Information Warfare: Principles and Operations*, Artech House, Boston, 1998;
7. AJP-3.10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, 2006;
8. FM 34-10-2, *Intelligence and Electronic Warfare Equipment Handbook*, Headquarters Department of the Army, Washington D.C.;
9. FM 34-1, *Intelligence and Electronic Warfare Operations*, Headquarters Department of the Army, Washington D.C.;
10. J.Pub. 3-13, „Joint Doctrine for Command and Control Warfare”.

¹Pierre Marie Gallois, *Renouveau de la grande stratégie des politiques et de la stratégie des militaires*, www.stratisc.org;

²Gaston Bouthoul, *Le défi de la guerre*, p. 9, <http://www.chez.com/saintpierre/Bouthoul.html>.

³Gl. dr. Mircea Mureșan, Gl. bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pag. 11.

⁴Idem, cu trimitere la James Gleick, *La théorie du chaos. Vers une nouvelle science*, Champs Flammarion.

⁵Idem, pag. 21.

⁶Idem, pag. 27.

RĂZBOIUL HIBRID - PROVOCARE PENTRU ACTIVITATEA DE INTELLIGENCE

*Adrian TEODORESCU**

Abstract

This article aims to describe the main challenges for NATO intelligence capabilities during the current context of hybrid threats and hybrid warfare, in order to approach these threats in a pre-emptive and flexible manner and to offer the decision makers valuable and opportune intelligence, capable to give them a strategic advantage against their competitors in the hybrid warfare. NATO intelligence structures are evaluating the best options for a better understanding, adaptation and retaliation to hybrid threats, using hybrid procedures and methods. More than that, NATO tries to understand how these options can be implemented in an optimal way at the level of member states, during interagency and intergovernmental cooperation.

Keywords: *hyper-competition, hybrid threats, transformation, integration, adaptation, hybrid answers.*

Introducere

Activitatea de informații militare este caracterizată, în esență, ca un proces dinamic, care trebuie să ia în considerare și să se adapteze oportun și eficient la modificările permanente ale situației de securitate a mediului operațional de influență, să cunoască și să abordeze noile tipuri de amenințări la adresa acesteia. Dat fiind caracterul ei previzionar al acesteia, activitatea de informații generează continuu noi modificări în organizarea, procedurile, doctrinele și modalitățile de acțiune, pentru a înțelege și contracara totalitatea amenințărilor și pentru a administra cu pierderi minime decalajul de timp existent între acțiunea inamicului și răspunsul structurii de informații.

Caracteristicile războiului hibrid din Ucraina, Siria și Irak au scos în evidență tocmai această necesitate a adaptării continue la tipurile de amenințări și, în mod special, a înțelegerii și devansării acțiunilor insurgenților și tacticilor complexe ale actorilor statali și non-statali implicați în conflict.

La summit-ul NATO din Țara Galilor (2014)¹, Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa/SACEUR, gl. Philip Breedlove,

a afirmat că acțiunile Rusiei din Ucraina au oferit prilejul de a observa „cel mai uimitor război informațional de tip *Blitzkrieg* văzut vreodată în istoria războiului informațional”². În cadrul aceluiași summit, Alianța s-a angajat să fie capabilă să identifice și să răspundă adecvat tuturor provocărilor generate de amenințările războiului hibrid. Drept urmare, planul Forței de reacție rapidă a NATO - SPEARHEAD, care va deveni operațional începând cu 2016, oferă țărilor membre posibilitatea de a readuce în atenție importanța comunicării strategice.

În ansamblu, contracararea amenințărilor de tip hibrid necesită abordări și răspunsuri noi și ajustate, interguvernamentale și în interiorul Alianței. Însă, adevărata provocare este reprezentată de tot ceea ce presupun aceste transformări și de măsura în care ele vor fi puse în practică în mod oportun.

Domeniul intelligence, ca factor decisiv al răspunsului eficient la amenințările războiului hibrid, se află în fața unor provocări majore, legate de asigurarea unor structuri capabile de luptă pe frontul informațiilor și de adaptarea la noua postură și la noul nivel de reacție.

* *Autorul este analist în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*



Utilizarea structurilor NATO de intelligence în războiul hibrid

După campania NATO din Afganistan, aportul comunității de intelligence, deși evidențiat în numeroase ocazii, a fost adus în discuție din perspectiva nivelului avantajului informațional. Nu se poate afirma că s-a produs o superioritate informațională sau un alt nivel al avantajului informațional în cazul intervenției NATO în Afganistan, întrucât au fost foarte puține manifestări de natură acțională în domeniul informațional din partea insurgenței, care să determine o analiză comparativă.

Comunitatea de intelligence a realizat cu adevărat dimensiunea proiectelor de transformare pe care le va avea de parcurs, până la realizarea capacității operaționale complete a unor structuri capabile să sprijine Forța de reacție rapidă a NATO, doar atunci când Rusia a schimbat paradigma relației cu NATO, trecând de la parteneriat la conflict. Așadar, în noul context de securitate, NATO se vede nevoită să-și ridice nivelul structurilor de intelligence pentru o posibilă confruntare cu un adversar comparabil – Rusia, care se află, aparent, într-un avantaj temporar, într-un mediu operațional pe care îl cunoaște mai bine decât NATO. În context, se poate afirma că sistemele informaționale ale NATO și Rusiei se află într-o hiper-competiție.

Mai mult, structurile de intelligence ale NATO sunt orientate și asupra altor zone de interes, cum ar fi nordul Africii și fostele teatre de operații (Irak, Afganistan, Balcani), care pot influența mediul de securitate al Alianței, dar și asupra potențialilor actori globali care ar putea împrumuta rețeta războiului hibrid pentru exercitarea controlului asupra propriilor zone de influență (China, Iran).

Așadar, comunitatea de intelligence a NATO va trebui să parcurgă câțiva pași importanți pentru abordarea comprehensivă a amenințărilor de tip hibrid, și anume: evaluarea nivelului de ambiție și a liniilor de acțiune, definirea inamicului, planificarea exercițiilor și a antrenamentelor, utilizarea de noi capacități.



Evaluarea nivelului de ambiție în domeniul intelligence și a liniilor de acțiune. Campania din Afganistan a fost cel mai important indicator care a arătat capacitatea NATO de a coordona misiuni pe scară largă în afara teritoriului său. Chiar și spre sfârșitul campaniei, nemulțumirile au fost evidente în privința limitărilor logistice, operaționale sau de efectiv, precum și a tendințelor guvernelor naționale de a impune restricții referitoare la anumite aspecte, precum unde și cum să opereze trupele proprii. Sesizând această disfuncționalitate, comandantul ISAF, gl. Stanley McChrystal, a cerut foarte ferm, în cursul anului 2009, o schimbare în cadrul ISAF³ – o schimbare în cultura sa operațională.

Astfel, amenințările războiului hibrid pot genera o regândire a întregului sistem de intelligence la nivelul NATO (și implicit la nivel național), pe următoarele trei direcții: integrare – adaptare – transformare.

De asemenea, pentru comunitatea de intelligence NATO va fi foarte important să-și reafirme angajamentul comun, să restabilească nivelul încrederii suficiente pentru bunul mers al cooperării și să identifice partenerii credibili din interiorul unei organizații, care nu este ferită de subminarea efortului colectiv de către unele țări care au făcut, până de curând, un obiectiv național din aderarea la NATO.



Alinierea strategică și integrarea structurilor de intelligence ale NATO vor cuprinde, în principal, trecerea de la starea de conducere a operațiilor, specifică misiunii ISAF din Afganistan, la starea de așteptare a situațiilor de contingență și crearea tuturor condițiilor pentru integrarea capabilităților.

Definirea inamicului. Dualitatea abordării directe și a negării existenței amenințărilor hibride de către decidenții din domeniul politicii militare și cel al politicii de apărare, împreună cu incapacitatea structurilor de informații de a previziona complet și oportun evoluțiile rapide ale situației de securitate au creat condițiile unei cunoașteri insuficiente a adversarului/inamicului și a intențiilor acestuia. Nu de puține ori am fost martorii unor acțiuni reactive, în detrimentul celor proactive. În mare măsură, de modul în care structurile de intelligence ale NATO vor identifica pașii strategici ai oponentului depind pregătirea acestor structuri și adaptarea rapidă a capabilităților pentru a face față noilor amenințări. Un criteriu important în acest context îl reprezintă flexibilitatea proiectării forțelor de intelligence și considerarea anticipată a amenințărilor hibride, similar flexibilității actorilor regionali sau globali care folosesc acest tip de amenințări.

Planificarea exercițiilor și a antrenamentelor comune. Odată cu teminarea campaniei din Afganistan, resursa umană din domeniul intelligence s-a regăsit în afara situației în care și-a desfășurat activitatea în ultimii 12 ani. Drept urmare, menținerea resursei umane calificate la un nivel care să-i permită trecerea cu ușurință la noua concepție a Forței de reacție rapidă a NATO reprezintă un deziderat important al planificatorilor.

Provocările războiului hibrid necesită noi modalități de antrenament. Prin urmare, directiva exercițiilor și antrenamentelor comune ar putea fi revizuită și adaptată noilor scenarii care să corespundă actorilor mediului operațional specific războiului hibrid. În acest sens, va crește rolul centrelor de excelență NATO din domeniul intelligence.



Utilizarea de noi capacități în sprijinul optimizării procesului de intelligence. Pentru realizarea sprijinului cu informații, NATO ar putea lua în considerare utilizarea de noi capacități destinate optimizării obținerii acestora.

Este necesar ca decidenții politico-militari să aibă în vedere o abordare timpurie a unui actor global care utilizează amenințările hibride, înainte ca acesta să devină prea puternic. În context, este de remarcat creșterea contribuției domeniului intelligence pentru asigurarea decidenților cu informații oportune și relevante, necesare în elaborarea unui răspuns ferm și rapid, de natură să determine descurajarea unor potențiale dezvoltări ale amenințărilor hibride. NATO se pronunță pentru o abordare globală, din perspectiva sprijinului de intelligence, în ceea ce privește mutațiile și provocările suferite de aceste tipuri de amenințări. Deși, în esență, amenințările hibride nu sunt noi nici chiar pentru NATO, ele sunt greu de anticipat atât ca eveniment, cât și ca potențial distructiv. De exemplu, chiar pe timpul desfășurării războiului hibrid din Ucraina se sădesc semintele conflictelor

viitoare, prin crearea unor enclave psihologice în alte țări țintă, prin susținerea și influențarea unor guverne corupte sau preluarea controlului asupra unor infrastructuri critice (prin intermediul unor acțiuni cibernetice de mare amploare). Odată cu operaționalizarea securității cibernetice, care presupune acțiuni concrete de prevenire și ripostă, NATO a abordat frontal și oportun una dintre amenințările de tip hibrid favorite ale Rusiei în Ucraina.

În viitorul apropiat, o provocare majoră o constituie identificarea formei, a cadrului legal și a cuantumului utilizării operațiilor informaționale în mod preventiv, înaintea începerii ostilităților, fără ca aceste acțiuni deliberate să blocheze sau să determine întreruperea eforturilor diplomatice.

În cadrul NATO, comunitatea de intelligence trebuie să se adapteze rapid noilor provocări, să evalueze și să identifice nevoile de adaptare, să folosească moștenirea acelor sisteme de culegere dezvoltate în timpul Războiului Rece și experiența campaniilor de contrainsurgență, pentru a fi în poziția unui avantaj informațional în competiție cu o structură politico-militară



de nivel statal. De exemplu, se poate aduce în discuție anvergura utilizării HUMINT la nivel strategic, dat fiind riscul crescut la care se expun agenții în confruntarea cu un adversar superior în ceea ce privește nivelul pregătirii operative, care se află în situația dominației unui spațiu de influență cu mult înaintea desfășurării structurilor de intelligence ale NATO.

În acest context, Alianța va trebui să identifice atât răspunsuri hibride la amenințări hibride, cât și modalitățile de adresare din punct de vedere al provocărilor societale (non-militare) pe care agresorul le exploatează, din perspectiva intelligence, precum tensiunile interetnice, corupția instituțională, dependențele de natură economică și energetică.

Concluzii

Ultimul Concept Strategic al NATO (2010) ia în calcul amenințările emergente la nivel mondial și își stabilește noile misiuni și sarcini pe linie de culegere de informații.

Plecând de la cele menționate în paragraful 36

al noului Concept Strategic⁴ - „NATO este o alianță ce asigură securitatea și care întrunește forțe militare capabile să conlucreze și să desfășoare misiuni în orice mediu” – structurile de informații resimt nevoia acută de integrare, adaptare și transformare în interiorul noii structuri create, Forța de reacție rapidă a NATO/SPEARHEAD.

Operaționalizarea unei forțe multinaționale de nivel divizie, care să fie în măsură să răspundă eficient și oportun unei amenințări, reprezintă o provocare pe măsura rolului structurilor de intelligence. Asigurarea cerințelor critice de informații pe timpul prepoziționării echipamentelor militare și pregătirea informativă a unui mediu operațional specific războiului hibrid pentru desfășurarea rapidă a câtorva mii de forțe terestre, sprijinite de forțe navale, aeriene și forțe speciale, reprezintă provocări pe care structurile de intelligence le pot aborda în cadrul acestui proces de integrare – adaptare – transformare.

Bibliografie:

1. CRUCERU, Valerică, „Despre conceptul de război hibrid în gândirea militară americană“, în *Buletinul UNAp.*, nr. 3/2014, București, Editura UNAp, 2014, p. 29-33.
2. FLYNN, Michael T., *Fixing Intel - A blueprint for making intelligence relevant in Afghanistan*, Center for a New American Security, Washington DC, 2010, 26 p.
3. HOFFMAN, Frank G., „Hybrid Warfare and Challenges“, *Joint Forces Quarterly*/ Issue 52, 1st quarter 2009, p. 34-39, <http://www.ndupress.ndu.edu>.
4. LOWENTHAL, Mark M., *Intelligence-from secrets to policy*, Third edition, CQ Press, 2006.
5. KORKISCH, Friedrich W., NATO Gets „Better Intelligence“, *Strategy Paper* 1-2010, Vienna, 2010, 75 p.
6. *** “NATO’s Readiness Action Plan” – fact sheet, December 2014.
7. *** BI-SC Collective Training and Exercise Directive 075-003, 02 October 2013.
8. www.nato.int
9. www.stratfor.com

¹ *Wallis Summit Declaration*, www.nato.int.

² “the most amazing information warfare Blitzkrieg we ever seen in the history of information warfare”.

³ Michael T. Flynn, *Fixing Intel - A blueprint for making intelligence relevant in Afghanistan*, 2010.

⁴ Noul Concept Strategic, adoptat cu prilejul Summit-ului de la Lisabona (19-20 noiembrie 2010) este un document de viziune, care stabilește principalele repere ale acțiunii NATO pe termen mediu și un mijloc de informare a opiniei publice din țările Aliate asupra priorităților NATO.

NOUA FRONTIERĂ ÎNTĂRITĂ A EUROPEI: LINIA DE DEMARCAȚIE DIN DONBAS

*Iulian CHIFU**

Abstract

The current situation in Eastern Ukraine describes a reality which could not be predicted some years ago. Some events and development tendencies, such as the adaptive capacity of the EU, the ambitious approach of the liberal security through independency, the annexation of Crimea in March 2014 and the military aggression in the Eastern Ukraine generated a revolution of the geopolitics, which returns to its basic elements. We are coming back to the concept of "power politics", which describes a world where rules are imposed by interests of strong geopolitical actors, where international law, security commitments and international responsibilities can be ignored and the military power is back on the table.

In this context, we can predict a new type of Cold War, as a border between East and West – a border which is enforced on both sides by military means, but, now, this border is not separating regions following the states frontiers, but it describes, inside a country (Ukraine), a defense line of Ukrainian legitimate authorities, as well as an enforced border between East and West. This line will pass through the Eastern part of Kyiv, but West from the current demarcation line of Donbas region. Formally, everybody will reject it as a border, recognizing Ukraine as a sovereign and independent state, with a reference to Minsk agreements. In fact, this will be a real enforced geopolitical border, with weapons on its both sides, but also with some rules of engagement between East and West, in order to avoid an extended geopolitical war.

Keywords: *enforced border, containment, power policies, soft power, interdependency, revisionism, exceptionalism, rules of engagement.*

Căderea în realism și politicile de putere

Căderea Zidului Berlinului a creat o dulce utopie a sfârșitului confruntărilor, odată ce ideologia comunistă a democrațiilor populare și-a anunțat sucombarea pe altarul realismului pragmatic al ineficienței economice a sistemului centralizat al economiei de stat, fără proprietate privată. Nu a fost nici sfârșitul istoriei¹, nici raiul pe pământ, ci, din contră, prăbușirea Imperiului Sovietic a descătușat confruntări vechi², acoperite de plapuma puternică a solidarității și dușmanului comun, lumea capitalistă.

Un fenomen obiectiv s-a impus în acești ultimi 25 de ani: globalizarea. Interdependențele au devenit atât de puternice, circulația atât de rapidă, tehnologia și telecomunicațiile atât de

eficiente și în timp real, universale ca răspândire, încât globalizarea a fost acceptată unanim ca un fenomen natural, obiectiv și ireversibil. Nu înseamnă că nu există reacții împotriva optimizării prin nivelare sau a eficientizării economice prin dispariția specificităților locale, dar fenomenul este acceptat ca obiectiv și ireversibil.

Dacă globalizarea s-a dovedit a fi obiectivă în lupta pentru eficiență și randament economic crescut la nivel mondial, un alt fenomen interesant a potențat abordarea post-modernă: construcția Uniunii Europene. O întreprindere care s-a accelerat după crearea UE (Tratatul de la Maastricht)³ și care a dus la construcția unei instituții eminamente post-moderne, cu un instrumentar specific de agrementare a deciziilor la nivel european, bazat pe valori comune.

**Iulian Chifu este președintele Centrului de Prevenire a Conflictelor și Early Warning București, profesor asociat la SNSPA specializat în Analiză de Conflict și Decizie în Criză. A fost consilier al președintelui României pentru Afaceri Strategice, Securitate și Politică Externă.*

Un exemplu specific care a stârnit imaginația și a creat viziunea extinderii, a compatibilizării spațiilor la frontieră, în vecinătate, a influențelor *soft power*⁴ și a atractivității ca formulă de persuadare a liderilor politici, a modelelor pentru structurile statale și perspectivele alipirii la instituția nou-creată.

Reușita a fost însă moderată, atunci când atractivitatea pentru noile state ce-și doreau să fie membre ale UE a stârnit discuția privind frontierele Europei⁵, când a apărut oboseala extinderii la statele membre ale UE și când criza economică a zdruncinat puternic voința internă a statelor de a aplica modelul democratizării și compatibilizării la frontiere. Rezultatul a fost unul previzibil, odată ce s-au observat revenirea în forță a Rusiei și dorința acesteia de a reconstitui fostul imperiu sovietic în altă formă, de a reafirma politica de superputere și de a conserva controlul absolut și exclusiv asupra spațiului post-sovietic, readus la statutul de vecinătate apropiată⁶, supus regulilor suveranității limitate⁷ de interesele fostei metropole în raport cu noile state independente. Modelul a clacat, pas cu pas, și sub imperiul lipsei de resurse, de scădere a atractivității și absenței capacității de tip *hard power*⁸, care să susțină influența UE în fața unui actor consacrat pe politicile de putere cum este Federația Rusă. Mai mult, state precum Azerbaidjanul sau Armenia, ulterior Ucraina lui Ianukovici, au considerat că abordarea excepționalistă le îndrituiește să respingă proiectul modelului european și al valorilor comune, retrăgându-se din proiect în pragul summit-ului Parteneriatului Estic de la Vilnius (2013).

Nu în ultimul rând, abordarea liberală a securității prin interdependență⁹ a capotat. Ideea că statele democratice nu fac război unele cu altele¹⁰, pentru că au alte mijloace de exprimare și multe instrumente, este una cunoscută. Însă, atunci când definești securitatea pe baza multitudinii de relații economice și a interdependenței, presupunând că, rațional, partenerul tău nu va determina un conflict pentru că sunt mult prea multe de pierdut, abordarea s-a dovedit falimentară în fața unui actor coeziv, determinat, care joacă cinic cartea interdependenței în sens invers, al absenței unui plan B, al imposibilității retragerii partenerului din interdependență, fapt care-i permite libertatea



aplicării politicilor de forță acolo unde își dorește (chiar cu prețul de a încălca flagrant principiile de bază ale colaborării, care au fundamentat și au determinat dezvoltarea interdependențelor, atât timp cât există o interpretare favorabilă a acțiunilor ce îi permit negarea credibilă sau măcar respingerea formală a încălcării acestor principii, indiferent de evidențe).

Aceasta a însemnat anexarea Crimeii și agresiunea militară rusă din Estul Ucrainei: revenirea la realism, la geopolitica rusă clasică, la teoria spațiului vital necesar pentru apărare, de această dată, la vecinătatea apropiată, sferă de influență și politică de forță¹¹ pentru a securiza această sferă de influență. Iar politicile au fost coerente în timp și avertismentele transparente, odată cu ieșirea, discutabilă și neclară juridic, a Federației Ruse din Tratatul Forțelor Convenționale din Europa, în 2007, cu războiul ruso-georgian din august 2008, totul culminând cu anexarea Crimeii la 18 martie 2014 și, mai ales, cu celebrul discurs de la acea dată al lui Vladimir Putin¹².

Punerea sub semnul întrebării a angajamentelor și a regulilor dreptului internațional

Discursul lui Vladimir Putin, din 18 martie 2014, a creat baza ideologică și conceptuală a politicilor revizioniste ale Federației Ruse. Discursul introduce excepționalismul rus, revendicarea neo-imperială a refacerii URSS în spațiul post-sovietic cu alte instrumente, odată ce simpla intrare a Ucrainei în spațiul de liber schimb european a determinat recurgerea la forța armelor și declanșarea agresiunii militare din Estul Ucrainei. Principiul apărării drepturilor



rușilor, rusofonilor, compatrioților¹³ a readus Europa în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, cu declarații și abordări amintind de Anschluss-ul austriac (1938)¹⁴, în cazul Crimeii, și de problema germanilor sudeți în anexarea Cehoslovaciei (1939)¹⁵.

Rusia a relansat principiile excepționalismului rus, adică a unui drept excepțional al etnicilor ruși care, locuind un anumit teritoriu, ar antrena un drept al statului rus în a-i apăra, eventual declarat unilateral (fără a solicita din partea acestora un acord spre a fi apărați de statul rus), dar și dreptul de ingerință la nivelul statului suveran al cărui teritoriu e în discuție privind această minoritate și, mai grav, chiar amenințarea directă că acest teritoriu ar putea fi pierdut, dacă pretențiile Rusiei nu sunt îndeplinite. O formulă de amenințare a statelor vecine, cu minorități ruse, privind participarea la structurile integrative ale Rusiei, așa cum o dovedește direct și acțiunea militară împotriva Ucrainei. Și, în plus, o perspectivă de a pierde aceste teritorii într-o formă de aparență legală, eventual după referendumuri cu arma în mână¹⁶, făcute sub ocupația trupelor ruse.

Discursul anunță și politici publice care sunt clasificate clar de dreptul internațional

și de numeroase acorduri, la care Federația Rusă este parte. Astfel, acest excepționalism și aceste drepturi speciale ale Rusiei se traduc prin revizionism, politică de putere și mutarea frontierelor prin forță militară în Europa (Georgia era deja un precedent¹⁷, reconfirmat prin acțiunile din Ucraina¹⁸), confruntare armată, readucerea războiului în Europa, introducerea formulei de război hibrid¹⁹, prin intermediari, bazată pe războiul informațional și susținută de *lawfare* (războiul legal)²⁰.

Dar poate cel mai important efect de consemnat este încălcarea dreptului internațional și a acordurilor de securitate la nivel european. Iar lista este lungă. Astfel, primul tip de referință este cel la adresa tezei suveranității limitate (Doctrina Brejnev)²¹. Statele din spațiul post-sovietic, din sfera de influență rusă, acolo unde există ruși, rusofoni și „compatrioții” de apărut de către Rusia, nu sunt pe deplin independente, nu li se respectă nici integritatea teritorială și nici suveranitatea nu le este deplină, ci toate sunt limitate de interesele fostei metropole ruse. *De jure*, Rusia nu respinge principiile – deși nu le pronunță decât atunci când e neapărat nevoie – însă interpretează suveranitatea, relativizând, ca fiind limitată de interesele sale de securitate²²,

integritatea teritorială de autonomia și dreptul de veto acordat teritoriilor separatiste sau minorității sale din acel stat²³, ba chiar Rusiei direct, iar independența fiind supusă unei subordonări față de interdependența prost înțeleasă a statelor post-sovietice cu Federația Rusă, a șantajului și a condiționărilor de tot felul efectuate direct de către Moscova. Alternativa e războiul care să instituie aceste elemente, să le consacre cu „acordul” statului învins și prin intermediul autorităților separatiste, manevrate de Moscova și coordonate militar prin trupe, arme și conducere provenind din cadrul Armatei Ruse²⁴.

Deci, în materie de drept internațional, sunt deja încălcate principiile suvernității, integrității teritoriale și independenței statelor, precum și cel al egalității suverane a statelor – Rusia arogându-și în mod excepțional drepturi suplimentare susținute prin forța militară. Apoi e alterat principiul abținerii de la utilizarea forței și de la amenințarea cu utilizarea forței, respectiv principiile fundamentale ale Cartei ONU²⁵. În același timp, este vorba despre principiile fondatoare ale Actului de la Helsinki din 1975 - Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa²⁶, care stabilea inviolabilitatea frontierelor europene și respectarea drepturilor omului și a minorităților.

Pe același fir, găsim documentele CSCE privind Carta de la Paris pentru Noua Europă (1990)²⁷, iar ulterior documentele Conferinței Helsinki 2, din 1994, care a dus la înființarea OSCE²⁸. Principiile fondatoare au fost direct încălcate aici. Nu mai vorbim despre celebrul Acord de la Budapesta (1994)²⁹ privind includerea Ucrainei în Tratatul de Neproliferare Nucleară – NPT și renunțarea la arsenalul nuclear moștenit de la fosta URSS și transferarea acestuia către Federația Rusă, succesoarea directă a fostei URSS, contra garantării integrității teritoriale a Ucrainei de către semnatori - SUA, Marea Britanie, Rusia - la care s-au raliat și ceilalți membri permanenți ai Consiliului de Securitate, Franța și China³⁰.

Dacă până aici am văzut încălcarea dreptului internațional, a acordurilor de securitate la nivel european, în continuare ne vom concentra



pe componenta de încălcare a angajamentelor Federației Ruse în Europa. Astfel, aceleași principii stau la baza Actului Fondator Rusia-NATO (Roma, 1997), dar și a documentelor summit-ului NATO de la Praga (2002) de înființare a Consiliului NATO-Rusia, organism de cooperare și dialog al Alianței cu Rusia. Actul Fondator mai conține, astăzi, doar titlul care să nu fi fost pus în cauză, odată ce baza cooperării, aflată pe trei sferturi din document, vizează Tratatul Forțelor Convenționale în Europa (denunțat de Rusia în 2007, când s-a retras din acord) și principiile fundamentale ale OSCE.

Același lucru se petrece și cu documentele care statuau relația UE-Rusia. Acordul de Parteneriat și Cooperare, încheiat în 1994 și intrat în vigoare în 1997, nu a mai putut fi renegociat și semnat după anul 2007, fiind reînnoit automat anual până la negocierea unui nou acord. Lucru din ce în ce mai improbabil astăzi. Pe de altă parte, acest acord care oferă cadrul pentru cooperarea politică, economică și culturală între Rusia și UE se bazează pe „respectul pentru principiile democratice și drepturile omului, așa cum sunt definite acestea în Actul Final de la Helsinki și în Carta de la Paris pentru o Nouă Europă”³¹. Deci relațiile comerciale, investițiile, relațiile culturale ale UE cu Rusia se bazează pe aceste principii.

Revenirea la politica de îndiguire

Ceea ce a propus Rusia în Ucraina, de data aceasta extrem de transparent, nu camuflat sub prezumția unei provocări a lui Saakașvili, ca în Georgia, este revenirea la politica de

forță, modificarea frontierelor prin forța armată pentru prima oară în Europa după 1975 (nu iau în considerare războiul fratricid iugoslav, ca și confruntările din spațiul post-sovietic de după prăbușirea URSS și din spațiul iugoslav, care au fost conflicte de rupere, de scindare și succesiune, nu de cucerire). Rusia propune confruntarea armată cu care reacționează față de opțiunea Ucrainei de a se ralia spațiului de liber schimb european; încălcarea principiilor dreptului internațional, a eșafodajului de securitate al Europei de după 1975, pentru revizionism și aspirațiile imperiale ale lui Vladimir Putin; aventura militară contra Occidentului pentru a satisface dorința de dominație și recunoașterea statutului de putere regională, dacă nu de superputere a Rusiei în Europa.

Tipul acesta de propunere nu poate rămâne fără urmări. Revizionismul a deschis și altora apetitul de a pune sub semnul întrebării regulile și frontierele. Doritori de a pescui în ape tulburi și de a câștiga teritorii pe seama vecinilor încă există în Europa. În plus, confruntarea militară, utilizarea armelor pentru soluționarea diferendelor este în opoziție explicită cu acordurile de la Helsinki, Actul Final și Declarația de principii, care stau la baza tuturor documentelor semnate în Europa după prăbușirea Zidului Berlinului.

Războiului i se va răspunde cu război. Un război rece, în cel mai bun caz. O politică de îndiguire a Rusiei, lansată deja. O linie de apărare a Ucrainei și a Occidentului se pregătește în Ucraina de Est, un gard cu șanțuri de apărare întărite dincoace de linia de demarcație, de-a lungul frontierei cu Rusia și cu zona de conflict din Donbas. De asemenea, îndiguirea³² ar răspunde nevoii de a înlocui o frontieră spiritualizată³³, cum a fost cea a Europei de Est, anterior evenimentelor din Crimeea, cu una întărită.

Într-adevăr, revenirea la îndiguire și la frontiera întărită a fost o atitudine naturală, tocmai pentru că această frontieră spiritualizată a fost contestată de către Moscova. Până la izbucnirea conflictului, exista o zonă, între frontiera UE/NATO și cea a Federației Ruse, de state care erau partenere cu NATO în cadrul Parteneriatului pentru Pace³⁴, membre ale Parteneriatului Estic³⁵ cu UE și ale Politicii de Vecinătate a UE³⁶. De fapt,

un spațiu în care erau acceptate toate influențele, urmând ca populația să decidă, în timp, orientarea și direcția de evoluție și integrare.

Aici orientările sunt împărțite: evoluția opțiunii populației s-a dovedit a fi variabilă. În timp ce apetența liderilor de a înclina balanța într-o parte sau alta a fost una inconstantă. Belarus (fondator, alături de Kazahstan și Rusia, al Uniunii Vamale³⁷ și al Uniunii Euro-Asiatice³⁸) a optat constant pentru orientarea estică. Acum pare a fi mai puțin aliniat politicilor revizioniste ale Rusiei. Dar tot fără un plan individual de parteneriat cu NATO și fără plan de acțiuni național cu UE, în cadrul Parteneriatului Estic. Apoi, Armenia, stat membru OTSC - Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă³⁹, ca și Belarus, a migrat din postura semnării Acordului de Asociere cu UE și a Acordului de Liber Schimb în cea de membru cu drepturi depline în Uniunea Euro-Asiatică⁴⁰. Astăzi încearcă formule de revigorare a relației cu UE pe o variantă bivectorială, doar să nu afecteze relațiile sale strategice cu Rusia; și parteneriat cu NATO, chiar dacă e membru OTSC.

Urmează Azerbaidjanul, un stat special și cu forță politică și economică, un stat care a fost în siajul occidental, are acord de parteneriat cu NATO, dar a respins Acordul de Asociere cu UE și Acordul de Liber Schimb pe motiv că există condiționările legate de drepturile omului și că își dorește un parteneriat strategic care să reflecte statutul său de furnizor de energie pentru UE. Dacă era profund angajat pe direcția occidentală, ultimele evoluții îl apropie mai mult de poziția Rusiei, o independență cu păstrarea „mâinilor libere” și a unor relații bilaterale avantajoase cu Moscova.

În ordinea apropierei de UE, urmează Ucraina. Deturnată de la semnarea Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb la Vilnius (2013), Ucraina a revenit mai puternic în siajul occidental, după alegerile generale și prezidențiale determinată și de agresiunea militară rusă și de anexarea Crimeii. Ucraina dorește să adere la NATO, într-un procent majoritar astăzi, și la UE, semnând Acordul de liber schimb și Acordul de Asociere. Primul urmează să intre în vigoare la 1 ianuarie 2016, în timp ce libera circulație ar trebui evaluată în viitorul apropiat. Cât despre Republica Moldova și Georgia,

ambele au semnat acordurile de asociere cu UE și acordurile de liber schimb; Republica Moldova are și libera circulație, un plan de parteneriat cu NATO și neutralitatea constituțională, în timp ce Georgia aspiră la admiterea în NATO și are deja pe teritoriul său un centru de pregătire NATO⁴¹.

Viitoarea frontieră a Europei: în Donbas

Distrugerea opțiunii frontierei spiritualizate a Europei în statele independente din spațiul post-sovietic, partenere NATO și membre ale Parteneriatului Estic, a determinat repunerea în discuție a tipului de frontieră dintre Occident și F.Rusă, respectiv revenirea la apărare militară, îndiguire și frontiera întărită⁴². Rusia a propus, prin anexarea Crimeii, agresiunea militară din Estul Ucrainei și discursul privind apărarea rușilor, rusofonilor și compatrioților⁴³, revenirea la politica de forță și a respins frontiera spiritualizată, preferând sferele de putere. Practic, Moscova a anunțat că spațiul post-sovietic este sfera sa de influență, zona sa de control exclusiv, unde limitează suveranitatea statelor independente.

De aceea, preocuparea statelor din răsăritul Europei nu putea să determine decât înarmare, întărirea frontierei, reasigurare, apărare întărită, îndiguirea Rusiei și coeziune în blocuri. Summit-ul NATO din Țara Galilor (Newport, 2014) a înregistrat deja angajamentele Alianței de reasigurare a aliaților din flancul estic, care apără frontiera Alianței, fiind imaginat atât un sistem de comandamente de integrare și pregătire a forțelor, cât și un sistem de exerciții masive și repetate care să asigure forțe rotaționale nepermanente la frontiera de Est a Alianței. Însă summit-ul de la Newport a mai însemnat și sprijinirea partenerilor, între care Republica Moldova și Georgia⁴⁴, și susținerea reformelor în domeniul securității în Ucraina⁴⁵. De altfel, Ucraina și evenimentele din Crimeea și Estul acestei țări au ținut prim-planul agendei.

Ceea ce se preconizează este înarmarea Ucrainei⁴⁶. O întreprindere dificilă și care trebuie realizată cu subtilitate și nuanțe, pentru a nu provoca escaladarea conflictului. De altfel, înarmarea astăzi cu tehnică modernă ar fi una ineficientă pentru că nu există forțele militare capabile să manevreze această tehnică. Deci, procesul de înarmare presupune, mai întâi, un angajament de utilizare a armelor pentru apărare,

pe varianta strict defensivă, nu utilizarea lor pentru recuperarea teritoriului pierdut de sub control. Apoi, este necesară reforma completă a sectorului de securitate: prea multe cadre și comandanți din armata ucraineană, din serviciul de securitate și din alte categorii de forțe au plecat la inamic sau au fost/sunt urmărite pentru înaltă trădare, pentru că au comunicat date operative părții ruse, pentru a risca o înarmare fără reformă. În al treilea rând, sistemul de vetting și verificare trebuie adus la zi și aplicat în plan general în structurile de forță ucrainene. În fine, urmează reforma și antrenarea trupelor rămase pentru ca acestea să poată utiliza armamentul modern; totul culminând cu înarmarea Ucrainei cu echipamente militare moderne, defensive, pentru apărarea populației și a teritoriului aflat sub controlul autorităților legitime ale Ucrainei, dar și a Occidentului.

Trebuie încheiată construcția noii linii de apărare a Ucrainei și a Occidentului, respectiv a noii frontiere interne a Ucrainei, frontiera de facto între Est și Vest⁴⁸. Nimeni nu va recunoaște vreodată scindarea Ucrainei sau amputările teritoriale din Crimeea și Donbas, dar realismul trebuie să impună construcția liniei de apărare și amplasarea trupelor de-a lungul acesteia, împreună cu toată tehnica militară modernă.

În fine, sunt absolut obligatorii negocierea și stabilirea regulilor de angajare. Am văzut prea multe cazuri de interferențe și contact între capacitățile militare ale NATO și ale Rusiei pe toată linia de separare, de la Polul Nord și Norvegia, la frontierele Suediei, Finlandei, Mării Baltice, până în sudul flancului estic al NATO, pe Marea Neagră. În acest context, lipsa unor reguli de angajare poate genera problema escaladării într-un conflict deschis la orice contact, provocare sau accident. Pentru a stopa un asemenea deznodământ, este necesară negocierea unor reguli de angajare, pentru ca fiecare parte din zona militarizată de la frontiera întărită dintre Est și Vest să știe când au început, cu adevărat, războiul și confruntarea. Deja câțiva pași s-au făcut la nivelul SUA și al NATO.

Mai rămâne să vedem ce se va întâmpla în vestul noii linii de demarcație dintre Occident și Rusia, care s-ar putea reproduce și în nordul Peninsulei Crimeea, și în Georgia. Ei bine, rămân state sau regiuni ale unor state sub controlul

autorităților legitime care trebuie compatibilizate cu regulile occidentale. Obiectivul imediat nu ar fi integrarea în NATO și UE, ci crearea compatibilității depline a sistemelor locale cu cele din statele NATO și UE, construcția instituțională, normativă, aplicarea legislației europene și crearea culturii democratice.

Adică o integrare *de facto* în spațiul comun de securitate, democrație și economic al Europei; iar în timp, de ce nu, chiar primirea în NATO și UE. Până să decidă politicienii unde se află limita geografică și politică a Europei, au decis geopolitica și nevoia de securitate a Europei: la linia de demarcație din Donbas.

¹Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia, București, 1992.

²Iulian Chifu „Third generation Conflicts“ în *Millenium III*, nr.8-9, vara 2002, pp.169-189, ISSN 1475-7759

³Tratatul Uniunii Europene - TEU, (Tratatul de la Maastricht), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2008:115:TOC>.

⁴Joseph Nye Jr., Robert Keohane, *Putere și interdependență*, Editura Polirom, Iași, 2009.

⁵European Commission - Enlargement - Accession criteria, The accession criteria, or Copenhagen criteria (after the European Council in Copenhagen in 1993 which defined them) http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/index_en.htm.

⁶Noțiune introdusă de Andrei Kozyrev, ministrul de externe rus, vezi Dr. Kaare Dahl Martinsen, „The Russian-Belarusian Union and the Near Abroad“, Norwegian Institute for Defence Studies, June 2002, <http://www.nato.int/acad/fellow/99-01/martinsen.pdf>. Rusia își asumă pretinsul drept de a avea un drept de supervizare în regiunea spațiului post-sovietic, New Europe, Old Russia, The Washington Post, February 6, 2008, at <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/02/05/AR2008020502879.html>.

⁷Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1994, pp.610-662.

⁸Joseph Nye Jr., *Viitorul puterii*, Editura Polirom, Iași, 2012.

⁹Joseph Nye Jr., Robert Keohane, *Putere și interdependență*, Editura Polirom, Iași, 2009.

¹⁰Scott Burchill, „Liberalismul“, în Scott Burchill, Richard Devetak, Jacqui True, *Teorii ale relațiilor internaționale*, trad. de Ruxandra Ivan, Institutul European, Iași, 2008; Immanuel Kant, *Spre pacea eternă – un proiect filosofic*, Editura All, București, 2008; David Baldwin, „Neoliberalism, Neorealism and World Politics“, în David Baldwin (ed.), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, Columbia University Press, Columbia, 1993; Robert Keohane și Joseph Nye, *Putere și interdependență*, Polirom, Iași, 2009.

¹¹Vezi nota 6.

¹²Discursul lui Putin din 18 martie 2014, anexarea Crimeii, Обращение Президента РФ Владимира Путина (полная версия) Смотрите оригинал материала на <http://www.1tv.ru/news/social/254389>, <http://www.1tv.ru/news/social/254389>; în engleză referințe <http://www.euronews.com/2014/03/20/putin-s-words-over-crimea-terribly-reminiscent-of-hitler>.

¹³Idem.

¹⁴Termenul propagandei naziste pentru invazia și anexarea forțată a Austriei de către Germania nazistă, în martie 1938, în urma unui pseudo-referendum. William L. Shirer (1984). *Twentieth Century Journey, Volume 2, The Nightmare Years: 1930–1940*. Boston: Little, Brown & Company. ISBN 0-316-78703-5.

¹⁵În ziua de 15 martie 1939, trupele germane au ocupat Boemia și Moravia, motivând eliberarea și drepturile germanilor sudeți ce trăiau în Cehoslovacia. Statul cehoslovac a dispărut de pe harta politică a Europei pentru aproape șase ani. Au fost înființate statul-marionetă Protectoratul Boemiei și Moraviei, care era sub controlul total al Germaniei Naziste, și Republica Slovacia, stat satelit al Reichului, dar care nu a fost ocupat de trupele germane.

¹⁶Putin describes secret operation to seize Crimea, <http://news.yahoo.com/putin-describes-secret-operation-seize-crimea-212858356.html>; Ilya Somin (6 May 2014). „Russian government agency reveals fraudulent nature of the Crimean referendum results“, in The Washington Post, 6 May, <https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2014/05/06/russian-government-agency-reveals-fraudulent-nature-of-the-crimea-referendum-results/>

¹⁷Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, *The Russian-Georgian War: A cognitive institutional approach of the crisis decisionmaking*, Editura Curtea Veche, București, 2009, ISBN 978-973-1983-19-6, 200 p; Iulian Chifu, Monica Oproiu, Narciz Bălășoiu, *Războiul ruso-georgian. Reacțiile decidenților în criză*, Editura Curtea Veche, București, 2010, ISBN 978-973-1983-43-1, 597 p.

¹⁸Iulian Chifu, *Prospective of Ukrainian crisis. Scenarios for a mid-long term evolution*, Editura Institutului de Științe politice și Relații Internaționale al Academiei Române, București, 2014.

¹⁹Iulian Chifu, „Hybrid war, a limited and unlimited war“, in Rethinking social action, Core Values, 16-19 april 2015, Iași, Editura Lumen, 2015, p.158.

²⁰Iulian Chifu, „Hybrid warfare, lawfare, informational war. The wars of the future“, in Stan Anton, Iuliana Simona Țuțuianu, *Proceedings International Scientific Conference Strategies XXI. The Complex Dynamic Nature of the Security Environment*, 11-12 iunie 2015, Universitatea Națională de Apărare Carol I, pp. 203-211.

²¹Henry Kissinger, *Diplomația*, op. cit.

²²Serghei Lavrov: Eastern Partnership should not damage Russia's interests, <http://tass.ru/en/russia/795568>.

²³Planul Kozak 2003, Memorandumul Kozak, stabila formula de integrare confederativă a regiunii separatiste Transnistria în Republica Moldova. Textul complet la „Меморандум Козака”: Российский план объединения Молдовы и Приднестровья, <http://www.regnum.ru/news/458547.html>

²⁴The Boris Nemtsov Report “Putin. The War”, about the Involvement of Russia in the Eastern Ukraine conflict and the Crimea, European Union Foreign Affairs Journal, special edition, May 2015, at <http://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2015/05/EUFAJ-Special-NemtsovReport-150521.pdf>

²⁵Charter of the UN and Statute of the International Court of Justice, San Francisco, 1945.

²⁶Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act, Helsinki, 1 August 1975, <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/finact75.htm>

²⁷Carta de la Paris pentru noua Europă, <http://www.monitoruljuridic.ro/act/carta-de-la-paris-din-21-noiembrie-1990-pentru-o-noua-europa-emitent-act-international-publicat-n-35915.html>

²⁸David J. Galbreath. *The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*, New York, NY: Routledge, 2007.

²⁹*Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the NPT*, Budapest, 5 dec.1994.

³⁰Unilateral Security Assurances by Nuclear-Weapon States, <http://www.ppn.soton.ac.uk/bb2/Bb2secK.pdf> 3121997A1128(01), Agreement on partnership and cooperation establishing a partnership between the European Communities and their Member States, of one part, and the Russian Federation, of the other part - Protocol 1 on the establishment of a coal and steel contact group - Protocol 2 on mutual administrative assistance for the correct application of customs legislation - Final Act - Exchanges of letters - Minutes of signing, Official Journal L 327 , 28/11/1997 P. 0003 – 0069, art. 2, găsit la http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/november/tradoc_114138.pdf; European Union, Press release Database, The EU-Russia Partnership – basic facts and figures, Brussels, 22 February 2011, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-104_en.htm?locale=en

³²Henry Kissinger, *Diplomația*, op.cit. pp.385-405.

³³Iulian Chifu, „Prospective studies“, op.cit.

³⁴http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

³⁵*Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*, Prague, 7 May 2009 la http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf

³⁶Communication from the Commission to the Council and the European Parliament Wider Europe - Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, Brussels, 11.3.2003, COM (2003) 104 final, la http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf

³⁷„Soviet Union to be restored in the form of new customs union”, Kyivpost, 18. Dec 2009, la <http://www.kyivpost.com/content/russia-and-former-soviet-union/soviet-union-to-be-restored-in-the-form-of-new-cus-55474.html>

³⁸TREATY ON THE EURASIAN ECONOMIC UNION, at <https://docs.eaeunion.org/ru-ru/Pages/DisplayDocument.aspx?s=be9c798-3978-42f3-9ef2-d0fb3d53b75f&w=632c7868-4ee2-4b21-bc64-1995328e6ef3&l=540294ae-c3c9-4511-9bf8-aaf5d6e0d169&EntityID=3610>,

³⁹У С Т А В ОРГАНИЗАЦИИ ДОГОВОРА О КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ, la http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm

⁴⁰<http://www.customs-code.ru/pravovbaza/18429-dogovor-arm>

⁴¹NATO: Training Center in Georgia Step to Membership, VOA, 27 August, at <http://www.voanews.com/content/reu-nato-georgia-training-center/2934559.html>

⁴²Iulian Chifu, „Pulsul Planetei. Înghețarea conflictului din Estul Ucrainei: spre noua frontieră Est-Vest“, *Evenimentul Zilei*, 31 iulie 2015, la <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-inghetarea-conflictului-din-estul-ucrainei-spre-noua-frontiera-est-vest.html>; Iulian Chifu, „Pulsul Planetei. Dilema geopolitică a Vestului: Frontieră întărită sau zonă tampon“, *Evenimentul Zilei*, 23 iunie 2015, la <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-dilema-geopolitica-a-estului-frontiera-intarita-sau-zona-tampon.html>.

⁴³Iulian Chifu, „Pulsul Planetei. O utopie: apărarea rușilor, rusofonilor și compatrioților de pretutindeni“, *Evenimentul Zilei*, 22 ianuarie 2015, la <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-o-utopie-apararea-rusilor-rusofonilor-si-compatriotilor-de-pretutindeni.html>. David D Laitin, *Identity in Formation: Russian Speaking Population in the Near Abroad*, Ithaca, Cornell University Press. See also Iulian Chifu „The Post Space – In Search of Identity“, (bilingual edition), Bucharest, Politeia SNSPA, 2005.

⁴⁴Wales Summit Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, 5 septembrie 2014, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.

⁴⁵Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action Plan, 5 septembrie 2014, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_117222.htm?selectedLocale=en.

⁴⁶Joint statement of the NATO-Ukraine Commission, 5 septembrie 2014, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_119425.htm?selectedLocale=en.

⁴⁷Iulian Chifu, „Pulsul Planetei. Arme defensive livrate Ucrainei pentru apărarea lumii Occidentale“, *Evenimentul Zilei*, 21 iunie 2015, la <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-arme-defensive-livrate-ucrainei-pentru-apararea-lumii-occidentale.html>.

⁴⁸Iulian Chifu, „Pulsul Planetei. Marele Zid Chinezesc la frontiera ucraineano-rusă“, *Evenimentul Zilei*, 31 martie 2015 la <http://www.evz.ro/pulsul-planetei-marele-zid-chinezesc-la-frontiera-ucraineano-rusa.html>.

CUM DISCUTĂM DESPRE POLITICĂ ȘI ECONOMIE?¹

*Prof. univ. dr. Vasile SECĂREȘ**

Abstract

This article enhances the necessity to change the approach of the decision making in the economic policy, starting from the relationship between politics and economy and from the influence of this relationship onto Romanian national security. In our opinion, we are facing the imperative to create a coherent strategy, on the medium and long term, concerning the development of Romania. In this context, the experts must detain the main role into the elaboration and the implementation of this strategy.

Given the more and more problematic and unpredictable security challenges into the euro-atlantic eastern neighborhood, this new approach would permit Romania – as a national actor and NATO member – to have an efficient use of its national resources.

Keywords: *politics, economy, power, change, development strategy, uncertainty, education*

În prezent, este necesară o discuție care să abordeze poziționarea României în raport cu „noile provocări economice”. Aș spune însă că este nevoie de o altfel de discuție. Această problematică trebuie fundamentată pe o „armătură tehnică”, pe analiză - în primul rând, pe cifre, pe reperele pe care ți le pune la îndemână „meseria”. Este vorba, desigur, de știința economică și, într-un plan mai larg, de ceea ce numim „government” - știința guvernării.

Sigur, dezbateră *nu se poate desfășura* - și *nu are cum să se desfășoare* - într-un *templu academic sau economic*, departe de „frământările politice” ale zilei. Cristian Pârvolescu scria, în urmă cu câteva săptămâni, despre avatarurile „Codului fiscal” sub titlul „*politică sau economie*”. Cred că aici nu se pune problema de „sau”, ci este vorba de „*politică și economie*”, fie că vrem sau nu... Pentru că avem în vedere *interesul public*, *politicile publice*, drumul pe care va merge această țară. Astăzi, mâine și în anii ce vin... Problema este cum înțelegem această legătură. Știu, avem de-a face aici cu o agendă destul de complicată și, poate, și aridă. Uneori e greu să treci frontiera unei discuții publice accesibile.

Iar dacă *media* mai are și o altă grilă de interpretare... Da, *politică și economie*...

Așa cum spuneam, cred că în această privință este nevoie urgent de o ***schimbare de abordare***. Trebuie să schimbăm modul în care privim lucrurile, modul în care le discutăm și, evident, modul în care se iau deciziile de politică economică, deciziile legate de dezvoltarea țării în perioada următoare. Câteva sublinieri aș face în acest context.

Prima constă în faptul că adesea felul în care așezăm deciziile economice, fiscale etc. în spațiul politic este greșit și cu consecințe „rele”, cu consecințele pe care le-am văzut în dezbateră din ultimul timp. Profesorul Y. Dror, marele specialist în guvernare și administrație publică, încerca acum vreo 20 de ani să ne convingă, pe noi cei din Europa Centrală și de Est, că deciziile care privesc dezvoltarea țării trebuie *scoase* din zodia politicii de partid sau a intereselor asociate ciclului politic, a intereselor electorale, de guvernare... Bun, putem să spunem că nici în Vest nu s-a învățat ca lumea lecția asta... Problema este ce facem noi aici, pe malurile Dâmboviței.

^{*}Prof. univ. dr. Vasile SECĂREȘ este profesor la Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA), în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană, și președinte al Consiliului de Administrație al Institutului Bancar Român.

A doua: da, atunci când este vorba de dezvoltarea economică a țării, dimensiunea politică este puternică și trebuie să fie așa. Dar ea trebuie să se sprijine întotdeauna pe rețerpele profesionale, economice și financiare, pe soluțiile pe care le propun, în cadrul unei grile politice de interpretare, specialiștii, grupurile de analiză, expertiza.

În sfârșit, a treia: nu poți discuta, fie el și Codul fiscal, fără a avea în vedere multe alte lucruri, corelațiile fundamentale și, din nou, cerința macrostabilității. Avem nevoie de o *viziune integrată* și nu doar asupra construcției bugetare, cu toate componentele sale, în 2016 și mai departe, în anii următori, ci asupra creșterii economice și a dezvoltării țării în perioada următoare.

Felul în care văd eu *legătura dintre politică și economie* ne spune că avem nevoie de o *concepție solidă* privind evoluția României în perioada actuală și în anii ce vin. Am să încerc să explic de ce cred asta. Nu înainte de a sublinia că dezbaterea, din ultimii ani, cu privire la evoluțiile ce caracterizează economia lumii - sau la cele din spațiul UE - a arătat foarte limpede -



vezi comentariile unor mari economiști ai lumii, Stiglitz sau Krugman - că aici nu este vorba doar de economie, ci de *putere și politică*.

Din această perspectivă, să ne referim la provocările pe care le avem de înfruntat... Am spus, încă de acum 2-3 ani, că vin vremuri grele! 2014 și 2015 au confirmat o asemenea evaluare. Mărturisesc însă că nu credeam că lucrurile vor sta așa cum stau acum! Este vorba, pe de o parte, de ceea ce știm cu toții: situația creată în Est. Amenințarea militară a reapărut pe frontiera euroatlantică. Vorbim acum de

„războiul hibrid” din Ucraina. Mi-aș permite să atrag atenția asupra numărului în creștere de „zone gri” apărute, de-a lungul frontierei euro-atlantice, cu sprijinul Rusiei. Astfel, Transnistriei și regiunilor separatiste din Georgia li se adaugă acum „republicile populare” din Estul Ucrainei. Ar trebui să ne întrebăm, desigur, ce urmează? Recenta întărire a prezenței NATO - mai ales a SUA - în România ne oferă, desigur, un sentiment sporit de securitate. Dar nu este vorba doar de asta. Nici pe departe. Aș spune aici o propoziție foarte simplă: perioada cu care ne-am obișnuit în ultimii 25 de ani *s-a terminat!*

Am intrat într-o etapă de incertitudine extremă. Sunt și vor fi vremuri tulburi, marcate de evoluții strategice, de reasezări geopolitice, mult mai complicate decât până acum. Această ultimă etapă a *tranziției* începute în 1989-1991 este caracterizată de aliniamente intersectate (uneori ele par să pună în discuție alianțele actuale), de confruntări dure și amenințări multiple. Să nu uităm că este vorba de *un joc de sumă nulă*, care va produce lista lui de câștigători și învinși („winners and losers”).

Din Europa până în Asia-Pacific ne confruntăm mai mult cu întrebări decât cu răspunsuri. În Franța, elita politică vorbește despre „multiplele pericole care amenință țara”. Am fost recent în Japonia - am avut discuții la MAE și în zonele de expertiză de securitate națională: am descoperit mari incertitudini și mari îngrijorări. Un raport făcut public la începutul lunii iulie a.c. era „cautiously optimistic” în legătură cu alianța acestei țări cu SUA și efectele ei în noul mediu strategic.

Noi cum ar trebui să fim? Mediul în care evoluează și va evolua România în următorii ani - spun din nou - este tulbure. Aș sublinia și aici doar două-trei lucruri. Nu putem să nu vedem că România este ținta unor acțiuni care aparțin unui instrument major al „războiului hibrid” de care aminteam mai sus: *destabilizarea!* Manipularea, intoxicarea, atacurile mediatice sunt prezente care îți sar în ochi. Ca să nu mai spun că ar trebui să ne preocupe ceva mai mult vulnerabilitatea noastră la „războiul electronic”. Mai departe: mediul în care ne mișcăm în UE este tot mai incert. Nu mă refer doar la fractura NV-SE - „adusă la zi” de criza Greciei - care se va adânci.



Am redescoperit, în anii din urmă, distribuția de putere din UE. Mai mult încă, asistăm la manifestări dintre cele mai diverse care vizează reșezarea „geografiei politice” a continentului. Ele merg de la domeniul economic și financiar - iar în această privință n-ar trebui să uităm că și în UE, la fel ca în restul lumii, criza a fost, și este în continuare, un instrument dur de redistribuire - până la demografie și migrație. Poate nu doar ca o pată de culoare - este mult mai mult - ar trebui să ne amintim (știm oare?) că avem 5 milioane de români care lucrează peste graniță. Ne preocupă ce au de gând? Ca să dau doar un exemplu, în Spania, peste 90% dintre românii de acolo nu vor să mai revină (ei și, cu atât mai puțin, copiii lor). Politica spaniolă sprijină rămânerea lor în această țară. Spun lucrurile astea ceva? Nu ar trebui să ne întrebăm ce avem de făcut în țară?!

Vorbeam de un mediu strategic și de securitate în schimbare. Aș adăuga că nu am cum să nu fiu preocupat, acum și în anii ce vin, și să fiu „cautiously optimistic”, în legătură cu politica SUA în Europa și pe frontiera euroatlantică, cu relația SUA - Germania și implicațiile ei pe continent sau cu relația specială dintre Germania și Rusia și realinerile care se produc plecând de aici.

Vremurile de azi supun la o încercare dură capacitatea elitei politice de a acționa cu înțelepciune, demonstrând nu doar viziune, ci și un neabătut sens al direcției, chibzuială

și profesionalism. În fața acestei „lumi noi”, România trebuie să se îngrijească într-o măsură mult mai mare de resursele sale de putere - inclusiv militare - și de politicile de care are nevoie în anii ce vin. Ce alegeri vom face? Nu pot să nu mă întreb: ***citim cum trebuie noul mediu strategic?*** Nu cred că ne putem juca cu aceste lucruri.

Pornind de la considerațiile de mai sus, cred că este vremea să schimbăm lucrurile! Toate discuțiile actuale despre disciplină financiară vs. relaxare fiscală, despre echilibre macro și creștere economică... trebuie să devină urgent parte a unei abordări care ***să pună temeliile dezvoltării României în următorii zece ani***. Această perioadă se poate dovedi și critică, dar și esențială pentru destinul României.

Aș spune că există două ancore puternice ale unui asemenea început de drum. Am în vedere, în primul rând, ***apartenența noastră la comunitatea euroatlantică***. Nu există alternativă la aceasta. Când spun că trebuie să privim cu ochii deschiși ceea ce se întâmplă în spațiul european și euroatlantic aș adăuga, în același timp, că acesta este familia din care facem parte. Cu bune și cu rele. Sigur, este nevoie să avem o altă voce în această comunitate. În al doilea rând, este vorba de lucrurile pe care le-am câștigat în planul echilibrelor macro-economice, al stabilității financiare. Am atins o anumită ***maturitate*** și ar fi absolut caraghios ca - mergând pe drumul care trebuie - să ajungem,



fără să ne dăm seama, în șanț! Nu este mai puțin adevărat că aceste „ancore” nu sunt suficiente, nu ne rezolvă toate lucrurile.

Recent, am marcat la BNR 150 de ani de la nașterea regelui Ferdinand, iar ministrul Noica ne-a prezentat cartea sa despre „lucrările publice” din anii '20 ai secolului trecut. Sigur, știm de mult că avem ce învăța de la puterile emergente de pe Coasta Pacificului, de la Coreea de Sud sau Singapore. Dar n-ar trebui oare să ne aducem aminte de modul în care s-au conturat „cercurile concentrice” ale dezvoltării României la sfârșitul secolului 19 și, mai ales, după Primul Război Mondial, când regele Ferdinand, ne spune profesorul Noica, a hotărât începerea unui „amplu program de reconstrucție în toate direcțiile”. *Este exact ceea ce ne trebuie acum.* Generația care s-a înhămat atunci la un asemenea program venea după câștigarea unui război. Era generația care făcuse România Mare. În '89, România, alături de celelalte țări din Est, pierduse un război. Acest fapt ar fi trebuit poate să ceară, cu atât mai mult, mobilizarea resurselor noastre pentru reconstrucție. Aș spune însă că avem și mai multe motive acum să gândim astfel. Iar dacă ascultăm ce spune domnul Florin Georgescu, resursele pentru asta există - sigur dacă punem ordine în economie.

Avem nevoie de *un program de dezvoltare* a României în cursul următorilor 10 ani, care să-și propună o agendă căreia i-aș pune „5+1”:

dublarea PIB-ului țării înainte de 2025 (desigur cu țintele corelative privind PIB/loc., salariul mediu etc.); să treacă, în sfârșit, Carpații și să înlăture „precaritatea” infrastructurii noastre de transport (autostrăzi, căi ferate, porturi etc.); să reducă semnificativ decalajele care separă România de media UE în privința nivelului de dezvoltare economică și calitatea vieții; să înlăture dezechilibrele regionale care privesc estul și sudul țării (care au devenit o problemă de securitate națională) și, în sfârșit, să „domolească” fracturile sociale care s-au adunat în România în ultimii 20 de ani. La toate acestea aș adăuga întărirea capacității de apărare a țării.

Sigur, avem nevoie de o „alianță politică națională” - de consens, de un pact, cum vreți să-i spuneți - pentru a conveni obiectivele sale principale și pentru a scoate un asemenea program din capcana ciclului politic. În alte țări s-a putut. La noi, de ce nu s-ar putea? Ne trebuie un program serios (plictisitor de serios, cum ar spune domnul Mugur Isărescu), care să pună la lucru toate instrumentele de politică economică, bugetară și fiscală, monetară sau socială ale statului român. Cred de aceea - în acest context - că trebuie să desenăm o curbă a adoptării Euro care să se ducă spre sfârșitul acestei perioade de 10 ani. Avem nevoie de un program care să însemne planuri, calcule, termene, un program fără artificii, fără show-uri politico-mediatic, dar care să schimbe în 10 ani fața țării, definitivând structurile României moderne.

Guvernatorul BNR vorbea, cu ceva timp în urmă, despre acele „cercuri concentrice” de după Primul Război Mondial. Cum ar trebui să arate ele acum? Am în vedere „un plan în zece puncte” care ar trebui să vizeze: construcția instituțiilor; capacitatea de evaluare și cheltuirea banului public; educația; infrastructura; reindustrializarea; agricultura și dezvoltarea rurală; dezvoltarea urbană; întărirea capacității de apărare; politica externă și de securitate, în măsură să asigure României, alături de Polonia, o voce în UE și în NATO.

Am să mă refer însă doar la două - trei dimensiuni, subliniind de la bun început caracterul critic al **educației**. Mă gândesc din nou la ce spunea academicianul Mugur Isărescu, în prefața cărții profesorului și ministrului Noica, despre „climatul (de după Primul Război Mondial -

nota mea) dominat de școli bune, de societăți de dezbateri și, cu deosebire, de personalități remarcabile...”. Avem nevoie de asta ca de aer...

Avem nevoie de întărirea statului, a instituțiilor, a capacității de acțiune publică. Nu în sensul în care s-a vorbit despre asta în ultimii 10 ani. Mă refer la un set de soluții și instrumente concrete de management public care au ca obiectiv așezarea practică a unui stat puternic, serios, responsabil, definit de legi care nu au nevoie neapărat de norme de aplicare; legi care se pun în aplicare cu fermitate. Așa cum spunea domnul Florin Georgescu, avem nevoie de întărirea cadrului legal și instituțional capabil să pună ordine în economie și să reducă drastic evaziunea fiscală; să echilibreze drepturile și obligațiile, libertatea și responsabilitatea, partea „de activ” și cea „de pasiv”.

Arhivele de la sfârșitul secolului al XIX-lea ne spun că generația care a creat cadrul legal și instituțional al României moderne a plecat de la ideea că vor trece vreo 2-3 generații până când acele legi aveau să fie respectate. Au fost puse bazele culturii „formelor fără fond”. Au trecut, de atunci, vreo 150 de ani și putem spune acum că abordarea a fost greșită. Coreea de Sud și Singapore au plecat la drum cu ideea că, de mâine, legile se aplică... Așa ar trebui, de mâine... *Wishful thinking*? Nu cred. Încă de la începutul anilor '90 au fost discutate în zona de reformă condițiile, procedurile, modul de fundamentare... cum se elaborează o lege sau o hotărâre de guvern. Se putea face... Atunci reacția a fost „pragmatică”: păi, așa, nu mai adoptăm nicio hotărâre de guvern și nicio lege... Așa trebuie însă procedat.

Ne trebuie un stat care să depolitizeze, din 2016, administrația publică și să o reconstruiască pe baza meritului și a meseriei; o administrație plătită ca lumea și imună la corupție. Poate învățăm ceva din experiența reformelor administrative performante. Nu trebuie să inventăm roata. Există algoritmul necesar.

Avem nevoie de o construcție bugetară care să asigure resursele necesare unui asemenea program de dezvoltare, abordând prudent raportul dintre veniturile și cheltuielile statului. Știm deja ce înseamnă dezvoltarea pe credit. Sigur, este nevoie să investim în infrastructură, în educație, în apărare și să rezolvăm enorme probleme sociale. A fost stupid să vorbim, în ultimii 10 ani, de dispariția rolului statului -

cine investește în infrastructură și în serviciile publice? - sau de încetarea responsabilității sociale a statului. Creșterea economică trebuie să înceapă să producă beneficii reale pentru oamenii simpli. Dar trebuie să găsim „proporția de aur” între investițiile publice și cheltuielile sociale ale statului. Înlăturând, în primul rând, cheltuirea iresponsabilă a banului public, jaful. Aceasta trebuie să devină o prioritate absolută. Ministrul Noica vorbea despre rolul Consiliului Tehnic Superior al Ministerului Lucrărilor Publice în anii '20 ai secolului trecut. Acesta aproba toate proiectele după care se realizau investițiile statului, inclusiv în ceea ce privește cheltuirea banului public. Sigur, au fost destule afaceri dubioase în acei ani, dar descoperim și modele de urmat. Mai ales că acum știm mai mult. Știm cum trebuie construite politicile publice bazate pe programe și cum ar trebui să facem evaluarea programelor și politicilor publice. În acest context este nevoie de creșterea rapidă a *capacității de evaluare* a politicilor publice, a intervențiilor statului care presupun cheltuirea banului public. Ar trebui să nu uităm nicio clipă jaful din domeniul retrocedărilor. Păi, nu era nevoie de monitorizare și evaluare?!

Acum nu avem un cadru normativ clar pentru fundamentarea deciziilor de politică publică, pentru monitorizarea și evaluarea intervențiilor publice. Avem cadru doar pentru programele finanțate din fonduri europene. Au dispărut unitățile de evaluare din ministere și cultivăm ideea că aici e doar o problemă de raportare. Greșit! Trebuie să punem, în perioada următoare, bazele unui sistem serios de evaluare la nivel național. Știm din experiența UE ce impact enorm are asta. Avem analize, comparații etc. E *wishful thinking* în cazul nostru? Nu! Am în vedere posibilitatea de a impune reglementări eficiente în acest domeniu și necesitatea înființării unei *Agenții naționale de evaluare*. Avem resurse de expertiză, evaluatori pregătiți (designul instituțional există deja la SNSPA). Este un punct de plecare esențial pentru schimbarea situației actuale în acest domeniu și a opririi irosirii iresponsabile a banului public.

România nu-și poate permite multe ținte. Există însă o cheie pentru fiecare ușă. Trebuie doar să o găsești pe cea potrivită. Țintele de care vorbesc pot fi acoperite. Să ne aducem aminte câți bani au dispărut în ultimii zece ani. Puteam



reclădi nu una, ci vreo trei Români! Ca să nu mai spun că în privința modernizării *infrastructurii* țării nu putem avea nicio ezitare. Dezvoltarea noastră și înlăturarea fracturilor regionale depind de asta. După Războiul de Independență, Carol I „a trecut Dunărea”: Anghel Saligny a construit între 1890-1895 podul de la Cernavodă. După Primul Război Mondial, căile ferate din Vechiul Regat au fost racordate cu cele din Transilvania și din celelalte provincii reunite cu țara. Acum vrem să facem conexiunea dintre Transilvania și Moldova abia în 2019? De ce? Când trecem cu adevărat Carpații în Sud? Ne grăbim în unele privințe și întârziem tocmai acolo unde nu trebuie: vezi absorbția fondurilor europene sau discutarea legilor „care vor reglementa achizițiile publice în viitor” și încă multe altele, de pildă un program pentru atingerea unei rate de ocupare de 70% la nivelul populației cu vârstă cuprinse între 20 și 64 ani.

„Școala” rămâne cheia dezvoltării României în următorii 10 ani. Nu putem să nu ne minunăm că în 1921, când nu se vorbea de bugetare multianuală, se avea în vedere pentru perioada 1921-1927 finanțarea corespunzătoare a construcției de școli. Și, de fapt, cu educația ar trebui să începem și acum. Mica laureată a premiului Nobel pentru pace, Malala Yusafzai, spunea în toamna anului 2014: „one child, one teacher, one pen and one book can change the world. Education is the only solution”. Știm lucrurile astea de ani buni de zile. De altfel, rapoartele Băncii Mondiale vorbeau încă înainte de Revoluție de impactul economic al educației.

Parcursul industrial al Coreei de Sud - acum a 12-a, cred, economie a lumii - a început cu bani utilizați în educație. În anii '60 și '70 ai secolului trecut, România era mai dezvoltată decât Coreea

de Sud. Unde suntem acum? Răspunsul are legătură cu situația educației. România are cifra cea mai scăzută a investiției în educație din UE: 4,1% din PIB. Educația continuă vocațională e la pământ! ... Nu ne mai mirăm de rezultat: cam spre 40% dintre copiii de 15 ani abia știu să citească, să scrie și să numere. Cel mai rău stau copiii din familiile sărace și din mediul rural. Cei bogați beneficiază mult mai mult de educație decât cei săraci. Cum vrem să modernizăm România? Înainte de război exista o politică pentru a deschide drumul școlilor înalte pentru copiii de țărani.

Haideți să ne uităm la problemă și din perspectivă „financiară și economică”. *La nivel de țară*, cu actualul volum al investiției în educație, România va pierde în următorii 10 ani - spune un recent raport UNICEF - între 12 și 17 miliarde de Euro - adică 7-9% din PIB-ul din acest an (2015). În schimb, „the economic return of an additional year of schooling” este egal cu aprox. 8% din PIB. Dacă vom urca treptat la 6% din PIB, estimările pentru deceniul de care vorbesc indică, posibil, un ritm de creștere economică de 2,7-2,95% (față de ritmul proiectat de 2%), cele 12-17 miliarde vor fi câștigate în următorii 10 ani. Creșterea ponderii persoanelor cu educație superioară în cadrul populației cu vârsta cuprinsă între 25-64 de ani de la 13,6% la 19% în 2025 ar avea un impact calculat la 3,6% din PIB. Creșterea în sfera educației secundare de la 58% la 59,6% ar aduce alți 0,52% din PIB. Și *la nivel personal* studiile internaționale arată că 1 an de educație duce la creșterea câștigului personal cu 8-9% și reduce probabilitatea unor probleme de sănătate cu 8%. Spune asta ceva? Da! Îmbunătățirea radicală nu doar a accesului la educație, ci și a calității acestuia - având ca prioritate primele trepte ale sistemului - trebuie văzută ca o dimensiune esențială în orice strategie de dezvoltare a României, destinată să reducă disparitățile sociale și să sporească, în mod serios, calitatea capitalului uman. Este nevoie de reconstrucția din temelii a învățământului vocațional și a învățământului superior, în strânsă legătură cu cerințele comunității de afaceri cu privire la calificările de care va fi nevoie în următorii zece ani. Resursele vor putea veni atât din fondurile europene, cât și din alocările - sporite treptat - ale bugetului național.

¹Text adaptat după expunerea susținută pe 24 iulie 2015 la Banca Națională a României.

LECȚIA DATORIILOR SUVERANE ȘI SECURITATEA EUROPEANĂ

Dr. Napoleon POP*
Dr. Andreea DRĂGOI**

Abstract

This paper analyzes the impact of the sovereign debts on the European security from the perspective of the present economic and political situation in Europe. Under the pressure of the numerous effects of the financial crisis, the EU member states seem insensible to the fact that Europe is almost facing a catastrophe, which was already experienced some decades ago, but with the difference that nowadays we have better instruments to negotiate and to prevent the worst case scenario. In this context, we are surprised to see that the EU member states are ignoring EU main principles – cohesion and solidarity –, which were the fundament of the European integration political project, when they are to solve the most difficult problems.

If we analyze the Greece crisis only from a pure economic perspective, the constraints that the EU is imposing to Athens seem to be a big mistake, which can predict a difficult future. If some high ranking politicians in the EU see as a catastrophe a third bailout for Greece, this situation announces the risk which is threatening the efforts and hopes invested in the peace of Europe. Greece crisis is the symptom of the numerous mistakes made by the European governance, given that the European political spectre is mainly occupied by radical and not by democratic parties. More than that, the process of a country indebteding stays on the economic rules imposed by the EU.

Keywords: *sovereign debts, financial crisis, European security, integration, cohesion and solidarity*

Motto: „Ca istoric spun: eu nu am întâlnit de la 1866 în acțiunea diplomatică a țării încă atâta unitate ... și inteligență, și un succes atât de hotărât. Vă urez din inimă să continuați pe această cale”.

Nicolae Iorga,
pasaj din discursul ținut la consfătuirea
de la Palat din 15 aprilie 1939.

Mesajul celui mai renumit istoric al timpului său, Nicolae Iorga, credem că are o rezonanță peste decenii și este un îndemn salutar dat României, valabil și azi, în calitatea sa de stat membru al NATO și UE. Situația de conjunctură economică, dar și politică, de pe continentul european repetă, într-un fel, una dintre cele mai complexe înlănțuiri de evenimente, ceea ce ne determină să credem cu tărie că nu criza financiară internațională din ultimii ani a fost detonatorul lor. Această criză a reprezentat doar unul dintre simptomele care anunțau prezentul, mai ales cel din Europa, și ale cărui caracteristici aduc atingere securității continentului.

Este foarte adevărat că efectele în lanț ale crizei financiare au deturnat multe dintre preocupările complexe ale liderilor europeni, după cum statura diferențiată a acestora, ca șefi de stat și guverne, și-a pus amprenta și asupra evaluărilor analiștilor. Tratarea pur economică a consecințelor crizei financiare privat de atenție alte desfășurări, de altă natură, dar care fac toate parte din ceea ce numim politica mare a unui stat.

În ceea ce privește România, ca stat membru al UE, situația actuală o putem defini (oarecum în termenii secolului XX) ca având nevoie de o **diplomație** bine structurată, inteligentă, în sensul unui activism participativ la marile decizii

*Dr. Napoleon POP este director științific la Institutul de Economie Mondială al Academiei Române.

**Dr. Andreea Drăgoi este cercetător științific la Institutul de Economie Mondială al Academiei Române.

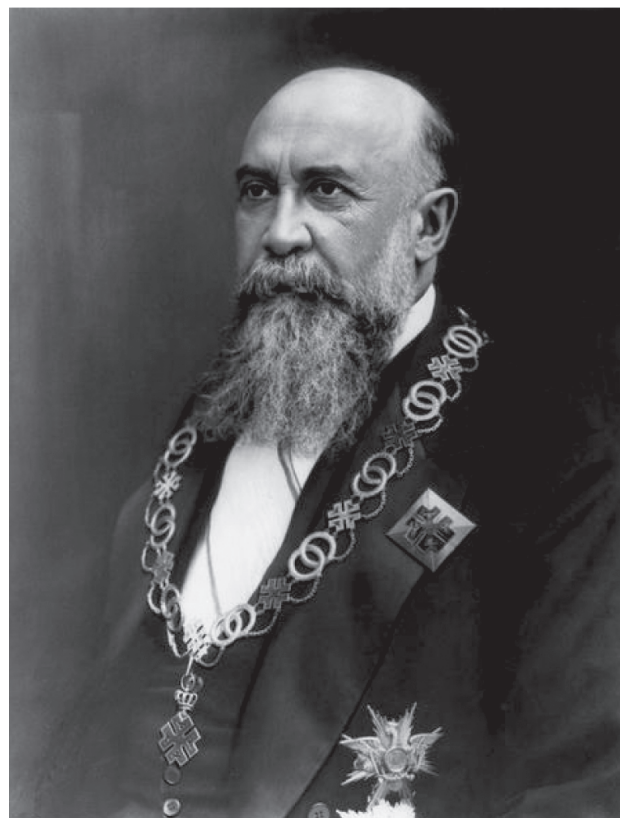
comunitare care privesc Europa și interesele naționale. O diplomatie de succes în condițiile prezente se bucură de instrumente și instituții cu totul noi față de „momentul Iorga”, dar eșecurile nu ne părăsesc, din păcate.

Miza securității europene este expusă multor fenomene adverse care trebuie gestionate integrat, sistemic, UE aflându-se sub imperativul adoptării unei viziuni în acest sens. Nicolae Iorga s-a referit tocmai la un moment în care România a avut o viziune proprie, generată de oamenii ei politici, și pe care reprezentanții marilor puteri care au câștigat Primul Război Mondial au refuzat-o, probabil din egoism, iar eșecul a fost al lumii întregi. Credem că suntem în fața unei noi lecții care nu trebuie luată în deșert.

Contextul prezent - un avertisment

Rostogolirea efectelor crizei financiare pare similară cu secvențialitatea unui război din secolul XX, distrugerile finale, echivalente valoric, trebuind să fie puse în responsabilitatea cuiva. Nu suntem departe în timp de exemplele „închiderii” celor două războaie mondiale, cu mențiunea că datoriile foarte mari, produse de declanșatorii conflagrațiilor, negestionate înțelept, au făcut mai mult rău decât bine. Povara grea pusă asupra Germaniei după Primul Război Mondial, practic de nesoluționat, s-a dovedit cauza unor transformări pe continentul european de necrezut pentru mulți lideri la vremea respectivă, cu finalul celei mai sângeroase conflagrații mondiale.

Am putea face multe comparații din vremea ascensiunii nazismului cu ascensiunea partidelor radicale din Europa de azi, iar ele ar putea fi cel puțin la fel de îngrijorătoare, cu câteva amendamente legate de contextul politic al ordinii internaționale pe care o trăim, pe fondul globalizării.



În primul rând, **Europa postbelică este cu totul altceva din punct de vedere al democrației de tip occidental**, mersul ei istoric fiind dominat de un proces de integrare care, încă sperăm, vizează o uniune politică cu instrumente și mecanisme în construcție de peste 70 de ani, care să nu mai facă posibil un adevărat carnagiu între popoarele ei.

În al doilea rând, căderea Zidului Berlinului a făcut posibil ca proiectul politic european să cuprindă o geografie mai mare a continentului european, spațiul împărtășirii acelorași valori fiind nu numai mai larg, dar și mai profund, integrarea europeană cuprinzând noi domenii și paliere de conlucrare, cel puțin cu caracter interguvernamental. Noțiunile de „**comunitar**, **comunitate**” au căpătat o extindere benefică, iar cea de „**unică**” a făcut ca statele membre ale Uniunii Europene de azi să uite de o serie de frontiere, conferind factorilor generatori de dezvoltare și progres – capitalul, forța de muncă, bunurile și serviciile – o circulație liberă pe o piață de mărime semnificativă în concertul globalizării ofertei și cererii.

În al treilea rând, construcția europeană bazată pe integrarea reprezentată de Uniunea Europeană a urmat crearea de instituții reprezentative, de schelet durabil, de instituții

preventive care să le pună la adăpost pe primele, și de instituții de gestiune a crizelor, care să poată interveni acolo unde prevederea a fost înlocuită de surprize. Criza financiară a demonstrat din plin necesitatea unei noi inter-relaționări a instituțiilor comunitare, deficiențele unora dintre acestea, dar mai ales lipsa acelor instituții esențiale viziunii proiectului politic european.

Ajungând însă la criza din Grecia, putem afirma că aceasta demonstrează simptomul unei **încrâncenări** în spațiul Uniunii Europene, care denotă slăbiciunea punerii în practică a conceptelor dragi proiectului: uniune, comunitar, comunitate, unică, solidaritate, coeziune, subsidiaritate. Noțiuni care sugerau convergența, înțelegerea forței centripete exercitate de proiectul european, își demonstrează slăbiciunea aplicării lor practice, cu recunoașterea faptului că țările, prin simpla lor evoluție - economică, structurală, a guvernantei naționale, a tradiționalismului sau a conservatorismului în relaționarea cu state din afara UE, din motive de dependențe etc. - s-au îndepărtat de la calea convergenței, cu nașterea unor noi interese.

S-a sugerat de către foarte multe analize legate de efectele crizei financiare (Sotiropoulos, 2013) că statele membre ale UE, oarecum copleșite de problemele interne – de fapt de o perpetuare a puterii în timpuri de eșec – s-au introvertit spre național împotriva comunitarului, au impus zidul izolării față de problemele Uniunii, uitând că proiectul european avea nevoie de soluții în dublu sens, de la comunitar spre național și de la național spre comunitar, recurgând la noi forme de naționalism economic¹, pe fondul unei xenofobii gestionate în folosul puterii.

Putem continua cu sensul invers al convergenței, dar cauza acesteia, a încăpățânării vizibile în prezent, nu este nici criza financiară și nici criza datoriei Greciei, ci modul de conlucrare dintre Comisia Europeană și statele membre. În acest context criticabil, Consiliul European, reunit la nivel de șefi de state și guverne, nu a făcut altceva decât să valideze – cu impresia celor mai bune intenții – conlucrarea insuficientă, cu jumătăți de măsură, cu renunțări și amânări, cu accent pe lucruri oarecum mărunte ale zilei de mâine, cu alte cuvinte lipsa unui parcurs



cu excepția Germaniei, poate fi detonatorul unui conflict politic cu consecințe nebănuite. O eventuală ieșire a Greciei din Zona Euro este considerată de unii sfârșitul UE, iar de către alții sfârșitul monedei unice, așa cum o cunoaștem în prezent⁵. În ambele cazuri, va exista un efect asupra reconfigurării ordinii financiare globale, pornind de la rolul cheie jucat de moneda euro în cadrul acesteia. Oare o astfel de perspectivă nu este indisolubil legată de problematica securității europene comune, pe care Jean-Claude Juncker s-a angajat recent să o reactiveze de o cu totul altă manieră?

Cert este că, după propagarea efectelor crizei financiare pe continentul european timp de ani buni, mai ales în spațiul UE, în timp ce în SUA și Japonia lucrurile par să fi intrat în normal, cei mai mulți experți se exprimă în sensul că persistența percepției de criză, încă puternic vizibilă în UE, denotă complexitatea crizei prin care trece Europa, iar analiza ei trebuie să depășească contemplarea unor statistici, chiar financiare, bine detaliate. Mesajul îi privește direct pe liderii europeni, mai ales în contextul

În acest context, sunt voci care anunță dezmembrarea UE (George Soros), iar criza datoriilor suverane, prin care trec mai toate statele UE (chiar dacă Irlanda este pe cale să-și revină, Spania și Italia par să fie pe drumul bun, dar să nu uităm cum au fost schimbate guvernele acestora, iar Portugalia recuperează),





îngustimii preocupării lor față de Grecia, când multe alte țări au probleme similare în esență. Linia de despărțire dintre unii și alții este subțire și circumscrisă unei noțiuni încă cu greu definită și teoretizată: **sustenabilitatea datoriei suverane**.

Pragurile cu care se opera până în prezent (60% din PIB pentru datoria publică) au fost depășite semnificativ, iar mersul general al economiilor lumii (SUA, Canada au declarat performanțe sub așteptări în trim. I 2015, iar în China a avut loc o prăbușire a bursei din Shanghai etc.) pun în pericol respectiva sustenabilitate, chiar dacă este mai puțin înțeleasă de public. Încasări mici la bugetele statelor și profituri scăzute la nivelul companiilor fac nesustenabilă plata datoriilor suverane contractate. Doar rating-urile bune mai susțin refinanțarea respectivelor datorii, dar prima cheltuială care se va tăia în caz de restructurare a lor va fi cea dedicată apărării. Exact acest lucru l-a făcut Grecia la transmiterea ultimelor propuneri către creditorii săi, imediat după referendum. Alte state membre, chiar în fața unor realități geopolitice critice (criza Ucrainei), acceptă cu greu să le mărească.

Interrelaționarea statelor UE - consecințe

Criza europeană nu a fost și nici nu este un teren fertil de dialog între state, atunci când acceptăm o introvertire a acestora motivată de putere prin presiuni interne economice și sociale. Desigur, există momente când așezarea la masa comună este absolut necesară, iar instituțiile europene economice și de securitate oferă cadrul necesar – legal și de ambient – pentru ajungerea la decizii comune. Din păcate, același fundal al crizei face ca diferența dintre decizii și acțiune să devină mai mare decât de obicei, scoțând în evidență constrângerile naționale față de cele decise în comun. Trebuie acceptat că politicul național, peste o anumită limită, fie „ascultă de popor”, fie caută motive puse în cărca acestuia.

Criza datoriilor suverane a concentrat eforturi politice pentru soluționarea ei (doar) economică, rețeta fiind austeritatea pur matematică, ce a scos din ecuație societalul și socialul. Acceptarea programelor de austeritate de către multe țări, am putea spune în forma lor clasică și făcând abstracție de realitățile etapei de dezvoltare a UE, s-a dovedit în timp o greșală. O Europă socială, care se definește prin politici

tari de protecție socială, a aplicat programe care au lovit în social. Enunțul ar fi foarte simplu dacă nu l-am corobora cu fenomene structurale de anvergură, asupra cărora insistăm.

Criza economică a produs un șomaj în Europa la niveluri depășite de istorie: 10-20% din populația activă și până la 40% în rândurile tinerilor. Măsurile de austeritate au lovit în chiar întreținătorii șomerilor, ca urmare nivelul șomajului nu a scăzut semnificativ, iar resorbția lentă s-a făcut conform altor reguli ale economiei de piață. Aceleași măsuri au redus cheltuielile publice cu investiții productive, creatoare de locuri de muncă cu o auto-susținere prin punerea pe picioare a unei redresări economice generale. Sectorul privat, bântuit de neîncrederea bancherilor și de noile interpretări privind contribuția lui la formarea datoriei suverane, și-a redus activitatea, numărul falimentelor fiind pe măsură, iar creditarea economiei stagnând.

Dacă ținta austerității a fost greșită, studii realizate de experți ai FMI⁶ vin să susțină că măsurile au fost dure, iar efectele lor așa-zis benefice au fost sub așteptări. Ele au subminat cererea de consum, ca vehicul de tracțiune asupra producției de bunuri și servicii și, implicit, a sursei de venituri publice prin taxe și impozite. Corecțiile de deficit bugetar prin consolidarea fiscală – citește taxe mai mari la venituri mai mici – rămân departe de a aduce sustenabilitate părții publice din datoriile suverane. Criza bancară a redus, la rândul ei, din sustenabilitatea părții private din datoria suverană, iar efectul final a fost constatarea că salvarea băncilor (de interes sistemic) se face tot din resurse bugetare, ceea ce implică o nouă presiune pe datoria suverană.

Ca economiști, noi nu credem în mecanisme perfecte de intervenție prin care să se realizeze o închidere mulțumitoare a unor efecte, dar, privite dintr-o anumită poziție macroeconomică consolidată și nu de cea de criză a mării majorități a economiilor din cadrul UE, situația poate fi altfel, dar în niciun caz permanentă. Este cazul Germaniei, cu surplusuri de cont curent și bugetar demne de luat în considerare, realizate printr-o economie „export-oriented” (în chiar țările UE supuse austerității) și prin înghețarea salariilor pe o perioadă de un deceniu în beneficiul unei productivități și forțe competitive cu mult peste cele ale țărilor partenere, care arată că un plan de austeritate cadru general ca cel aplicat/recomandat altora poate fi eficient.

Nu ne miră că analiza empirică a efectelor austerității aplicate la început de mileniu trei i-a făcut pe mulți economiști să vorbească despre o anumită naivitate, atât în formularea politicilor de austeritate, cât și a politicianilor care le aplică. Steve Keen (2014), de la Kingston University, remarcă faptul că a avut dreptate când a afirmat că redresarea economiilor SUA și Marii Britanii nu vor fi sustenabile în urma unor măsuri de austeritate așa cum s-au aplicat (ambele economii cu performanțe discutabile în 2015), pentru că, într-adevăr, ele nu au sesizat nivelul ridicat al datoriei private în cadrul datoriei suverane.

De regulă, un plan de austeritate se aplică drept remediu al datoriei publice devenite nesustenabile, dar se uită faptul că el scoate din circuitul cererii de bunuri și servicii asigurate de sectorul privat o mare masă de consumatori, inclusiv statul care nu mai investește. Keen afirmă că **nivelul datoriei publice este doar un simptom și nu o cauză a bolii economiei**, așa cum se credea. Laboratorul economic ar trebui să facă această distincție în formularea măsurilor de austeritate, întrucât aplicate așa cum au fost gândite vor duce pe termen mediu și lung la stagnare economică și nu la creștere. Se pare că în 2015 se vor simți deja „gâfâielile” prevestite, în ciuda bucuriei redresării pe termen scurt. Să nu uităm că, deși s-a scris mai puțin, Keen a fost unul dintre puținii economiști care au prevestit criza financiară din 2008⁷, spunând că a putut face acest lucru criticând economia neoclasică și calificând-o drept inconsistentă, neștiințifică și nesusținută empiric.

Un aspect cu o conotație deosebită în globalizare, căruia și statele Uniunii îi sunt victimă, este problematica inegalității sub două tendințe majore. Prima este creșterea inegalităților în cadrul aceleiași societăți, ceea ce înseamnă o polarizare excesivă a diferenței veniturilor dintre cei bogați și săraci, în ciuda unei imagini de ansamblu bune a unei economii, în termeni macroeconomici, de dezvoltare și progres. Se vorbește, inclusiv în SUA, de dispariția clasei mijlocii, după cum așezarea ei pe scara socială în Europa se apropie de starea de sărăcie. A doua este adâncirea inegalității între statele lumii din punct de vedere al veniturilor medii, pe fondul apariției de noi centre de putere economică (de exemplu, BRICS).

FMI, Vaticanul, Biserica ortodoxă greacă, s-au exprimat, în ultimii doi ani, asupra acestui aspect mai mult decât îngrijorător. Au reluat tema unui exercițiu eșuat al celor trei decenii de dezvoltare inițiate de ONU în anii '60-'80, când se spunea că cea mai teribilă bombă de distrugere a lumii este pecinginea sărăciei. Intrarea în globalizare a creat speranțe, tema sărăciei trecând în subsidiar, dar fiind urmărită în sensul unei posibile reglări prin oportunitățile aduse de globalizare. Însă, fenomenul globalizării a adus, printre alte rele, cum sunt procesele de contaminare rapidă și transmisia cu viteză a șocurilor asimetrice, noi aspecte ale inegalității în lume.

Conform opiniei exprimate de către Papa Francisc⁸, manifestarea și adâncirea inegalităților fac ca globalizarea să capete cu totul alte conotații - izolare, însingurare - decât speranța inițială. Mesajul lui a fost demonstrat ulterior și economic de instituții și organizații internaționale (OCDE, FMI), trăgându-se un semnal de alarmă. FMI a publicat un studiu⁹ conform căruia „*inegalitățile sunt una din cele mai importante cauze ale misterioasei tendințe de încetinire a creșterii economiei mondiale* (observată pe termen lung - n.n.)”. Concluzia: inegalitatea pune o presiune uriașă asupra datoriei publice și atunci despre ce sustenabilitate a acesteia putem vorbi pentru viitor, dacă există „*un relantissement tendanciel*” al creșterii economice?

Simularea econometrică a studiului FMI, bazată pe fenomenul actual de răspândire a inegalității, poate fi sintetizată foarte simplu. O creștere a veniturilor cu 1% din PIB-ul global a 20% din populația cea mai bogată a lumii va duce la scăderea creșterii economiei globale cu 0,08 puncte procentuale în următorii cinci ani. Aceeași creștere a veniturilor pentru 20% din populația cea mai săracă a lumii poate accelera creșterea economică globală cu 0,38 puncte procentuale. Diferența este vizibilă și explicabilă nu prin mix-uri de politici devenite amestecate prin tehnicitate, ci prin comportamentul social. Cei bogați sunt predispuși spre economisire, cei săraci au nevoie să consume, iar consumul rămâne motorul creșterii economice.

Un studiu OCDE¹⁰ relevă faptul că lipsa de atenție a politicilor publice față de creșterea fenomenului sărăcirii (politici generând practic „accentuări ale inegalității” de venituri) duce la o pierdere majoră de ritm economic. Accentuarea

inegalităților în Noua Zeelandă și Mexic au dus la pierderea a 10 puncte procentuale (pp) din creșterea economică, de 9 pp în Marea Britanie, de 6-7 pp în SUA, Italia și Suedia.

Nu în ultimul rând, trebuie să vorbim despre *mitul Germaniei*, acoperind ipocrizie și hegemonie, care, dacă pentru moment poate va aduce o soluție la criza Greciei (Thomas Piketty, 2015), să nu uităm că în spațiul public european și american s-au auzit voci, în opinii și declarații cât mai diplomatice, că acest comportament implicit și explicit ar trebui evitat, nefiind de natură să detensioneze neîncrederea între statele membre ale UE într-un moment cheie. Piketty, Lagarde (Christine) și, mai recent, un editorial nesemnat al Bloomberg, ne amintesc de lecții ale istoriei unde Germania a fost un caz. Încrâncenarea din vara acestui an legată de criza Greciei poate avea o soluție privind în urmă, mai ales din punct de vedere al consecințelor.

Nu ne permitem, noi autorii, să judecăm aspectul „moralității Germaniei” în circumstanțele date, istorice și prezente¹¹, dar vom cita din Bloomberg și Piketty, măcar pentru generațiile mai noi, pentru a înțelege legătura, fie dintre un mod de a administra datoria suverană și pacea, fie dintre indiferența față de aceasta și război.

A rămas celebru *Discursul Speranței* ținut de James Byrnes, Secretar de stat al SUA, din data de 6 septembrie 1946, la Stuttgart, într-un moment în care Germania învinsă era pe cale să fie complet dezindustrializată, ca penalizare pentru atrocitățile produse. Byrnes a fost unul dintre cei care s-au opus vehement unei răzbunări economice de acest fel și a pledat pentru a da o șansă corectă țării învinse, spunând: „*Germania este o parte a Europei (...) și redresarea Europei va fi mai mult decât lentă dacă Germania, cu resursele ei bogate, (...) va fi transformată într-o casă săracă*”. Poate este rândul Germaniei, peste decenii, să acorde o șansă Greciei, spunea fostul ministru de finanțe al Greciei, Yanis Varoufakis¹².

De această șansă, care putea fi gândită nu acum, ci cu mai mulți ani înainte, a vorbit și renumitul economist de la Columbia University, Joseph Stiglitz, în zilele fierbinți ale negocierilor: „*Nu mi-am închipuit o asemenea depresiune (citește criza Greciei) produsă deliberat și cu asemenea consecințe catastrofice*”, când Grecia avea nevoie mai degrabă de o reducere a datoriei și nu de tăieri de cheltuieli și majorări de taxe.

Thomas Piketty afirma și el că superioritatea unei Germanii morale ar fi trebuit să se manifeste, în interesul întregii Europe, prin organizarea unei conferințe de reducere a datoriilor pe continent. *„Istoria datoriilor publice este plină de ironii, spune Piketty, (...) ea rar dovedește că dă atenție ideilor de ordine și justiție (...) când aud că germanii susțin o conduită morală în ceea ce privește datoria și susțin cu putere că ea trebuie plătită, mă gândesc că asta este o mare glumă. Germania este țara care niciodată nu și-a plătit datoriile. Nu are dreptul de a da lecții altor națiuni”*¹³.

La terminarea celei de-a doua conflagrații mondiale, Germania avea o datorie de peste 200% din PIB, iar în următorii 10 ani datoria ei publică scăzuse la 20%. Dar să nu uităm că în 1953, Marea Britanie, printr-un acord (Debt Agreement), a anulat 60% din datoria externă a Germaniei către ea. Franța a trecut prin aceeași experiență, dar, în opinia lui Piketty, scăderea rapidă a datoriilor la acea vreme nu ar fi putut avea loc prin disciplina fiscală recomandată în prezent Greciei.

Fără îndoială că negocierile cu Grecia „au obosit” Europa, iar sensul lor și modul de abordare au creat o stare antagonică larg răspândită și un bun fundal pentru a aduce ca argumente propriile frustrări. S-a format, astfel, o puternică opoziție în jurul Germaniei, inclusiv din partea unor parteneri care s-au revoltat față de programele de austeritate îndreptate împotriva lor. Astfel, liderii Spaniei, Portugaliei și Irlandei au fost printre cei mai vehemenți critici ai Greciei, făcând-o să înțeleagă faptul că și ea trebuie să ia pilula amară a austerității. A acorda concesiuni Greciei ar putea să dea aripi altor partide de stânga din alte țări (Podemos, în Spania), care să facă grea viața Uniunii etc.

Lungimea negocierilor cu Grecia a creat un adevărat bulgăre de zăpadă, fiecare dintre statele membre ale UE privindu-le desfășurarea din perspectiva propriilor interese. Din păcate, rezultatul vizibil este încetinirea sau oprirea convergenței în cadrul Uniunii pe multe planuri, aducându-ne la timpul începuturilor integrării: un efort de (re)armonizare, (re)înțelegând viziunea proiectului, față de care ne-am exprimat și în alte intervenții, că reparațiile conjuncturale aduse parcă nu țin cont de exigențele integrării; o agendă a UE mult mai încărcată cu probleme nerezolvate decât cu cele solid definitive și pe

care s-ar putea construi. Iar timpul se scurge, în timp ce cetățenii europeni nu par mai liniștiți, conștientizând altfel pericolele negestionate.

În 2011, un Grexit determina frisoane în țările din Zona Euro, în prezent - chiar pus explicit pe tapet ca variantă după negocieri - se pare că asistăm la o contemplare cu „o poliță de asigurare” determinată de iluzia că, între timp, UE a reușit implementarea unor noi mecanisme care să prevină contagiunea.

Inflexibilitatea flexibilității

În duminică fatidică de 12 iulie 2015, cancelarul german Angela Merkel afirma că „*nu va exista un acord cu orice preț*” pentru salvarea Greciei¹⁴. În subsidiar s-a vorbit de un document elaborat și distribuit de partea germană statelor din euro-zonă (neconfirmat oficial, inițial informația fiind lansată de Deutsche Presse Agentur), prin care se propunea „o pauză” (ieșire temporară) de cinci ani pentru Grecia, de a nu mai fi în Zona Euro.

Este însă foarte adevărată și afirmația, tot a cancelarului german, că „*valoarea cea mai importantă - încrederea, fiabilitatea - a fost pierdută*” în discuțiile cu Atena. Întrebarea logică este de ce s-a așteptat să se ajungă aici după trei ani de negocieri.

În contrast cu declarația Angelei Merkel, s-a făcut auzită și poziția Franței: „*Franța va face totul pentru ajungerea la un acord care să-i permită Greciei să rămână în Zona Euro*”, declara François Hollande, șeful statului francez excluzând chiar gândul ieșirii temporare a Greciei din Zona Euro. De ce? Dintr-un motiv mai demn pentru statura unui lider european: „*...pentru că miza este Europa. Nu este o simplă problemă de a decide despre Grecia, deși este tema zilei,*



ci de a marca bine concepția noastră despre Europa”. Încheiem prin a spune că, pentru Europa, „*Franța va face totul pentru a se ajunge la un acord...*”, afirma Hollande (opusul declarației „*nu va exista un acord cu orice preț*” a cancelarului german).

Observatorii au constatat iritarea din relația franco-germană, care nu este una recentă. A pune în pericol motorul franco-german al integrării este un mare risc. Desigur, calitatea acestuia depinde, în mare măsură, de statura și de necesitatea ca cei doi lideri de stat să nu-și uite misiunea transmisă istoric de marii învingători.

Președintele Hollande a subliniat că liderii din Zona Euro trebuiau să decidă în cadrul discuțiilor din 12-13 iulie 2015 „dacă Grecia va mai fi mâine în zona euro”. De remarcat faptul că poziția Franței a fost mai flexibilă, militând pentru ajungerea la un acord care să-i permită Greciei să rămână în zona euro” și excluzând opțiunea, avansată de Germania, privind o ieșire temporară a Greciei din zona euro.

De altfel, în opinia noastră, pozițiile divergente exprimate în cadrul negocierilor cu Grecia în chestiunea refinanțării datoriei suverane și a eliberării unei noi tranșe de sprijin financiar ilustrează faptul că proiectul solidarității europene comportă unele fisuri, ce pot fi generatoare de riscuri pe termen mediu și lung în problematica securității europene. Unele analize¹⁵ subliniază faptul că, prin criza greacă, se poate crea un efect de turbină în ceea ce privește încrederea cetățenilor în viitorul solidar și unit al Uniunii. Modul în care s-au desfășurat negocierile ilustrează - prin ezităările părții franceze în a susține cu claritate și fermitate necesitatea neabandonării Greciei, pe de o parte, și radicalismul german, pe de altă parte - că întreg proiectul european se poate afla într-un impas major, cauzat de lipsa de unitate politică. De altfel, dezacord există chiar și în ceea ce privește opiniile exprimate de partea franceză. Astfel, într-un interviu acordat publicației *Le Monde*, fostul președinte francez, Nicolas Sarkozy, critica acordarea tranșei de finanțare pentru Grecia și menținerea sa în zona euro cu orice preț. Poziția fostului președinte francez nu este surprinzătoare, acesta fiind, alături de Angela Merkel, un partizan susținut al austerității. Mai surprinzătoare este, însă, atitudinea, calificată de către unii analiști¹⁶ ca ambiguă și insuficient de fermă, a actualului președinte, Hollande, care

deși pare a milita împotriva scenariului Grexit, a utilizat expresii vagi, cum ar fi „responsabilitate” și realizarea unui „acord echilibrat”. În cele din urmă, impasul negocierilor în privința crizei grecești a fost un indicator al necesității conjugării eforturilor pentru a menține viitorul proiectului european.

Hotărârea Eurogrupului, din 13 iulie 2015, de a mai debloca, dar numai sub imperativul îndeplinirii unor condiții de către Grecia, o tranșă de sprijin financiar de 35 de miliarde de euro pentru următorii cinci ani, la care s-ar mai putea acorda un fond suplimentar de 86 de miliarde de euro, indică faptul că liderii europeni, inclusiv partea germană, nu au abandonat ideea depășirii dificultăților prin solidaritate, dar nici nu renunță la ideea austerității.

Unele analize (Stratfor, 2015) arată că poziția Eurogrupului nu oferă o soluție cu efect imediat pentru criza datoriei suverane a Greciei. În aceste condiții, situația Greciei rămâne una dificilă, iar *Greekment*-ul, cum a fost numit de către analiști un nou acord, este subsumat îndeplinirii unor serii de condiții: alinierea TVA (până în prezent exista un TVA redus pentru insulele turistice și un TVA diferențiat pentru diverse domenii de activitate) și creșterea gradului său de colectare la nivel național, reformarea sistemului pensiilor astfel încât să devină sustenabil pe termen lung, implementarea directivei BRRD (privind rezoluția și restructurarea bancară) și adoptarea noului Cod de Procedură Civilă pentru accelerarea reformei în domeniul justiției. Pe lângă aceste condiții, mai sunt recomandate autorităților de la Atena și o serie de alte măsuri ce vizează: dezvoltarea unui program de privatizare eficientă la scară națională și îmbunătățirea guvernantei (în acest scop, autorităților elene le-a fost recomandat să invite un organism independent să evalueze activele ce ar putea fi incluse în procesul de privatizare; în același timp, active ale statului grec în valoare de 50 de miliarde de euro vor fi transferate într-un fond extern și independent, ca, de exemplu, Institution for Growth din Luxemburg, pentru a fi privatizate și a contribui, în timp, la reducerea datoriei suverane). În acest context, este esențial să subliniem că atitudinea Eurogrupului este una fermă și destul de puțin flexibilă, lăsând autorităților elene puțin spațiu de manevră și condiționând deblocarea programului

de asistență financiară din Mecanismul European de Stabilitate (prin intermediul căruia ar putea fi alocate 10 până la 25 de miliarde de euro către băncile grecești pentru costuri de recapitalizare și rezoluție) de subordonarea Greciei viziunii sale despre ieșirea din criză.

Alți autori¹⁷ au afirmat, în vara acestui an, că un eventual eșec al negocierilor ar fi putut conduce la **trei scenarii pentru zona euro**: *Gremain*, *Grimbo* și *Grexit*.

Scenariul *Gremain* (Greece/Remain) în care negocierile se soldează cu un succes, implică rămânerea Greciei în zona euro și conservarea tuturor drepturilor de stat al Uniunii Europene Monetare. Analizând parcursul dificil al negocierilor și pozițiile divergente, s-a presupus că există șanse de realizare a acestui scenariu, dar și riscuri legate de rigidizarea poziției părților. În cadrul negocierilor a devenit evident faptul că o ștergere a datoriilor pentru Grecia nu poate fi luată în calcul, dar s-a discutat o posibilă prelungire a maturității datoriilor și o scădere a ratelor dobânzilor. Germania s-a arătat o oponentă declarată a prelungirii maturității datoriilor, dar chiar și dacă acest lucru ar putea fi aprobat în cadrul Eurogrupului, pentru a intra efectiv în practică este nevoie de ratificarea acestei decizii în parlamentele tuturor statelor membre (o acțiune cu șanse destul de modeste de succes). Trebuie menționat faptul că atitudinea fermă a Germaniei a condus la dificultăți sporite pe parcursul negocierilor, în timp ce climatul social, economic și financiar din Grecia s-a deteriorat progresiv, fapt ce a forțat autoritățile elene să accepte concesi, chiar și în condițiile în care votul de la referendumul din 5 iulie a fost majoritar nefavorabil continuării austerității.

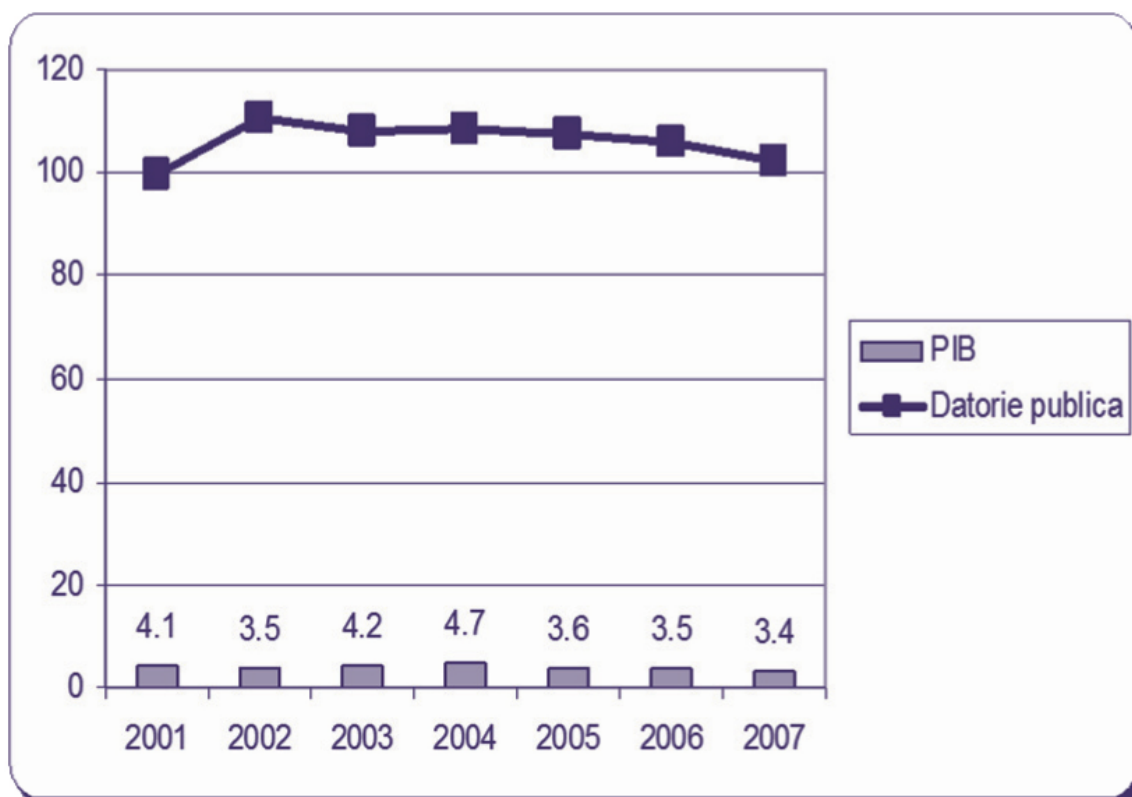
Scenariul *Grimbo* (Greece/Limbo) nu implica ieșirea din zona euro, dar nici acordarea unei noi tranșe de sprijin, Grecia fiind abandonată infernului situației sale economice actuale.

Scenariul *Grexit* (Greece/Exit) implica ieșirea din zona euro. Dacă Grecia nu reușea încheierea fermă a unui acord, scenariul introducerii drahmei și ieșirii din zona euro ar fi devenit realizabil, cu toate consecințele sale de efect de contagiune și destabilizare. Pe lângă efectele economice, mesajul unui asemenea eșec ar avea impact pe termen lung asupra credibilității proiectului european în ansamblul său. În cazul scenariului de tip *Grexit*, băncile grecești se vor

confrunta cu dificultăți de lichidități sporite, nemaiprimind asistență din partea Băncii Centrale Europene, prin facilitatea de finanțare destinată lor și numită ELA. În aceste condiții, fluxul de lichidități în euro din Grecia ar putea rămâne activ pentru o perioadă, dar valoarea sa intrinsecă s-ar disocia de evoluția monedei euro în alte state. Pe termen scurt, efectul ar fi de creștere a stocului de lichiditate, fapt ce ar susține plățile zilnice, dar nu ar rezolva problema fundamentală a economiei elene. Importurile și exporturile ar fi blocate, dacă facturile nu pot fi plătite prin bănci, iar unele produse vitale, cum sunt medicamentele, ar putea să se confrunte cu scăderea drastică a ofertei. În aceste condiții, este de presupus că UE și unele state membre ar putea începe să furnizeze asistență umanitară, dar, în esență, situația ar fi aceea a unui stat aflat în colaps, ca după război. În cele din urmă, întregul sistem bancar elen ar colapsa și, împreună cu el, întreaga economie, care nu ar mai putea funcționa fără plățile online. Singura soluție ar fi ca guvernul grec să introducă un sistem de plăți paralel prin IOU, dar valoarea de facto a noii monede (drahma) ar fi extrem de scăzută, iar datoria în euro a Greciei ar continua să se multiplice exponențial.

Ajuns în acest punct, scenariul *Grexit* impune două căi de ieșire: fie ștergerea datoriei (prin negocieri cu UE), fie o declarație unilaterală a falimentului din partea Greciei (default suveran). Întrebarea care se impune de la sine este cui i-ar fi folosit un asemenea scenariu și ce coeziune ar mai putea fi invocată în UE, dacă un stat membru este lăsat în acest fel să se prăbușească? Răspunsul, în opinia noastră, este că *Grexit*-ul reprezintă un scenariu de tip „loose-loose”, cu atât mai mult cu cât o parte din vină revine și celor care au acceptat intrarea Greciei în zona euro, în 2001, în condițiile în care economia sa nu era pregătită, dar se dorea afirmarea unui principiu prin includerea sa. La intrarea în zona euro, în ianuarie 2001, situația economiei elene se modifica fundamental. Moneda unică determina scăderea ratelor dobânzilor de la 10-18% (în 1990) la 2-3%, în timp ce Grecia beneficia de încrederea piețelor, generată de faptul că puternica economie germană garanta pentru solvabilitatea celei elene.

Așa cum se întâmplă întotdeauna într-o perioadă în care creditele sunt ușor accesibile, foarte multe împrumuturi au fost contractate, iar deficitul grec a crescut, mai ales în condițiile



Graficul 1: Evoluția ritmului de creștere a PIB și a datoriei publice în perioada 2001 -2007(%)¹⁸

în care autoritățile au urmărit realizarea unor obiective extrem de costisitoare (de exemplu, organizarea Jocurilor Olimpice din 2004). Investițiile realizate în acea perioadă au majorat exponențial datoria publică, dar această evoluție a fost camuflată de o aparentă creștere a PIB (vezi Graficul 1) până la declanșarea crizei economice internaționale.

Așa cum a arătat și cazul economiei Japoniei în anii '70, după expansiunea creditului se declanșează ciclul de boom-bust, iar, în cazul Greciei, ocurența crizei economice și financiare internaționale (în 2008) a grăbit acest proces.

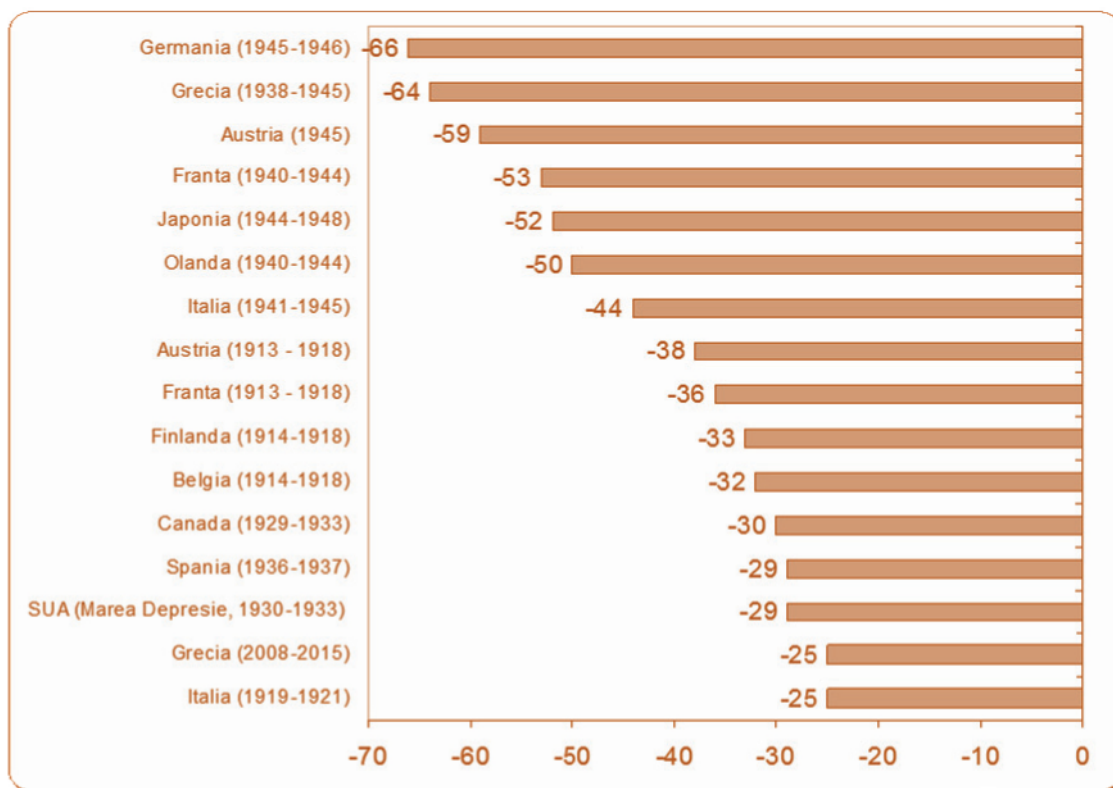
Ca și în cazul altor economii europene, încetinirea ritmului creșterii economice, ca efect al manifestării crizei economice internaționale, a condus la creșterea și mai mare a datoriei publice, ca urmare a faptului că guvernul încerca să mențină ritmul economiei prin cheltuieli publice. Astfel, în numai un an de la declanșarea crizei, deficitul bugetar al Greciei urca de la 10%, în 2009, la 15% în anul 2010.

În 2010, Grecia se confrunta deja cu spectrul intrării în incapacitate de plată și, ca urmare, primea primul pachet de asistență financiară internațională (110 miliarde), dar condiționat de primele măsuri de austeritate.

Pentru Grecia, însă, „rețeta austerității” nu a funcționat. Tăierile masive de cheltuieli și concedierile din aparatul bugetar au condus la una dintre cele mai mari prăbușiri ale ritmului PIB, comparabil cu scăderile experimentate de alte economii doar după un război sau în perioada Marii Depresii (vezi Graficul 2), și la un nivel fără precedent al șomajului (25,6%, potrivit estimărilor Comisiei Europene, 2015).

În prezent, după ce a beneficiat de 240 de miliarde de euro ca asistență, Grecia se află în fața unui viitor incert, luptându-se singură în problema datoriei sale suverane și, deși state aflate într-o situație similară (Irlanda, Portugalia, Italia și Spania) nu s-au declarat deschis ca susținătoare ale cauzei sale, soluția în problema crizei datoriei suverane este intens dezbătută în aceste țări.

Astfel, în februarie a.c., ministrul irlandez al agriculturii afirma că, în cazul în care Atena va beneficia de orice formă de scutire de datorii, Irlanda ar fi îndreptățită să pretindă același lucru. De asemenea, în martie a.c., liderul Partidului Democratic din Italia afirma, într-o scrisoare transmisă premierului Matteo Renzi, că este necesară o atitudine solidară cu Grecia în problema negocierilor legate de rambursarea datoriei sale.



Graficul 2 – Cele mai mari scăderi ale ritmului PIB începând cu anul 1900 (%¹⁹)

În Portugalia, Partidul Socialist (aflat în opoziție, dar beneficiind de o largă susținere populară potrivit sondajelor de opinie) a lansat o dezbatere publică în problema datoriei suverane a statului portughez, un fenomen similar înregistrându-se și în Spania.

Concluzii

Efectul urmărit în analiza impactului datoriilor suverane asupra securității europene trebuie să urmărească firul logic al asigurării acesteia, pornind de la valorile democrației și economia securității până la gestionarea liniștii sociale europene. Ceea ce se uită în **politici** de către **politicieni** este subiectul securității în sens larg de furnizor și beneficiar, respectiv Omul.

Principalul factor al securității – naționale și comunitare – este capitalul uman, dar nu în sensul în care intră în formula PIB-ului, ci în conotația lui extinsă de acțiune umană, cu capacitate productivă, de implicare, evident sub idealuri pe care trebuie să le înțeleagă. Programele de austeritate au erodat soliditatea acestui capital sub înflăcărea unui ideal, cum este cel al unei Europe Unite, prima lui necesitate devenind supraviețuirea, un loc de muncă. Se mai pune la socoteală sacrificiul acestuia pentru securitatea

propriei țări, ca să nu mai vorbim de securitatea comunitară, înțelegând că politicienii creează iluzia securității fără ei?

Programele de austeritate, născute din gestionarea unei datorii suverane generate mai degrabă din ambiții politice electorale decât din rațiuni economice impuse de impregnarea unei dezvoltări pe termen lung, au produs multă instabilitate socială și politică în Europa, în momente în care acest lucru ar fi fost de evitat. Factorul social și-a urmat instinctul, lucru știut de către politicienii și birocrații (în multe cazuri partizani politici) de la Bruxelles. Euroscepticismul, formarea de partide radicale și apariția reprezentanților acestora în Parlamentul European reprezintă riscuri majore care pot afecta succesul proiectului politic european și, implicit, securitatea europeană, dacă nu pierdem din vedere scopul proiectului bine declinat imediat după al Doilea Război Mondial. **Scopul proiectului politic european a fost fundamentat și pe gestiunea de o altă manieră a datoriilor suverane determinate de marea conflagrație**, ceea ce a dat încredere într-un ideal.

Dacă plecăm de la cazul Greciei, prima întrebare este dacă cetățenii statelor membre ale

UE au asimilat cu adevărat calitatea de cetățeni europeni. Referendumul din Grecia, dar nu numai, a demonstrat că votul copleșitor de „NU” denotă o **slabă cultură de cetățean european**, care poate fi testată și în alte țări. Votanții greci nu au înțeles, în fapt, care era problema asupra căreia trebuiau să se exprime, dacă avem în vedere că, în opinia multor experți, acordul final cu creditorii a fost chiar mai dur decât cel inițial.

Dar, sensul oarecum devastator pentru populația unei țări, în cazul de față Grecia, stat membru al UE, este neînțelegerea „*conceptului unei Europe grandioase, ideea care stă în spatele euro*”. Se pare că în negocieri **absolut toți politicienii europeni au uitat acest ideal**, fiind concentrați doar pe matematica datoriei suverane. Ce mai pot face cetățenii greci sau în ce să mai creadă, aflați în chingile unei economii care s-a contractat cu 25% și cu toată vina numai asupra lor?

Inflexibilitatea flexibilă, demonstrată de unii politicieni în termenii prezentați de noi, nu a făcut decât să crească neîncrederea între statele UE, iar procesul în sine de a căuta soluții în acest context se pare că ne va conduce spre un cerc vicios. Se spune că presiunea uriașă la care a fost supusă Grecia, și răspunsul acesteia în consecință, este o *invitație la revoltă a altor state „delincvente” din sudul Europei, care se văd suferind de „jugul german”*. Acest lucru se va termina într-o și mai mare lipsă de încredere și negocieri proaste”.

Cine crede că Europa este un continent liniștit în prezent se înșală. Este suficient să privim la evenimentele legate de Ucraina și la amenințările potențiale declanșate de acestea. Se mai adaugă recrudescența terorismului purtat de concetățeni europeni indigenizați și nativi împotriva altor cetățeni, în capitale notabile, pe fondul unor mișcări sindicale generate de politici publice de sorginte austeră.

Criza Greciei este și ea un eveniment nefast pentru liniștea nu numai a Europei, prin perioada lungă de căutare de soluții la datoria suverană și profunzimea acesteia. A vorbi deja de falimentul și ieșirea din Zona Euro a unui stat european, membru al UE, chiar și în etapa când ar exista speranțe de a se ajunge la un acord, pare să fie în totală contradicție cu construcția europeană printr-un proces de integrare izvorât totalmente

din necesitatea unei securități a cetățeanului european, după cea mai mare conflagrație mondială cunoscută.

Fenomenul de contagiune în globalizare a devenit mai pervers și mai rapid, el atinge mereu percepția cetățeanului și securitatea financiară a acestuia. Mulți analiști afirmă că Grecia este doar un simptom, din păcate la limită, care pune în lumină calitatea guvernantei la nivelul UE, în chiar inima triumfului instituțional reprezentat de Consiliul European, Comisia Europeană și Parlamentul European. În cazul Consiliului se vorbește de statura liderilor europeni, gata să sacrifice necesitatea unor decizii comunitare cu probleme naționale, una, cu excepția Germaniei, fiind datoria suverană. Administrarea ei este calată doar pe un prototip de măsuri care nu mai corespund unei Europe a mileniului trei, cu efect asupra standardului de viață al cetățenilor europeni. Fidelizarea acestora printr-un proiect de integrare dedicat securității lor este un proces ajuns la limita reversibilității, ceea ce ridică problema gestionării ei, în noile condiții antagonice pe plan național și extern, printr-o politică comună de securitate a UE, pe fondul unei lipse de încredere generate de criza financiară și extinse acum spre atitudinea liderilor europeni.

Comisia Europeană este de mult tirul celor care critică birocrăția imensă, generată de tehnocrații impregnați cu reguli din manuale excedate de realitate și care a pierdut calea viziunii pentru proiectul european, gândit de fondatorii lui pentru securitatea cetățenilor europeni, bazat pe multă voință politică și o bună comunicare a decidenților cu cetățenii chemați să acționeze. În plus, se observă partizanate politice în cadrul birocrăției Comisiei, care dăunează prin percepția publică creată în multe state ale UE.

Există iluzia continuă că cei puși să decidă la nivel tehnic pot veni și cu soluții infailibile. Ceea ce se observă este faptul că multe proiecte europene nu sunt terminate din punct de vedere al unor principii tari, cazul Zonei Euro devenind de actualitate. Din păcate, recunoașterea acestui lucru (practic nici un fel de înaintare spre o Uniune Fiscală, în peste 70 de ani de integrare, într-o epocă modernă, comparativ cu SUA căreia i-au trebuit 103 ani să o realizeze în alte timpuri poate mai dificile, spre anul 1903) nu-și găsește rezolvarea pornind (și) de la finalitatea

proiectului – Uniunea Politică –, ci căutând etape și creând instituții costisitoare noi, generatoare de antagonisme în plan național (vezi mecanismul de rezoluție și accesibilitatea la fondurile de garanție naționale), cum este Uniunea Bancară. Este evident că se adună mai multe reticente la țările care ar trebui să adere la moneda unică, chiar dacă îndeplinesc criteriile nominale și reale, decizia politică la un proiect politic cum este cea a creării euro prevalând substanțial. Noi vedem aderarea la euro în actuala situație geopolitică de la granița de est a UE și a NATO ca o ancoră a securității României și a celei europene. Rămânerea încă incertă a Greciei în Zona Euro va crea probleme serioase viitorului monedei unice, pe fundalul, deja foarte mult comentat, al dualității create între țările puternice și slabe, din centru și de la periferie, axa nord-sud etc. în cadrul UE și al Zonei Euro.

Un anumit hegemonism german nu scapă neobservat, iar presiunea acestuia în negocierile cu Grecia, venite în urma presiunilor pentru programe de austeritate dure aplicate și în alte state ale UE, a frizat (și poate nu pentru prima dată în ultimii ani) conceptul democratic de comportament în situații limită și/sau critice, lucru reconfirmat de un interviu făcut cu ministrul de finanțe grec demisionar. Adjunctul acestuia, cerându-și demisia, a declarat că nu poate prelua povara rezultatelor unor negocieri care public au apărut ca fiind tehnice, iar în realitate au fost pur politice, cam unilaterale din punct de vedere al presiunii Germaniei, exercitate de ministrul de finanțe al cancelarului în toate negocierile, cu alinierea celorlalte voci mai vehement sau mai timid, prin care nu se va înțelege ce s-a dorit de fapt. SUA au atras atenția, și de data aceasta, așa cum a făcut cu premierul britanic, că UE și Zona Euro trebuie să-și continue existența și nu trebuie puse în pericol de aceeași cauză a datoriilor suverane care au declanșat primele două războaie mondiale. Temerea pentru un nou război a fost exprimată și în interiorul UE, în perioada vârfului crizei financiare, când un ministru de finanțe polonez a afirmat că există condiții întrunite pentru un astfel de eveniment.

Parlamentul European, deși și-a câștigat dreptul implicării în decizii ale Comisiei și speranța unei mai bune informări a cetățenilor europeni pe care îi reprezintă, nu poate avea o

putere decisivă dincolo de declarațiile politice, forțele lui fiind slabe, comparativ cu fermitatea multor luări de poziții prin care se atrage atenția alunecării Comisiei de la fundamente de valoare ale UE, iar prezența deja a unor parlamentari europeni ai unor partide radicale și resuscitarea euroscepticismului sunt dovada orientării greșite a guvernantei Comisiei în perioada crizei, validate de un Consiliu cu lideri prinși în capcana puterii și invocând problemele naționale ca scuze, fără a menționa că ele sunt produsul propriei guvernări.

În cazul inflexibilității Eurogrupului, care pare să fie întărită de cazul Greciei (cine știe ce va urma din acest punct de vedere al abordărilor altor negocieri), altă sursă de antagonizare la nivel politic și al cetățenilor europeni, a intervenit FMI cu promisiunea unei soluții mai cuprinzătoare prin care ar trebui încetate variantele cu impact practic de eșec pentru UE. Cineva spunea: „Dar cine este FMI?” Da, se știe că este un canal de comunicare al SUA, măcar prin puterea conferită de participarea cu capital la această organizație financiară internațională, iar esența acestei comunicări este ca Europa să nu fie pusă în situația alarmării propriei securități, în condițiile relațiilor deja tensionate între NATO – Rusia și ale eșecului presiunilor Franței și Germaniei (încă presupus motor politic al rezilienței UE față de forțe externe) asupra Moscovei. Rusia a ajuns să amenințe fâțiș (dacă urmărim declarațiile unor înalți oficiali – ministrul de externe și reprezentatul Rusiei la NATO –) statele UE, membre NATO, care vor să contribuie la securitatea flancului de est al Alianței.

Negocierea ultimului program de asistență financiară pentru Grecia ne trimite, din păcate și la parabola biblică a confruntării dintre Goliat și David. Românii au un proverb, probabil născut din această parabolă, că „buturuga mică răstoarnă carul mare”. Asasinatul de la Sarajevo, datoria Germaniei de după primul Război Mondial, „mici buturugi” față de problematica europeană, au copleșit securitatea cetățeanului european. În numele ei s-a ajuns la Uniunea Europeană de azi, iar acest scop nu ar trebui uitat de liderii europeni, indiferent de dificultățile prin care trece unul dintre partenerii care o constituie.

Referințe bibliografice:

1. BERTONCINI, Yves, *European Solidarity and the Euro Crisis*, Working Paper of the Institute of International and European Affairs, Brussels, 2012.
2. BLANCHARD, Olivier, LEIGH, Daniel, *Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers*, IMF Working Paper, WP/13/1, 2013.
3. CARMASSI, Jacopo, DI NOIA, Carmine, MICOSSI, Stefano, „Banking Union: A Federal Model for the European Union with Prompt Corrective Action”, in *CEPS Policy Brief*, No. 282, 2012.
4. DUPIN, Eric, „La crise grecque donne le tournis à tout l'échiquier politique”, *Le Monde*, 10.07.2015.
5. GNATH, Katharina, HOFFMAN, Isabell, „Greece After Referendum: Three Possible Scenarios for the Euro Area”, in *Flashlight Europe*, No.7, 09.07.2015.
6. EUROPEAN COMMISSION, *Spring 2015 Economic Forecasts*, Greece, Brussels, 5 May 2015.
7. FILLON, François, „Déverrouillez la France!”, *Le Figaro*, 12.07.2015, <http://www.lefigaro.fr/flash-eco/>
8. INTERNATIONAL MONETARY FUND, *World Economic Outlook Databases*, 2015, GDP Statistics, <http://data.imf.org/>
9. INTERNATIONAL MONETARY FUND, *Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective*, by Dabla-Norris et al., June 15th 2015.
10. KEEN, Steve, „What Austerity Hawks Ignore”, in *Steve Keen's Debtwatch – Analysing the Collapse of the Global Debt Bubble*, November 9th 2014.
11. KEEN, Steve, „No-one saw this coming?”, in *Steve Keen's Debtwatch – Analysing the Collapse of the Global Debt Bubble*, July 15th 2009.
12. MANNERS, Ian, WHITMAN, Richard G., „The „difference engine”: constructing and representing the international identity of the European Union”, *Journal of European Public Policy*, No.3, 2015.
13. POP, Napoleon, IOAN-FRANC, Valeriu, *Spre o monedă globală*, Editura „Expert”, București, 2014.
14. OCDE, *Inégalité de revenus et pauvreté*, 2015, Study available at <http://www.oecd.org/fr/social/inegalite-et-pauvrete.htm>.
15. PIKETTY, Thomas, „Germany has never repaid”, in *Dailly Kos*, July 8th 2015.
16. ROUBINI, Nouriel, BERGROUEN, Nicolas, „Stop dithering. Only full integration can save Europe”, *The Guardian*, September 7th 2011.
17. SISI, Francesco (2015), „On Greece, China, the euro and the fate of Europe”, in *Asia Times* at <http://atimes.com/author/francesco-sisci/>
18. SOTIROPOULOS, Dimitri A., *Social effects on the economic crisis and social solidarity in Greece*, Paper presented at the Conference organized by the Master's Degree „European Social Policy”, University of the Peloponese, Corinth, 2013.
19. STRATFOR, „Greece is asking for a new loan”, July 9 2015.

¹Bertoncini, 2012

²Manners et al., 2015

³Carmassi et al., 2012

⁴Roubini et al., 2011

⁵Francesco Sisci

⁶vezi Olivier Blanchard, 2013

⁷Keen, 2009

⁸Evanghelii Gaudium, 2014

⁹„Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective”, Dabla-Norris, E. și alții, publicat la 15 iunie 2015

¹⁰Studiul „Inégalité de revenus et pauvreté” (mai 2015) poate fi accesat la <http://www.oecd.org/fr/social/inegalite-et-pauvrete.htm>

¹¹Vezi lucrarea „Spre o monedă globală”, autori Napoleon Pop și Valeriu Ioan-Franc, Editura Expert 2014

¹²All We Are Saying Is Give Greece a Chance, by Editorial board, Feb. 5, 2015, accesat la adresa www.bloombergview.com/article/2015-02-05/eu-concessions-needed-as-greece-gets-real-on-debt-clemency

¹³Kabir Chibber, Thomas Piketty has wise words on German hypocrisy and how to solve the Greek debt crisis, July 06 2015, accesat la adresa qz.com/445373/thomas-pikettys-wise-words-on-german-hypocrisy-and-how-to-solve-the-greek-debt-crisis/

¹⁴Potrivit AFP, în articolul „Le couple franco-allemande a l'épreuve de la crise grecque”, 12 juillet 2015

¹⁵Dupin, 2015

¹⁶Fillon, 2015

¹⁷Gnath et al., 2015

¹⁸Sursa: Prelucrarea autorilor pe baza European Economic Forecasts, Greece, 2001-2008

¹⁹Sursa: Prelucrarea autorilor pe baza datelor FMI

ABORDĂRI RUSE PRIVIND „ARMELE PSIHOTRONICE”

Magdalena SĂVUICARU*

Abstract

The international media reacted to the idea of the open use of psychotronic weapons by the publication of some scientific experiments from 1913, when electromagnetic waves were used to transmit simple sounds into the human brain. However, most of them avoided to say that, since then, this kind of experiments made the object of extensive scientific research all over the world. Probably, these capabilities which enable the remote control of the human nervous system or the remote infliction of health impairment are available to many modern governments.

Keywords: *psychotronic weapons; human brain; remote control of the human nervous system, mind control*

Scurtă introducere

Armele psihotronice, considerate de mulți ca fiind de domeniul științifico-fantastic, constituie totuși subiectul unor ample dezbateri, în special la nivel neoficial, și, cu toate că liderii politici și militari nu neagă categoric existența acestora, nici nu oferă amănunte sau exemple edificatoare. În general, păstrând un anume element de mister, atât abordarea occidentală, cât și cea rusească, pleacă de la premisa că arma psihotronică este o armă non-letală a cărei esență se referă la faptul că acționează asupra minții sau fiziologiei umane. Originile acestor arme sunt legate de practicile oculte antice și de ritualurile esoterice din perioada medievală, și abia începând cu secolul al XIX-lea putem vorbi de existența unor studii științifice sau la limita dintre *știința normală* (în sensul dat de Thomas Khun acestui concept)¹ și practicile oculte.

În acest articol vom face doar o scurtă trecere în revistă a unor repere cronologice și concepte care jalonează evoluția tehnicilor și mijloacelor de control total sau parțial al comportamentului sau/și fiziologiei umane, din perspectiva rusă.

Dincolo de elementul senzational, parcurgând rândurile următoare, trebuie să avem în vedere faptul că **frontul principal în războiul de nouă generație este psihicul uman**, care reprezintă centrul său gravitațional, dar în același

timp nu trebuie uitat că dacă supraestimăm nivelul amenințării vom ajunge să ne autosubminăm².

Principalii termeni asociați³ acestui domeniu sunt: **armă psihotronică** (orice entitate, umană sau materială, care, în urma unei acțiuni deliberate, controlate și subsumate unui scop, afectează funcția mentală sau/și fiziologică a ființelor umane), **armă psihofizică** (metode, tehnici, dispozitive, substanțe care, individual sau conjugat, afectează violent sau latent funcția psihică, în special subconștientul unei persoane, în scopul modificării comportamentului sau/și afectării stării de sănătate, prin degradarea organelor sau proceselor fiziologice), **tehnologie psihotronică** (tehnici de folosire a dispozitivelor/aparatelor psihotronice, în scopul controlului mental al indivizilor/grupurilor sau afectării fiziologiei umane), **dispozitiv psihotronic** (instrument/aparat care folosește forme diverse de energie, cunoscute sau mai puțin cunoscute, singular sau conjugat cu o acțiune umană sau procese ale minții umane sau instrumente, și care, în baza unei metodologii adecvate, mijlocesc procesele de influențare mentală și/sau fiziologică), **biogenerator psihotronic** (dispozitiv electronic prin intermediul căruia se reproduc semnale, mesaje, procese de factură bio-psihică ce pot determina un control total sau parțial al minții, comportamentului sau/și

* Autoarea este masterand al Academiei Naționale de Informații.

fiziologiei unor indivizi/grupuri), **substanțe psihotrope** (compuși chimici sau substanțe naturale care acționează selectiv asupra minții umane, la nivel conștient sau subconștient, **psihoterorism** (termenul a fost consacrat de către scriitorul rus N. Anisimov⁴, de la *Centrul Anti-Psihotronic* din Moscova⁵), **psihotropica** (ramură a medicinei care se ocupă cu inducerea stărilor de transă, de euforie sau depresie).

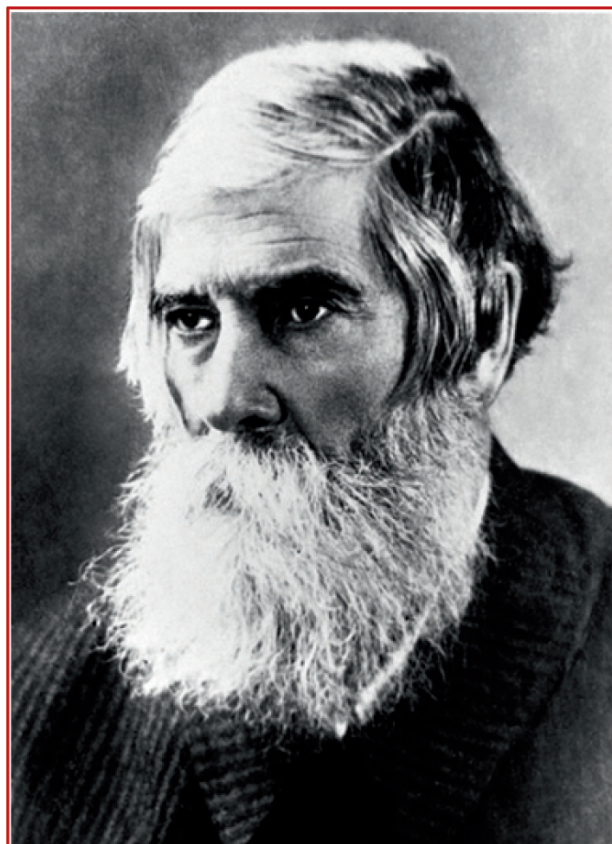
Acestea sunt numite și „*bombe cu efect întârziat*”. Simptomele unui atac psihotronic se pot manifesta prin dureri de cap, amețeli, zgomote, voci sau comenzi percepute direct în creier, dureri în cavitatea abdominală, aritmie cardiacă sau chiar distrugerea sistemului cardiovascular⁶.

Scurt istoric al cercetărilor ruse în domeniu

În lucrarea *Secretele oculte ale NKVD și SS*, Anton Pervushin susține că anul 1854 reprezintă un moment de referință al dezvoltării studiilor și cercetărilor specifice a ceea ce, mai târziu, va fi considerat în literatura rusă de specialitate (atât în samizdat⁷, cât și în abordările comune) ca fiind arma psihotronică⁸. În acel an, chimistul Alexandr Butlerov a avansat ipoteza că *electroinducția stă la baza proceselor hipnotice* și, astfel,



Alexandr Butlerov



Vladimir Bekhterev

organismele pot interacționa prin intermediul undelor electromagnetice. El considera că dacă impulsurile nervoase sunt similare circulației curentului electric prin conductori atunci pot fi controlate și măsurate, iar impulsurile emise de un creier ar putea fi receptate de un alt creier⁹.

Un pas important pentru confirmarea ipotezei lui Butlerov este făcut, în anul 1913, de profesorul Vladimir Pravdich-Neminski, care a realizat prima electroencefalogramă din lume¹⁰ (acesta a valorificat și cercetările realizate în anul 1887 de Julian Ohorovici, profesor la Universitatea din Lvov, care scoteau în evidență că activitatea mentală are la bază fenomene similare electroinducției¹¹).

Ulterior, cercetările realizate în acest domeniu au fost legate de numele academicianului Vladimir Bekhterev, fondatorul Institutului pentru Studiul Creierului și Activității Mentale, în 1918. Acesta a inițiat primele experimente care își propuneau să explice fenomenele de sugestie mentală între oameni și/sau animale prin intermediul unor procese similare inducției electromagnetice. Valorificând studiile experimentale ale fizicianului Bernard Kajinski, care a cercetat natura electromagnetică a impulsurilor

cerebrale, Vladimir Bekhterev a realizat primele experimente în care s-a confirmat puterea de influență a creierului uman asupra câinilor¹². Bekhterev a publicat concluziile cercetărilor sale în anul 1919, în articolul *Experimente de sugestie asupra animalelor*¹³ și a prezentat un raport în cadrul unei conferințe desfășurate la *Institutul pentru Studiul Creierului și Activității Mentale*, arătând că între om și animal au fost identificate mecanisme cerebrale de contact extrasenzorial, prin care omul a putut controla animalul¹⁴.

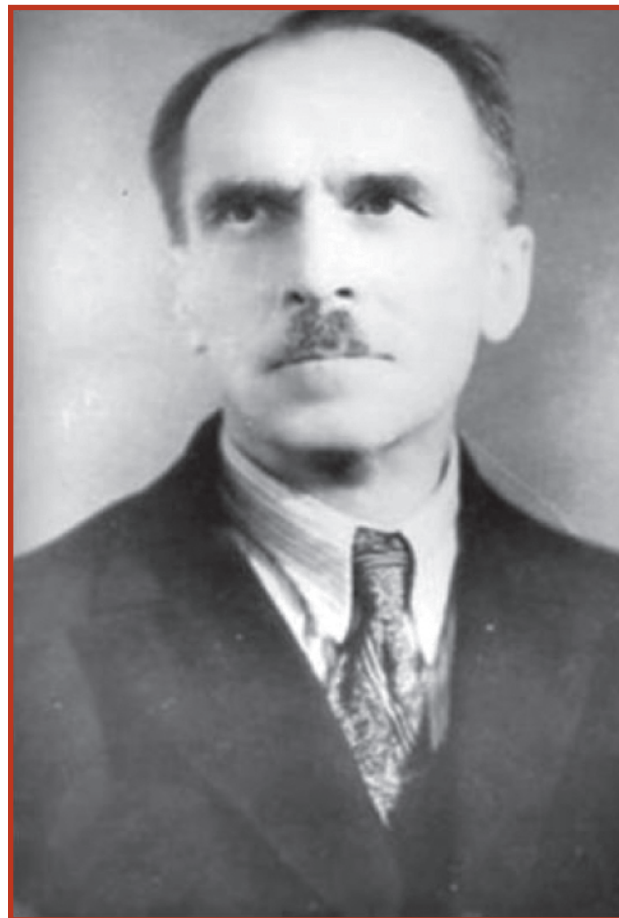
De remarcat faptul că neurologii de la începutul secolului XX îl apreciau foarte mult pe Bekhterev și obișnuiau să spună că „doar doi cunosc structura creierului: Bekhterev și D-zeu”¹⁵.

În anul 1920, academicianul Piotr Lazarev face cunoscute rezultatele experimentelor sale în lucrarea „*Activitatea centrilor nervoși din punct de vedere al teoriei inducției electromagnetice*”¹⁶, demonstrând natura electromagnetică a undelor cerebrale și avansând ipoteza că gândirea poate fi decriptată cu ajutorul impulsurilor electromagnetice ale creierului¹⁷.

Între 1920 și 1923, Bernard Kajinski¹⁸ și alți cercetători ruși (Vladimir Durov, Edward Naumov și Alexandr Chizevsky) vor continua cercetările de control mental pe oameni și animale, inclusiv prin izolarea acestora în cuști Faraday. Aceste cercetări se vor finaliza cu lucrări teoretice, unele dintre acestea foarte controversate: în 1924, Vladimir Durov, președintele Consiliului științific de Psihologie Animală, a publicat lucrarea „*Instruirea animalelor*”¹⁹, în care prezenta experimentele de sugestie mentală, iar, în 1925, Alexandr Chizevsky scria articolul²⁰ intitulat „*Transferul gândurilor de la distanță*”²¹.

După anul 1923, CEKA începe să fie interesată direct de aceste experimente și să le supravegheze atent, Felix Djerdjinski primind personal rapoartele asupra cercetărilor (ulterior OGPU, NKVD, KGB, FSB și GRU se vor implica direct, atât în cercetări, cât și în valorificarea rezultatelor acestora).

Cercetările au fost continuate de Leonid Leonidovici Vasiliev, ale cărui lucrări se concentrează pe studiul telepatiei și hipnozei²². Succesor al lui V. Bekhterev la conducerea Institutului pentru Studiul Creierului, Vasiliev publică mai multe studii și rapoarte: *Bazele psihofiziologice ale fenomenelor telepatice* - 1934; *Bazele fizice ale sugestiei*



Leonid Vasiliev

mentale - 1936; *Actele mentale ca motor al sugestiei* - 1937”²³. Grupul lui Vasiliev a demonstrat că undele cerebrale nu sunt ecranate de camerele Faraday, dar Vasiliev nu a admis existența fenomenelor telepatice, ci numai a caracterului electromagnetic al undelor cerebrale. Concomitent cu cercetările lui Vasiliev s-au desfășurat și cercetări paralele sub conducerea academicianului Serghei Yakovlevich Turlygina, ale căror concluzii au fost publicate abia în anul 1942. Cert este că, începând cu anul 1938, studiul proceselor telepatice este interzis, cu atât mai mult cu cât unele concluzii ale controlului mental contraziceau teza bolșevică a rolului personalității în istorie sau intrau în contradicție cu *ego-ul* unor lideri.

Implicarea NKVD în cercetări se leagă de numele lui G.S. Kalendarov care, în anul 1922, la recomandarea generalului Mihail V. Frunze, a fost trimis la Academia Militară Medicală din Sankt Petersburg și apoi la Institutul de Medicină Experimentală. În această perioadă, în timp ce specialiștii căutau să explice fenomenele telepatice prin unde electromagnetice, NKVD

era interesată de influențarea psihicului uman prin acțiunea unor persoane supradotate. Însuși Stalin era foarte interesat de aceste fenomene și îl invita la Kremlin pe vestitul telepat evreu Wolf Messing²⁴.

NKVD se pare că a recrutat și folosit persoane cu puteri telepatice pentru a influența depozițiile unor martori sau acuzați în diferite procese și a folosit substanțe chimice pentru suprimarea voinței oamenilor (soția șefului SMERS – contraspionajul militar - din timpul războiului, generalul Viktor Abakumov, ulterior șef al NKVD, a fost fiica unui hipnotizator).

Odată cu izbucnirea Războiului Rece se declanșează și competiția ruso-americană pentru dezvoltarea armelor psihotronice, remarcându-se faptul că, în timp ce americanii pun accent pe tehnicile orientale, folosirea dispozitivelor, pe utilizarea substanțelor psihotrope sau pe antrenarea oamenilor, rușii continuă să fie concentrați pe dezvoltarea capacităților telepatice și pe recrutarea și antrenarea unor persoane capabile să influențeze mintea și/sau fiziologia umană. Conform unor studii realizate în baza mărturiilor fostului agent NKVD, Nikolai Kokhlov, care a dezertat în anul 1950, a reieșit că, încă din acea perioadă, erau alocate fonduri imense pentru acest tip de cercetare²⁵.

Începând cu anii 1960, KGB va superviza cercetările din cadrul secțiunii *Bioinformație* a *Societății de Inginerie Radio și Telecomunicații*, conduse de I.M. Kogan și A. Spirkin. În această perioadă, studiile se vor axa pe controlul la distanță, dar și pe crearea unor dispozitive bazate pe infrasunete, energie dirijată, mesaje subliminale. Conform unor rapoarte americane, URSS a început în anii 70 construirea unor dispozitive acustice de psihocorecție a comportamentului militarilor inamici²⁶.

Referitor la cercetările ruse din perioada Războiului Rece, unul dintre experții războiului psihotronic, V. F. Prokofiev, arată că armata rusă a acordat o atenție deosebită, astfel că „în anii '80, generalul Moiseev, șeful Statului Major al Armatei, a cerut KGB să selecționeze persoane cu capacități extrasenzoriale cu care a format o grupare de aproape 10.000 de oameni, condusă de Alexei Iurevici Savin”. Aceștia au fost folosiți pentru derularea unor acțiuni privind: cercetarea, identificarea și contracararea acțiunilor americane;

dezvoltarea de tehnici și mijloace specifice acțiunilor de război psihotronic; identificarea unor metode pentru protecția împotriva atacurilor psihotronice. În acest scop, a fost înființată o unitate militară specială, cu indicativul 10003, în care, pe lângă specialiști militari, au fost cooptați și reprezentanți ai mediului academic²⁷.

De asemenea, există unele elemente care indică faptul că, în 1982, Iuri Andropov a ordonat construirea unui laborator de cercetare în domeniul armelor psihotronice, unde au fost create mai multe tipuri de generatoare psihotropice. De asemenea, în 1987, a fost inițiat un proiect de control al acțiunii oamenilor, care nu a fost agreat de comunitatea academică, dar a fost promovat de armată, în special de GRU.

Abordări în era post-sovietică

Conform unei declarații din anul 2007 a generalului rus Boris Ratnikov, URSS a dezvoltat arme psihotronice încă din anii 1920-1930, iar până la mijlocul anilor '80 în toate marile orașe existau centre secrete, deținute de KGB, destinate experimentării impactului generatoarelor psihotronice asupra populației²⁸.

După dezintegrarea URSS, cercetările în domeniu au continuat sub coordonarea armatei, a FSB, dar și a unor instituții civile, care erau folosite mai mult ca acoperire. Astfel, în anul 1991, în cadrul Programului general de dezvoltare științifică și tehnică, se constituia *Centrul Interdisciplinar pentru Tehnologii Avansate*, condus Anatoli E. Akimov. Deși, în mod oficial, aceste laboratoare secrete au fost închise după destrămarea URSS, mulți cercetători au continuat să lucreze la dezvoltarea noilor prototipuri de arme care acționează asupra psihicului și fiziologiei umane. Potrivit lui Ratnikov, în următorii ani armele psihotronice vor fi mai eficiente și mai periculoase decât cele nucleare, capabile să distrugă moralul și psihicul unor țări întregi, transformându-le cetățenii în personaje fără voință sau discernământ. În opinia sa, aceste arme vor fi capabile să controleze comportamentul populației, să altereze serios funcțiile psihice și chiar să-i determine pe indivizi la acțiuni de sinucidere în masă²⁹.

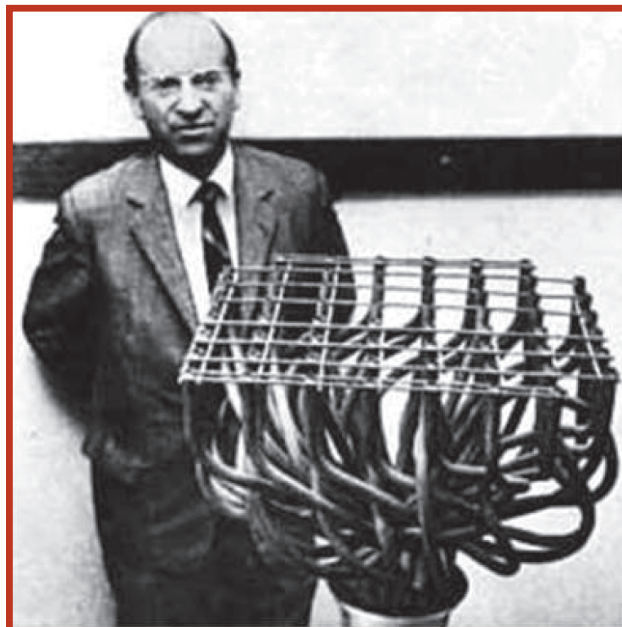
Un alt ofițer rus, maiorul I. Cernișev, prezintă în publicația militară *Orienteer* (februarie 1997) punctul său de vedere referitor la dezvoltarea pe întreg globul a armelor „psi”³⁰,

susținând că „*statul care va crea și va dezvolta primul astfel de arme va avea o superioritate incontestabilă*”³¹. Tipurile specifice de arme menționate de el în această publicație sunt:

- generatoare psihotronice - care produc o radiație electromagnetică puternică, ce poate fi transmisă prin liniile telefonice, TV, radio, țevi de alimentare și lămpi cu incandescență. Semnalul astfel transmis va manipula comportamentul celor cu care ajunge în contact;
- generatoare de semnal - operează în banda 10-150 Hz și care, atunci când se reduce frecvența la 10-20 Hz, creează o oscilație infrasonică ce este distructivă pentru toate organismele vii³²;
- generatoare care acționează asupra creierului - proiectate să paralizaze sistemul nervos central;
- casete audio - permit suprapunerea unor tipare de voce de frecvențe joase peste fondul muzical. Aceste sunete nu pot fi percepute de urechea umană, dar sunt receptate de subconștient (rușii pretind că folosesc aceste „bombardamente” psihice și pentru a trata dependența de alcool și fumat);
- efectul celui de-al 25-lea cadru - tehnică în care fiecare al 25-lea cadru al unei înregistrări video conține un mesaj ce este perceput doar de către subconștient și care influențează mintea conștientă.

De asemenea, Cernișev precizează că, pentru dezvoltarea acestor arme trebuie avute în vedere și elemente de telepatie, telekinezie, clarviziune etc.³³

În ultima perioadă, analiza surselor deschise evidențiază că se acordă o mare atenție mecanismelor de modificare a minții umane bazate pe tehnologia purtătorilor subliminali din așa-zisul spectru de difuzare a sunetelor tăcute. Tehnologia a fost descoperită de Oliver Lowry și descrisă în Patentul SUA nr. 5159703 - *Sistem de Prezentare Subliminală Tăcută*, din 27 octombrie 1992³⁴. Această tehnologie are la bază un sistem de comunicare silențioasă, pe bază de purtători non-aurali (care nu se pot auzi), din spectrul foarte jos sau foarte înalt al frecvențelor audio sau din spectrul ultrasonor adiacent (ultrasunete). Acești purtători



Oliver H. Lowry

sunt modulați în amplitudine sau în frecvență cu informațiile dorite și propagați acustic sau vibratoriu, pentru a ajunge la creier, prin folosirea difuzoarelor, căștilor audio sau traductorilor piezoelectrice. Purtătorii modulați pot fi transmiși direct, în timp real, sau pot fi înregistrați și depozitați pe medii de stocare, magnetice sau optice pentru transmisii programate și repetate către ascultător. Conform celor susținute de *Silent Sounds Inc.*, societatea care a brevetat sistemul, acum este posibil, prin folosirea supercalculatoarelor, să se analizeze amprenta emoțională materializată în electroencefalograma umană (EEG) și să se modeleze „*amprente emoționale*” care pot modifica starea emoțională a ființei umane³⁵.

Iuri Leonov, un alt specialist în domeniu, evidențiază, într-un interviu acordat, în data de 26.10.1999, publicației *Zavtra*, că în atenția FSB au stat tot timpul nu numai metodele de atac ofensive, ci și cele de protecție și contracarare a acțiunilor de control mental extrasenzorial sau atacuri cu impulsuri acustice asupra unor lideri ruși.

Interesul deosebit al elitei politice ruse pentru dezvoltarea armelor psihotronice a fost reconfirmat în aprilie 2012. Atunci, într-o declarație de presă, ministrul apărării, Anatoli Serdiukov, a apreciat armele psihotronice ca fiind mai eficiente în atingerea scopurilor strategice decât armele nucleare, evidențiind și că armele bazate pe principii noi ale fizicii, armele cu energie dirijată și armele psihotronice sunt

incluse în planul de modernizare a armatei ruse în perioada 2011-2020³⁶.

De asemenea, o analiză recentă a generalului rus Alexei Savin, evidențiază faptul că, simultan cu perfecționarea armelor convenționale și non-convenționale, au fost puse la punct noi tehnici și arme care se bazează pe forța minții și gândirii umane, pe influențarea telepatică de la distanță. În acest sens, generalul aprecia că „*tehnicele de atac psihotronic asupra creierului conducătorilor unei armate, a soldaților, nu trebuie neglijate, având în vedere capacitatea lor distructivă*”. Unul dintre experții războiului psihotronic, citat de Savin, V.F. Prokofiev, considera că „*se poate controla conștiința individuală, dar și conștiința colectivă a unui grup social sau a unui popor, prin influențarea subconștientului minții umane*”. Prokofiev susține că „*oamenii pot fi programați fără ca aceștia să știe și în baza programării ei să reacționeze atunci când li se transmite un cuvânt cheie, care declanșează la nivelul subconștientului un model de conduită corespunzător programării*”³⁷.

Un punct de vedere este prezentat în lucrarea *Metacontact și secretele KGB-ului*, scrisă de Dmitri Nicolaevici Fonareff, președintele Asociației Naționale a Gărzilor de Corp din Rusia, fost ofițer al serviciilor secrete ruse. În această lucrare este prezentată activitatea din domeniul tehnologiilor informațional-energetice pentru dezvoltarea studiilor referitoare la percepția extrasenzorială sau hipnoză. Conform concepției autorului, *metacontactul* reprezintă un contact în afara lumii fizice, iar esența tehnologiei acestui tip de conexiune constă în obținerea informației ca rezultat al energiilor universale care se întrepătrund.

Originalitatea lucrării constă și în faptul că, așa cum susține autorul, unele materiale documentare au fost puse la dispoziție de către șefii departamentelor de profil din KGB (FSB), Ministerul de Interne și Ministerul Apărării din F. Rusă³⁸.

În loc de încheiere

Sursele deschise rusești, dar și anglo-saxone, continuă să ofere informații despre armele psihotronice și cercetările în domeniu. Abundența informațiilor despre aceste arme, existentă în mediul on-line din F. Rusă, ar putea conduce și la ideea, deloc de neglijată, că ele susțin o linie de propagandă elaborată în laboratoarele

de „*tehnologii politice*” ale Kremlinului. Asta nu înseamnă că în *bătălia pentru minți și suflete* (titlul unui articol referitor la propagandă și manipulare, publicat de Teodor Raț în revista Sinteza/iunie 2015) armele psihotronice nu ar putea deține un loc major.

Este evident că despre armele psihotronice s-a scris foarte mult și se va scrie în continuare. Acest domeniu va continua să rămână învăluit în mister pentru că dincolo de restricțiile impuse de guverne, domeniul cercetărilor referitoare la influența asupra minții și fiziologiei umane, prin însăși esența sa, este un domeniu deloc accesibil în termenii științei normale și, din acest motiv, literatura de specialitate abundă în speculații și manipulări. Dar, înainte de a pune o etichetă sau alta asupra acestor studii, trebuie să reflectăm asupra unui adevăr spus de Einstein: „***Mintea umană trebuie să construiască mai întâi formele, independent, înainte de a le putea găsi în lucruri***”.

Bibliografie:

1. RACZ, Andras, *Russian s Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Abilities to Resist* (iunie 2015) la adresa www.fiaa.fi.
2. *Angeli i demoni FSB*, accesibil pe <http://psicotronik.narod.ru/MIND.html> și pe <http://zavtra.ru/cgi/veil/data/zavtra/99/308/51/html>.
3. PERVUSHIN, Anton, *Okultnye Tainy NKVD i SS*, Olma Press, 1999.
4. ALEXANDER, John B, *Armele non-letale*, accesibil pe <http://psicotronik.narod.ru/MIND>;
5. BEGICH, Nick, *Controlul minții umane*, Ed. Infinit, 2010;
6. FONAREFF, Dmitri Nicolaevici, *Metacontact*, Editura Librarul tău, 2010;
7. KUZINA, Svetlana *Psihotronie orujenie vse taki suscestvuet (Armele psihotronice există)*, articol în Komsomolskaia Pravda, 09.08.2007
8. KUZINA, Svetlana, *Metod Vse Brut, Manipuliruem real nostiu, Tehniki doktora khausa*, Ast, 2014;
9. MIHAILOVICI, Stepanov Alexandr, *Bolsoi slovar eyotericeskih terminov (Marele Dicționar Esoteric)*, accesibil pe <http://ezoezo.ru/despre-dict.html>;
10. PROKOFIEV, V.F., *Tainoe orujenie informationoi voini*, Sinteg, Moskva, 2003, accesibilă pe <http://ataka-na-podsoznanie.narod.ru>;
11. CERNIȘEV, *Pot zombie controla Lumea*, în *Orienterr*, feb. 1997, accesibil pe www.unwittingvictim.com/MoreDocumentation.html;

12. STEPANOV, Alexandr Mihailovici, *Bolsoi slovar ezotericeskih terminov (Marele Dicționar Esoteric)*, accesibil pe <http://ezoezo.ru/despre-dict.html>;
 13. *Razoblacenie parazitov. Razrabotkapsihotronnigo orujia bRossii i b mire (Dezvoltarea armelor psihotronice în Rusia și în lume)*, accesibil pe http://prosvetlenie.net/show_content.php?id=77.
- Bibliografie online:** www.agapia.ru; www.blackeyenewa.com; www.cesh.ru; www.leavenworth.army.mil.com; www.kursor.ru; www.cn.ru; www.duel.ru; www.ezoezo.ru; www.hvp.by.ru; www.hyrax.ru; www.kp.ru; www.kursor.ru; www.premier.gov.ru; www.psicotronik.narod.ru; www.segodnya.ru; www.topwar.ru; www.zavtra.ru; www.whiteworld.ru; www.prometheus.al.ru

¹O cercetare care se bazează pe una sau mai multe realizări științifice, formulând și rezolvând probleme pe baza cunoașterii specifice unei paradigme (v. T. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Humanitas, 2008).

²Andras Racz, „Buna guvernare, linia întâi a războiului hibrid”, în *Foreign Policy*, August-Septembrie, 2015; A. Racz este cercetător la Finnish Institute of International Affairs și autorul raportului *Russian's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Abilities to Resist* (iunie 2015).

³Stepanov Alexandr Mihailovici, *Bolsoi slovar ezotericeskih terminov* (Marele Dicționar Esoteric), accesibil pe <http://ezoezo.ru/despre-dict.html> și Fondul Tatiana Zhukovitskii pe <http://www.agapia.ru/dictiio.html>.

⁴Potrivit lui Anisimov, armele psihotronice pot fi utilizate în vederea extragerii unor informații ce sunt stocate în creierul unei persoane, care vor fi introduse într-un computer ultraperformant unde pot fi modificate, iar apoi, reintroduse în creierul persoanei de la care au fost extrase. Tehnologiile aferente acestor sisteme includ generatoare VHF, raze X, ultrasunete și unde radio.

⁵Mai mult în Nick Begich, *Controlul minții umane*, Editura Infinit, 2010.

⁶Vezi și Stepanov Alexandr Mihailovici, *Bolsoi slovar ezotericeskih terminov* (Marele Dicționar Esoteric), accesibil pe <http://ezoezo.ru/despre-dict.html>.

⁷Literatură publicată semiclandestin pe căi neoficiale.

⁸Anton Pervushin, *Okulnye Tainy NKVD i SS*, Olma Press, 1999, accesat la adresa <http://www.agapia.ru/pervushin.html>

⁹<http://www.kursor.ru/article.aspx?id=1235>.

¹⁰Idem.

¹¹<http://www.agapia.ru/pervushin.html>.

¹²Vezi și Revista de Historia de la Psicologia, vol. 28, num. 2/3, 2007.

¹³„Ob opitah nad mîslenîm vozdeistviem na pavenie jivotnîh”.

¹⁴http://prosvetlenie.net/show_content.php?id=77 și www.russia-ic.com/people/general.

¹⁵www.ajp.psyatrlonline.org/doi/full/10.1176.

¹⁶„O rabote nervnih ţentrov s tociki zrenia ionoi teorii vozbuĵdenia”.

¹⁷Svetlana Kuzina, „Armele psihotronice există încă”, *Komsomolskaia Pravda*, 09.08.2007, accesibil la <http://www.kp.ru/daily/23948.4/71317/>.

¹⁸Vezi și „Războiul parapsihologic” pe www.newskeeper.ro și „Stop Manipulării”, pe www.jurnalul-manipulări.blogspot.ro

¹⁹„Dresirova Jivotnîh”.

²⁰„O peredace mîsli na rassoinii”.

²¹Mai mult în Svetlana Kuzina, *Metod Vse Brut, Manipuliruem real nostiu, Tehniki doktora khausa*, Ast, 2014.

²²<http://www.agapia.ru/pervushin.html>.

²³Svetlana Kuzina, art.cit., pe <http://www.kp.ru/daily/23948.4/71317/>.

²⁴Svetlana Kuzina, art.cit., pe <http://www.kp.ru/daily/23948.4/71317/>.

²⁵<http://www.totse.com/files/FA012/elfnwo.htm> și www.mirror.co.uk/news/i-led-kgb-hit și www.enational.ro/dosarele-enational/dosarele_x.

²⁶<http://www.unwittingvictim.com/MoreDocumentation.html>.

²⁷<http://topwar.ru/22197-ayu-savin-mozgovaia-voina.html>.

²⁸Boris Ratnikov, „Inside the KGBs Super Power Division”, pe www.thedailybest.com/articles/2015/08/29.

²⁹<http://www.kp.ru/daily/23948.4/71317/>.

³⁰Orienterr, februarie 1997, pp58-62, accesat pe www.unwittingvictim.com/MoreDocumentation.html.

³¹<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/firewall.html>.

³²Frecvența acestor infrasunete este cuprinsă între 2 și 20 de Hz și poate afecta funcționarea normală a organelor interne, poate provoca halucinații, depresii, stări de anxietate. Cele mai periculoase unde sunt cele cuprinse între 6 și 9 Hz.

³³<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/firewall.html>.

³⁴Patent 5159703: „Oliver M. Lowery and his Silent Sound Mind Control Weapon” pe www.blackeyenewa.com.

³⁵<http://prosystemaha.wordpress.com/tag/psihotronica>. În anii 70, KGB-ul a dezvoltat un Sistem de Influență Psihronic, care era folosit pentru a transforma soldații în „roboți umani” programabili. Sistemul, care se baza pe o combinație de hipnoză și radiofrecvență, a fost conceput ca răspuns la o schemă de antrenament similară americană (cf. Iuri Malin, fost consilier de securitate al președintelui URSS, Mihail Gorbaciov).

³⁶<http://premier.gov.ru/eng/events/news/18185/>.

³⁷Mai mult în V. F. Prokofiev. *Tainoe orujenie informationoi voinî, Sinteg*, Moskva, 2003, accesibilă la <http://ataka-na-podsoznanie.narod.ru>.

³⁸<http://www.librarultau.ro>.

EVALUAREA PSIHOLOGICĂ LA DISTANȚĂ A LIDERILOR

Manuela VÂRLAN*

Abstract

The influence that has leaders' personality upon history has been and will continue to be subject of active debates. In Thomas Carlyle's opinion, the external politics of a state is marked by its leader's profile. As an example, King George III and Lord North have lost the Britannic colonies due to their arrogance and uninspired decisions. Later, Adolf Hitler put the fire on Europe because of his madness. Perhaps these familiar examples are reflecting our human tendency to extremely simplify the complex situations, by transforming a complex political and military crisis into a simple consequence of leaders' decisions.

On the other hand, the history of the twentieth century shows us that the main political events are not only a consequence of the foreign policy, ignoring the impact of such giant figures (as Woodrow Wilson, Franklin Delano Roosevelt, Winston Churchill, Josef Stalin, Adolf Hitler, and Mao Ze-dong) have had.

Keywords: *personality, psychological evaluation, political leadership, decision, prediction, negociation*

„Timpul este regizorul evenimentelor, liderul – regizorul timpului” reprezintă formula succesului în exercitarea puterii, fie ea politică, militară sau economică.

Criteriul de evaluare a activității liderului este reprezentat nu de acțiunea ca rezultat, ci de capacitatea sa de a influența rezultatul. Astfel, este necesară analiza activității în plan strategic, stabilirea naturii puterii, dar și sursele influenței sale.

Având ca fundament previziunea strategică, definită ca un proces sistematic și organizat ca reducere a incertitudinii privind viitorul, evaluarea profilului personalității liderilor, în contextul asumării și exercitării puterii politice, militare sau economice, oferă factorilor de decizie posibilitatea să cunoască pe baze științifice atât motivația asumării unor decizii la nivel strategic, cât și pârghiile de control asupra comunicării verbale și nonverbale a mesajelor folosite în gestionarea crizelor.

Necesitatea apariției metodei

Influența personalității liderului asupra cursului istoriei a fost, este și va rămâne o temă intens dezbătută. Evaluarea psihologică la distanță a fost validată ca metodă în Statele Unite



ale Americii și a apărut din necesitatea evaluării psihologice a liderilor străini de către oficialitățile guvernului american. Prin această metodă au putut fi înțeleși lideri politici aparținând unor culturi diferite sub aspectul manifestărilor lor comportamentale. Acest lucru și-a dovedit valoarea în procesul de negociere bilaterală legat de gestionarea crizelor politico militare.

O personalitate politică este analizată, de cele mai multe ori, prin prisma activității sale, a deciziilor pe care le-a luat și a modului în care a influențat istoria. Astfel, în anul 1919 Woodrow Wilson a câștigat războiul, dar a pierdut pacea pentru că a negociat ineficient, a avut un stil retoric confuz și a refuzat compromisul.

*Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

În 1969, Fred I. Greenstein sugera
că în evaluarea personalității
liderului politic trebuie să se țină
cont de următoarele aspecte:
poziția strategică, situația
politică ambiguă/instabilă,
impredictibilitatea deciziilor,
situația de criză.

La rândul ei, Margaret Hermann (1983) a identificat condițiile în care personalitatea liderului poate influența politica externă:

- implicarea prin mesaje sau decizii manifestate acțional;
- asumarea puterii capătă dimensiuni dramatice;
- liderul este charismatic;
- liderul este o mare autoritate a politicii externe;
- situație de criză la nivel internațional;
- situația politică este nediferențiată și persistă ambiguitatea.

În timpul perioadei de relativă stabilitate ce a urmat celui de-al Doilea Război Mondial, SUA și URSS au creat falsa impresie că forțele rivale ale celor două blocuri politico-militare au redus semnificativ capacitatea individuală a liderilor de a afecta cursul evenimentelor în arena politicii externe. Cu toate măsurile luate, câțiva lideri s-au remarcat prin deciziile lor: John F. Kennedy, Fidel Castro și Nikita Hrușciov în octombrie 1962; Richard Nixon în relația SUA-China; Jimmy Carter cu prilejul încheierii Acordului de la Camp David; Ronald Reagan, Mihail Gorbaciov și Boris Elțin în amurgul Războiului Rece.

Cercetarea evaluării psihologice la distanță a liderilor politici s-a făcut prin prisma a două perspective: una academică, în scopul dezvoltării cunoștințelor de psihologie a puterii politice iar cealaltă ca aplicație psihologică în sprijinul politicii guvernamentale, în vederea acordării asistenței la nivel înalt pe timpul negocierilor și al crizelor politico-militare. Inițial, studiile academice asupra liderilor politici s-au axat pe psihologie socială și politologie, în timp ce aplicațiile de psihologie clinică și psihiatrie au făcut obiectul studiului în sprijinul structurilor guvernamentale. Studiile academice s-au concentrat asupra trăsăturilor de caracter și pe constelația de trăsături specifice liderilor. Acestea au fost cercetate cu rigurozitate, folosindu-se metodele de evaluare psihologică cantitativă.

Dacă reprezentanții domeniului academic nu au cercetat cazurile izolate, acestea în schimb au fost analizate din perspectiva politicii guvernamentale, prin studiile de caz calitative ale psihobiografiei și psihologiei personalității. Cele două perspective s-au completat una pe cealaltă, contribuind astfel la crearea unei metodologii de evaluare a profilelor la distanță a liderilor.

Metodologia a fost îmbogățită cu sprijinul antropologiei culturale, psihologiei clinice, sociologiei politice și istoriei. David D. Winter a cercetat relația dintre procesele cognitive și motivație în cadrul nevoii de putere, de realizare și afiliere. Margaret G. Hermann a studiat trăsături ca: naționalismul, suspiciunea, încrederea în sine și performanța cognitivă. Studiile lui G. Walker au evidențiat relația dintre motivație și sistemul de credințe, aceasta fiind determinată de tipurile de motivație care impulsionează sistemul de credințe politice. George Marcus a avut o contribuție majoră în a explica modul în care își pun amprenta sentimentele și pasiunile asupra comportamentului și procesului decizional în demersul politic.





În ultimii ani, specialiștii în psihologie politică au dezvoltat mai multe metode de evaluare la distanță a variabilelor personalității. Acestea s-au axat pe analiza cuvintelor din discursuri, evaluarea limbajului nonverbal, comportamentul în situații inedite etc. Multe trăsături ale personalității sunt operaționale în itemii testelor care nu pot fi folosite în cazul liderilor politici deoarece lipsește accesul la cercetarea directă. Cei mai mulți dintre liderii politici contemporani nu pot fi testați direct și, în eventualitatea că ar fi posibil, din considerații etice profilele acestora ar fi dificil de dezvăluit. Prin urmare, metoda cea mai simplă pentru a face predicții asupra modului de comportament, a atitudinilor în situații cheie și a demersului decizional este evaluarea psihologică la distanță. Aceasta se poate utiliza prin analiza materialelor scrise și vorbite, cuvintele fiind resursa care există din abundență.

Aleksandr Konfisahor, în lucrarea *Psihologia puterii*, realizată în urma unei analize interesante a evenimentelor desfășurate în URSS în a doua jumătate a anilor '80, evidențiază patru modele de lideri care au avut un rol decisiv în marcarea istoriei:

- *Tradiționaliștii* – Lideri obișnuiți cu poziția și rolul din sistem. Ei și-au însușit legenda oficială a societății în care trăiesc și, la rândul lor, au devenit parte integrantă și promotori ai acesteia. Sunt satisfăcuți de situație și au percepția că toți simt la fel.
- *Pragmaticii* – Caracteristica lor principală este că își doresc mai mult decât primesc

în condiții obișnuite. Consideră că pot reorganiza societatea. În vremuri de criză sunt buni aliați, în schimb la putere sunt periculoși, deoarece nu le place să împartă cu nimeni absolut nimic.

- *Idealiștii* – Își doresc puterea nu pentru a se folosi de ea, ci pentru a schimba lumea în bine, fiind convinși că sunt capabili să realizeze acest lucru. Ei sunt entuziasmați de credința în oameni și într-un viitor mai bun. Aceasta, de fapt, este și vulnerabilitatea lor. Deși sunt inteligenți și maleabili, se mișcă încet în luarea deciziilor. Pot fi aliați folositori pentru distragere, dar pentru restructurare sunt inutili, dovedindu-se slabi și fără voință.
- *Jucătorii* – Ambițioși, orgolioși, vin din mediile joase ale societății și, de regulă, au reușit singuri. Pentru ei contează rezultatul, indiferent de consecințe. Sunt greu de folosit direct, de corupt și de intimidat, deoarece sunt dedicați în totalitate carierei și luptei pentru poziție. Exploatând voința lor de putere pot fi ușor de manipulat.

A. Konfisahor demonstrează, prin crearea unui scenariu, cum pot fi folosite aceste tipologii: „Idealiștii sunt sprijinul principal în războiul informațional-psihologic împotriva potențialului adversar. Ei trebuie să pornească procesul de distrugere și o vor face mai repede și mai bine decât ceilalți, plini de abnegație și credință în menirea personală. Ei vor distruge, demonstrând tuturor, dar și lor, că fac reparația necesară în sensul că vor înlocui structurile sociale uzate. Idealiștii pot convinge pe oricine că au dreptate și vor fi crezuți de majoritatea oamenilor simpli, care, în final, îi vor sprijini. În continuare, ei vor comite o mulțime de greșeli, care nu le vor fi iertate. Idealiștii sunt ușor de expus – ei nu se pot apăra, nu pot răspunde cu lovitură la lovitură. Ei vor decepționa, vor zdruncina întregul sistem social și vor pleca, iar în schimbul lor, pentru o perioadă de timp alocată de istorie, vor veni jucătorii, apoi va veni dictatorul”.

Studiu de caz: Mihail Gorbaciov

Aspectele realizării puterii prezidențiale sunt relevate prin relația dintre mizele puterii, strategiile politice, personalitatea liderului (încrederea și mulțumirea de sine, tendința de a devansa așteptările etc.). În cazul lui Gorbaciov, conjunctura politică externă a fost influențată de o serie de strategii promovate de SUA în timpul mandatelor președintelui Ronald Reagan:

- sprijin financiar și tehnic pentru Mișcarea Solidaritatea din Polonia și pentru mujahedinii din Afganistan;
- blocarea căilor de acces al URSS spre noile tehnologii, prin crearea „Comitetului de coordonare a controlului exporturilor mărfurilor de interes strategic în țările socialiste”;
- SUA au început activitatea de interceptare a achizițiilor ilegale și a furtului tehnologiilor cu dublă întrebuințare de către URSS (blocada tehnologică, până în 1986, a avut ca țintă toate canalele de export ilegal care treceau prin Suedia, Austria, Elveția și Finlanda; pentru 40% din exporturile americane a fost necesară licență de export);
- ritmul crescut al înarmărilor și menținerea lor la un înalt nivel tehnic: astfel, în perioada 1980 – 1990, cheltuielile statelor NATO s-au dublat, ajungând de la 255,112 la 503,906 mld. USD (dinamica înarmărilor a dus URSS la stagnare economică și epuizarea resurselor din cauza economiei ineficiente, care era bazată în mare parte pe consum);
- inițierea unei campanii de diminuare a volumului de valută care intra în URSS, concomitent cu limitarea exporturilor de gaz natural din URSS (a fost redus volumul lucrărilor la construcția conductei spre Europa de Vest, prin impunerea embargoului asupra instalațiilor moderne de extragere și transport al petrolului și gazelor, ceea ce a determinat „războiul economic”);
- scăderea prețului petrolului: în 1983 barilul de petrol costa 34 USD, în prima jumătate a anului 1986 a ajuns la 12 USD, după care a ajuns la 10 USD;

- SUA a micșorat intenționat cursul dolarului în raport cu valutele europene, ceea ce a determinat ca URSS să piardă încă 2 miliarde de dolari;
- concomitent cu ofensiva economică a fost declanșat și atacul informațional-psihologic prin: discreditarea solvabilității URSS, în urma căreia marile bănci au refuzat acordarea de credite, crearea unei atmosfere de frică și neîncredere în structurile sovietice de conducere, prezentarea avantajelor civilizației vestice și identificarea celui mai slab element în conducerea țării și exercitarea de presiuni asupra acestuia.

Identificarea celui mai slab element în conducerea țării a fost un moment de maximă importanță, deoarece una dintre caracteristicile puterii prezidențiale constă în faptul că orice slăbiciune, lipsă sau exprimare insuficientă a calităților necesare unui politician într-o asemenea poziție, precum și greșelile, aparent ne semnificative, în conducerea țării sau în estimarea posibilelor acțiuni ale potențialilor adversari pot avea consecințe catastrofale pentru întreaga țară. Elementul slab în conducerea URSS s-a dovedit a fi Mihail Gorbaciov. Henry Kissinger remarcă: „După terminarea Războiului Rece, politica Americii față de Rusia comunistă miza, fără rezerve, pe abordarea liderilor concreți. În perioada Administrației Bush acesta a fost Mihail Gorbaciov”.

Mihail Gorbaciov întruchipa tipul de gândire feminin și era reprezentantul culturii agrare. Conform teoriei, persoanele cu acest tip de gândire acordă mai multă atenție formei decât interesului logic și apreciază mai mult dacă li se acordă atenție.



Particularitățile tipurilor de gândire:

Dominanta feminină/Anima	Dominanta masculină/Animus
Pământ	Cer
Auditiv - kinestezic	Vizual
Devotament pentru finalizare	Tendință spre infinit
Orientare spre adaptare și conformism	Orientare spre unicitate și irepetabilitate
Emoții	Logică
Intuiție	Rațiune
Fatalism	Voință
Stabilitate	Mișcare
Tendință spre ordine	Tendință spre libertate
Adaptarea la mediul înconjurător	Dominarea naturii
Ancorare în trecut	Orientare spre viitor
Conservatorism	Liberalism

Concomitent cu această evaluare făcută de specialiști a fost pusă la punct o strategie specială de comportament și comunicare cu președintele URSS. Astfel, președintele american G. Bush era nedespărțit de cancelarul RFG, H. Köhl, pentru a crea impresia că politica externă a Germaniei și a întregii Europe era stabilită de cancelar și nu de SUA. Valorificând tipul de gândire al lui Gorbaciov, prin analiza profilului psihologic, i s-a sugerat liderului sovietic că el ar fi un personaj istoric remarcabil, personalitatea cea mai progresistă a contemporaneității. În același timp, liderul de la Kremlin a fost înconjurat de consilieri politici și economici cu viziuni pro-occidentale, în timp ce mulți analiști ruși de înaltă calificare care furnizau o analiză reală a situației mondiale, dar și inter-unionale, au fost izolați și nu și-au mai putut prezenta datele. Rapoartele experților străini erau bine văzute și-i măguleau orgoliul lui Gorbaciov, în timp ce adevărul era cu totul altul. Astfel, Mihail Gorbaciov apela tot mai rar la serviciile experților ruși, și, în final, SUA au avut posibilitatea de a exercita o influență directă asupra sa.

Pentru consolidarea acestei influențe, din inițiativa lui G. Bush, a fost organizată întâlnirea sa cu Gorbaciov în portul La Valetta (Malta). Diplomații americani au pregătit minuțios această întâlnire, în cadrul căreia Bush a propus 19 inițiative, printre care erau propunerile de încetare a Rezoluției Jackson – Vanik, sprijinul pentru acordarea URSS a statutului de observator în cadrul GATT (ulterior reorganizat în Organizația Mondială a Comerțului), proiecte de investiții și reducerea înarmărilor. Mai mult, cele două zile ale întâlnirii și conferința de presă din final au avut loc pe o navă sovietică, fapt care a amplificat statutul lui Gorbaciov în ochii săi proprii. Specialiștii psihologi americani

au studiat în amănunt particularitățile tipului psihologic al președintelui URSS și au profitat la maxim de slăbiciunile sale. Pentru tipul de gândire caracteristic lui Mihail Gorbaciov au fost suficiente promisiunile verbale și, cel mai important, faptul că aceste asigurări au sunat convingător. Stabilindu-se o relație de încredere între cei doi lideri, a început o campanie de convingere a lui M. Gorbaciov în privința necesității unificării Germaniei sub egida NATO. Acestuia i se promitea, în cazul acceptării unificării statului german, un aflux de investiții, stoparea extinderii NATO spre Est, anularea datoriilor URSS etc. Astfel, în data de 3 octombrie 1990 s-a produs unificarea Germaniei, iar pe 15 octombrie lui M. Gorbaciov i se acorda premiul Nobel pentru Pace pe anul 1990. SUA, conduse de președinții Ronald Reagan și George Bush (Sr.), care posedau un tip de gândire masculină, au obținut, cu sprijinul analiștilor și fără a utiliza violența, atingerea obiectivelor Occidentului în competiția cu URSS de la finalul Războiului Rece.

Bibliografie:

1. GREENSTEIN, Fred I., *Personality and politics: Problems of evidence, inference and conceptualization*, Chicago, Markham, 1969.
2. KONFISAHOR, Alexandr, *Psihologia Puterii*, București, EuroPressGroup, 2008.
3. BELKIN, A.I., *Conducătorii și fantomele*, București, Editura Olimp, 2000.
4. HERMANN, Margaret., *Handbook for assesing personal characteristics and foreign policy orientations of political leaders*, Columbus, Ohio, 1983.
5. RAVEN, Bertram, *Power and influence: Construct and applications*, Paper for presentations at the Personality Theory Conference "Social Influence and Power", California, LA, April 6, 1991.

UTILIZAREA CONCEPTULUI JISR ÎN OPERAȚII

Cristinel-Marius AMZA

Dumitru MIRȚĂU*

Abstract

NATO Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (JISR) Concept establishes the basis on which Euro-Atlantic and national assets are combined to support NATO. This concept aims to establish a joint command of the traditional ISR activities, targeting a joint and synchronized functioning of intelligence activity and tactic operations.

Keywords: *JISR concept, JISR architecture, synchronization and integration*

Motto: *Dacă îți cunoști inamicul și te cunoști pe tine însuși, nu trebuie să te îngrijoreze rezultatul a nici o sută de bătălii.*

Sun Tzu

Spațiul de luptă modern și rapidele schimbări survenite, în ultimul timp, în cadrul mediului de securitate internațional solicită, din ce în ce mai pregnant, o abordare a gestionării crizelor și operațiilor militare mai cuprinzătoare la nivelul comunității internaționale, prin folosirea unui spectru larg de instrumente de putere civile și militare.

Statele membre NATO sunt preocupate de transformarea instrumentului de putere militară, având ca obiectiv principal crearea de capacități care să ofere factorilor de decizie politico-militari alternative de acțiune adecvate noilor tipuri de riscuri și amenințări, atât la adresa securității naționale a statelor, cât și a securității internaționale.

Studiile care abordează aspectul transformării relevă faptul, de necontestat, că viitorul aparține forțelor care sunt flexibile, modulare, ușor dislocabile și care au capacitatea de a acționa integrat într-o rețea.

Conflictele recente prezintă noi modele de acțiuni militare, adaptate mediului contemporan, caracterizate de tranziția rapidă de la o abordare convențională, construită pe modelul clasic centrat

pe raportul de forțe, către un model hibrid, mai puțin previzibil, prin combinarea într-o manieră deliberată și sincronizată, a capacităților militare convenționale și neconvenționale cu alte instrumente de putere ale statului, sub umbrela unei campanii informaționale cuprinzătoare.

Evoluția mediului de securitate, previzionată pentru următorii ani, determină o creștere semnificativă a importanței sprijinului de informații pentru planificarea și executarea operațiilor militare, ceea ce impune adaptarea capacităților actuale de informații, supraveghere și cercetare pentru a răspunde misiunilor specifice.

Informațiile sunt fundamentale pentru planificarea și desfășurarea operațiilor, protecția forței, obținerea controlului asupra amenințării și mediului operațional, iar sistemele de informații supraveghere și cercetare reprezintă mijloacele specializate prin care sunt obținute acestea.

În acest sens, începând cu Summit-ul NATO de la Chicago (2012), printre nevoile critice ale Alianței în Pachetul de Apărare (Defence Package) a fost identificată și *capacitatea întrunită de informații, supraveghere și cercetare/*Joint Intelligence, Surveillance

*Autorii sunt experți în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

and Reconnaissance-JISR. NATO a solicitat crearea unei capabilități JISR care să permită coordonarea culegerii, procesarea, diseminarea și punerea la dispoziție a produselor de informații, culese de către capabilitățile proprii, precum și de către mijloacele națiunilor. Capabilitatea JISR trebuie să faciliteze fluxul și diseminarea tuturor tipurilor de informații esențiale în cadrul operațiilor NATO.

Delimitări conceptuale privind JISR

Dezvoltarea tehnologiei a adus transformări și în ceea ce privește modul de ducere a acțiunilor militare. Rapiditatea și dinamismul acțiunilor militare în războiul modern au determinat creșterea considerabilă a cantității de informații și, totodată, reducerea timpului avut la dispoziție pentru culegerea, prelucrarea și analiza acestora. Asigurarea sprijinului cu informații nu numai că a rămas o sarcină importantă, dar a devenit din ce în ce mai vitală în obținerea succesului. Astfel, a apărut necesitatea înglobării disciplinelor și funcțiilor informațiilor cu cele ale cercetării, supravegherii și managementului țintelor într-un sistem integrat, care să răspundă nevoilor actuale de sprijin de informații. Sistemul este denumit JISR la nivel întrunit, respectiv ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) la nivelul unei categorii de forțe a armatei.

JISR reprezintă un set de capabilități de informații și operații care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capabilităților de culegere cu procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor rezultate în sprijinul direct al planificării, pregătirii și executării operațiilor¹. Din această perspectivă, JISR este o abordare multidisciplinară compusă din patru elemente distincte, care sunt definite astfel:

- Întrunit/JOINT (J) – este termenul care descrie activitățile, operațiile și structurile în care participă forțe de la cel puțin două categorii de forțe armate.
- Informații/Intelligence (I) – reprezintă atât disciplinele de culegere a informațiilor, cât și produsul pe care aceste discipline îl pot

asigura comandantului și statului major.

- Supravegherea/Surveillance (S) – reprezintă observarea sistematică a spațiului aerian, zonelor de suprafață, subterane/subacvatice, locurilor, persoanelor sau obiectelor prin mijloace vizuale, acustice, electronice, fotografice sau de altă natură².
- Cercetarea/Reconnaissance (R) – reprezintă misiunea de culegere a informațiilor militare referitoare la activitățile și resursele unui adversar/potențial adversar, prin observare vizuală sau alte metode de detecție, pentru sprijinul operațiilor în curs de desfășurare sau viitoare.
- Capabilitate JISR - Un mijloc sprijinit de organizații, personal, sisteme, infrastructură, proceduri și procese destinat îndeplinirii obiectivelor JISR dorite/stabile.
- Rezultat JISR - Produsul final, în urma desfășurării procesului JISR, care este diseminat la solicitant în formatul stabilit.
- Mijloc JISR - Un detașament, unitate, senzor sau platformă care poate primi o sarcină de la comandanți, șefii structurilor de informații sau structurile C2 JISR, pentru a îndeplini rezultate JISR. Structurile care au mijloace JISR vor sprijini planificarea operației, iar pentru cele care nu au, aceste mijloace vor fi alocate de structura conducătoare.

Arhitectura JISR

Arhitectura JISR este o organizare a proceselor și sistemelor care conectează elementele de culegere, bazele de date, aplicațiile, procedurile și personalul care lucrează în domeniul informațiilor și operațiilor, în mediul operațional întrunit. Arhitectura JISR facilitează managementul informațiilor³, permite funcționarea ISR, inclusiv a Managementului cerințelor de informații și Managementului culegerii IRM&CM, și optimizează activitățile de informații și operații la toate nivelurile.

La stabilirea design-ului arhitecturii JISR pentru operație, managerul JISR trebuie să țină cont ca aceasta să fie flexibilă, să răspundă cerințelor de planificare și conducere a operației, să permită conectivitatea forțelor din subordine, să fie compatibilă, iar comandamentului întrunit să-i asigure coordonarea directă a efortului JISR.

Arhitectura JISR trebuie să sprijine luarea deciziei și să permită managementul colaborativ al resurselor JISR, prin rețeaua dedicată, capabilă să fie reconfigurată la schimbările condițiilor mediului operațional. Rețeaua dedicată este caracterizată prin resursele de hardware și software care asigură funcționarea etapelor procesului JISR. Aceasta necesită servicii de comunicații de bandă largă, stabilitate cu capacitate mare de stocare atât pentru partajarea rezultatelor JISR în timp aproape real, cât și pentru stocarea acestora.

Procesul JISR

Comandanții și statele majore trebuie să înțeleagă procesul JISR, relațiile dintre date, informații și produse de informații, și modul în care această succesiune interacționează continuu cu procesul/ciclul informațional și etapele operației, pentru a răspunde cerințelor de informații.

Procesul JISR se desfășoară, de regulă, în cadrul etapei de culegere din cadrul ciclului informațional. Procesul JISR și procesul informațional produc rezultate diferite. Procesul JISR furnizează date și informații rezultate din surse/discipline de culegere individuale, care au fost exploatate pentru a răspunde unei cerințe de informații, în timp ce procesul informațional generează produse de informații multi-sursă, care au fost fuzionate și analizate cu informații din toate disciplinele de informații.

JISR asigură cunoașterea situației pe termen scurt și este folosit în special la nivel tactic și operativ, în timp ce ciclul informațional asigură o perspectivă pe termen scurt, mediu și lung asupra mediului operațional la toate nivelurile. JISR sprijină planificarea și execuția operației pentru îndeplinirea obiectivelor comandantului.

Procesul JISR cuprinde cinci etape: stabilirea sarcinilor, culegerea, procesarea, exploatarea, diseminarea (Task, Collect, Process, Exploit, and Disseminate/TCPED).

Stabilirea sarcinilor. Mijloacelor JISR li se repartizează sarcini după ce au fost stabilite cerințele de informații, în funcție de prioritățile misiunii.

Aspectul cel mai important pentru beneficiarii informațiilor îl reprezintă formularea clară a cerințelor de informații pentru a permite managerilor de culegere și planificatorilor operațiilor să decidă cea mai bună cale de îndeplinire a acestora.

Situațiile schimbătoare pot impune ca mijloacele ISR să fie realocate de la misiunea planificată inițial pentru a îndeplini o cerință nouă, fiind necesar a se stabili proceduri ad-hoc în zona de operații pentru a fi îndeplinite. Realocarea forțelor și mijloacelor care sunt în curs de executare a misiunii planificate trebuie să fie analizată și luată în considerare cu atenție.

În cadrul statului major, managerii de culegere a informațiilor se vor coordona cu planificatorii operațiilor pentru determinarea mijloacelor ISR disponibile, cărora trebuie să li se stabilească sarcini pentru îndeplinirea cerințelor de informații.

Considerăm că managerii JISR fac parte din celula de fuziune a informațiilor și trebuie să fie aceiași ofițeri care sunt și managerii de culegere a informațiilor din cadrul structurii de informații, deoarece ei au o înțelegere de ansamblu a mijloacelor la dispoziție și pot stabili o concepție unitară de întrebuințare eficientă a mijloacelor JISR și a celorlalte resurse de culegere, pentru îndeplinirea cerințelor de informații.

Culegerea. În această etapă, practic, se adună toate informațiile transmise de capacitățile ISR. Culegerea presupune planificarea detaliată a sarcinilor de culegere pentru toate mijloacele ISR avute la dispoziție și modul de îndeplinire al acestora. Managerul culegerii trebuie să ia în considerare că toate disciplinele de informații contribuie la îndeplinirea cerințelor de culegere validate.

Procesarea. Datele și informațiile culese sau transmise pot să nu fie întotdeauna într-o formă adecvată pentru utilizarea directă de către beneficiar. Acestea trebuie să fie convertite

în formatele solicitate de computere, care permit ulterior exploatarea, analiza, stocarea și diseminarea.

Exploatarea. În cadrul acestei etape datele sunt culese, procesate, corelate, evaluate și revăzute. Această etapă din cadrul procesului JISR este distinctă de etapa de analiză și producție din ciclul informațional.

În procesul JISR, informațiile rezultate sunt analizate sumar, în timp scurt și nu fac obiectul pentru întregul proces al analizei și evaluării informațiilor. Produsul final din etapa de exploatare este rezultatul JISR. Timpul necesar pentru exploatarea datelor și informațiilor depinde de performanțele mijloacelor JISR automate sau analitice.

Diseminarea. Această etapă implică transmiterea la beneficiari, în timpul ordonat, a informațiilor culese, în formatul solicitat prin mijloacele de comunicații specificate în etapa de dare a sarcinilor și, totodată, presupune obligativitatea de asigurare a accesului la acestea.

Managementul operațiilor de culegere și managementul cerințelor de culegere se desfășoară la toate nivelurile. Fiecare nivel interacționează pe verticală cu nivelurile superioare și inferioare, precum și pe orizontală, cu structuri de același nivel.

La eșaloanele superioare există o perspectivă și o sferă a responsabilităților mai extinsă, pe când la eșaloanele inferioare funcțiunile sunt mult mai specifice.

De aceea, pentru a maximiza eficiența și eficacitatea capabilităților disponibile, procesul presupune colaborarea și comunicarea constantă între beneficiari și comunitatea JISR.

Relațiile specifice implică acele tipuri de relații care se stabilesc, în principiu, în cadrul unui sistem JISR⁴ sau între acesta și alte structuri/sisteme⁵, fiind reprezentate de relațiile de comandă și control, relațiile de coordonare și relațiile de cooperare.

Relațiile care se stabilesc cu alte sisteme ISR (naționale, NATO, UE sau din cadrul unei coaliții) trebuie să permită o perspectivă sistemică a mediului operațional și să asigure cunoașterea/înțelegerea relațiilor importante din cadrul sistemelor interconectate și al altor sisteme relevante pentru o operație, fără a lua

în calcul limitele geografice, dar care are în vedere focalizarea pe o zonă specificată de către comandant. Această zonă, de regulă, va fi bazată pe contingente potențiale sau pe alți factori de interes pentru comandant.

Cunoașterea/înțelegerea relațiilor din cadrul sistemelor facilitează identificarea și folosirea punctelor decisive, a liniilor de operații și a altor elemente de design operațional și permite comandanților și statelor majore să ia în considerare un set mai larg de opțiuni pentru concentrarea mijloacelor avute la dispoziție, în scopul îndeplinirii obiectivelor stabilite.

Considerații privind planificarea JISR

Toți comandanții cunosc faptul că, pentru orice tip de operație, indiferent de nivelul la care se execută, au la dispoziție un număr finit de mijloace de culegere și mijloace de cercetare și supraveghere tradiționale, dar mai sunt și alte mijloace non-tradiționale care pot fi folosite pentru a îndeplini cerințele⁶.

La declanșarea Procesului de planificare a operației/OPP, comandanții și statele majore trebuie să țină cont de disponibilitatea mijloacelor pe care le au la dispoziție.

Capabilitățile JISR necesare forțelor armate pentru îndeplinirea cerințelor de informații ale comandantului, obținerea și menținerea superiorității informaționale, în toate tipurile de operații și la toate eșaloanele, sunt: capabilitățile de planificare și conducere; capabilitățile de analiză; capabilitățile HUMINT; capabilitățile GEOINT; capabilitățile SIGINT și RE; capabilitățile MASINT; capabilitățile TECHINT; capabilitățile OSINT; capabilitățile de cercetare și supraveghere îmbarcate; capabilitățile de cercetare și supraveghere debarcate; capabilitățile de cercetare și supraveghere aeropurtate.

Pentru ca un sistem ISR să fie integrat este necesar ca tehnologiile diferite instalate (tipurile de senzori, fuziunea și transmiterea informațiilor) să fie complementare, iar produsele să interacționeze cu alte sisteme, prin implementarea protocoalelor de rețea.

Planificarea JISR este parte integrantă a Procesului de planificare operațională/

Operational Planning Process/OPP și trebuie inclusă de la început în toate activitățile de planificare.

Datorită diversității mijloacelor JISR pe care comandantul GFI le are la dispoziție pe timpul planificării și ducerii operației, acesta poate solicita statului major să dezvolte strategia JISR, design-ul operației, sarcinile, planurile și o arhitectură în concordanță cu cerințele misiunii, toate acestea fiind cuprinse în documentele de planificare: concepția operațiilor/concept of operations/CONOPS și, ulterior, în planul de operație/operation plan/OPLAN.

Deoarece planificarea JISR este colaborativă, aceasta se execută simultan la toate nivelurile luptei armate, pentru a sincroniza misiunile, sarcinile și capacitățile forței.

Comandantul trebuie să țină cont de protecția mijloacelor JISR și a rețelei dedicate împotriva amenințărilor informaționale externe. Aceste amenințări nu sunt noi, ele fiind generate de însăși dezvoltarea societății informaționale, dar trebuie cunoscute și stabilite cu precizie măsurile corespunzătoare pentru combaterea lor.

Se poate considera că nivelul de securitate pe care și-l poate permite un sistem informațional al GFI depinde de categoriile, volumul și valoarea informațiilor deținute, vehiculate, prelucrate și diseminate prin acesta și de funcțiile pe care urmează să le asigure. Cu cât importanța informațiilor pentru comandant este mai mare, cu atât măsurile de protecție a acestora trebuie să fie mai severe.

Dezvoltarea JISR, sincronizarea și integrarea în operație

Superioritatea informațională este esențială pentru punerea în practică a tuturor capacităților militare în câmpul de luptă al secolului XXI. Evoluțiile din tehnologia informației, precum cele utilizate de conceptul JISR, ne vor permite din ce în ce mai mult să integrăm formele tradiționale ale operațiilor cu toate sursele de informații, cercetare și supraveghere într-o campanie complet sincronizată.

Superioritatea informațională necesită integrarea informațiilor în operații într-un format

ușor de înțeles, care facilitează luarea deciziei la toate nivelurile și care, în același timp, mărește cantitatea de informații relevante disponibile din sistemele JISR.

Mai mult, integrarea continuă în operație a rezultatelor JISR permite comandanților și statelor accesul la cele mai noi informații disponibile, prin care se optimizează sprijinul cu informații pentru planificarea operațiilor, pregătirea și execuția.

Scopul principal de sincronizare și integrare a JISR în operații este realizarea imaginii operaționale comune. Rezultatele JISR trebuie diseminate într-o manieră care poate fi automat accesată sau vizualizată în imaginea operațională comună și care facilitează o perspectivă operațională și de intelligence a câmpului de luptă. Managerii JISR încep planificarea sincronizării JISR prin stabilirea termenelor/timpilor pentru fiecare mijloc și resursă, în cadrul matricei de sincronizare, care reunește acești timpi pentru mijloacele, resursele, unitățile și senzorii la dispoziție în concordanță cu detaliile cerințelor (indicii/indicatori, cerințe de informații specifice/SIR și sarcinile ISR).

În matrice ofiterii de informații trebuie să specifice timpul limită până la care informația este valabilă (Latest Time Information is Of Value-LTIOV) pentru fiecare sarcină ISR. Acesta se determină pe baza termenelor/timpilor ISR planificați și în concordanță cu deciziile comandantului și cerințele de informații.

Partajarea informațiilor în sistemul JISR

Capacitatea JISR de a integra informațiile din surse umane și tehnice contribuie la îmbunătățirea înțelegerii situației operaționale curente în sprijinul luării deciziei la toate nivelurile (strategic, operativ și tactic). Utilizarea combinată a sistemelor de senzori și informațiilor este metoda cea mai bună de a îmbunătăți înțelegerea situației operaționale curente la toate nivelurile.

În cadrul supravegherii, la nivelul tactic, măsurile luate trebuie să permită o reacție rapidă și eficientă la un pericol sau o amenințare iminentă. La nivel operativ, structurile au responsabilitatea de a partaja informațiile, conform principiului nevoii de a cunoaște (need to share), pentru a se

putea lua măsuri de prevenire sau de întărire a dispozitivului, cu scopul de a evita pierderile.

În cazul în care o situație de criză afectează o regiune sau o țară, atunci factorii de decizie politico-militari au responsabilitatea de a partaja informațiile pe care le au la dispoziție, la nivelul Alianței. La nivel tactic, pe timpul desfășurării operațiilor, decizia pe termen scurt trebuie să fie luată pe baza informațiilor despre evenimentele curente și implică necesitatea unei reacții imediate. La nivel operativ (întrunit), îmbunătățirea înțelegerii situației operaționale curente, implică decizia de a revedea planul operației în desfășurare, acest aspect putând fi clasificat ca decizie pe termen mediu.

La nivel strategic, îmbunătățirea cunoașterii situației operaționale curente implică decizia factorilor politico-militari, care trebuie să facă previziuni pe termen lung în zonele critice, pe baza unor analize a evoluției factorilor politic, militar, economic, social, informațional, de infrastructură (political, military, economic, social, information, and infrastructure/ PMESII), acest aspect putând fi clasificat ca decizie politico-militară.

Ordinul de operații va cuprinde obligatoriu o anexă privind „*Securitatea informațiilor*”, care va conține o descriere detaliată referitoare la procedurile de diseminare în cadrul Alianței sau către alți parteneri.

Sistemul ISR cuprinde: senzorii (sisteme tehnice și militari), exploatarea sistemului (care poate fi dislocat, precum o cere situația operațională curentă) și sistemele de informații externe⁷. Sistemul LiDAR - **L**ight **D**etection **A**nd **R**anging (din categoria Sistemelor non-tradiționale ISR) - reprezintă un sistem de sondare cu laser a atmosferei, care permite detecția pe o direcție a particulelor în suspensie, cu foarte bună precizie și într-un timp foarte scurt (secunde)⁸.

Platforma, formată din sistem de înregistrare LiDAR, cameră foto și sistem GPS, se poate instala pe avioane, elicoptere și pe vehicule rutiere. Principiul de măsurare se bazează pe înregistrarea timpului pe care fasciculul laser îl parcurge dus-întors de la sistemul de înregistrare până la atingerea țintei⁹.

Concluzii

Informațiile au un rol crucial în cadrul tuturor operațiilor militare. Comandanții utilizează informațiile pentru vizualizarea și înțelegerea întregului spațiu operațional, în scopul anticipării acțiunilor posibile ale adversarului. Informațiile permit comandanților de la orice nivel să-și concentreze puterea de foc și să-și protejeze pe deplin forțele pe parcursul operațiilor militare. Pe timp de război, informațiile se obțin prin structuri specializate de informații și mijloace JISR și se focalizează pe capacitățile militare ale adversarului, centrul de greutate și cursul probabil al acțiunilor acestuia, pentru a furniza comandanților de la toate nivelurile informațiile necesare pentru planificarea și conducerea operațiilor. Comandantul GFI trebuie să promoveze, la toate comandamentele din subordine, principiul de partajare a informațiilor (*need to share*) în detrimentul principiului nevoii de a cunoaște (*need to know*).

Aceasta nu înseamnă că toți vor partaja automat totul, dar mai bine decât GFI nu poate asigura nimeni procedurile și tehnologia de partajare a informațiilor, simultan cu luarea măsurilor de protecție a acestora.

Acest aspect asigură imaginea integratoare a ceea ce se întâmplă pe timpul operației, iar factorii de decizie politico-militari și militari sunt oportuni informați pentru a lua cele mai bune decizii. Pentru a îndeplini acest obiectiv este necesar ca GFI să dispună de personal JISR bine instruit, cu experiență, în măsură să înțeleagă cum se utilizează mijloacele JISR și cum se iau toate măsurile de protecție a informațiilor și rețelelor prin care se transmit acestea.

Pe măsură ce lupta progresează, volumul de informații crește în mod semnificativ, iar ofițerii de informații depun eforturi de a da sens cantității enorme de informații nestructurate, filme și imagini video pe care le au la dispoziție din aproape toate sursele, pentru a le procesa în produse relevante. Pentru raportarea informațiilor se impune stabilirea unor filtre de către comandant, acest aspect facilitând eliminarea rapoartelor ce nu au nicio legătură cu operația în curs de desfășurare și sprijinind statul major să recunoască evenimentele cheie care necesită atenția comandantului pentru luarea deciziilor.

Gama operațiilor care implică acțiunea Alianței - de la acțiuni umanitare și de menținere a păcii la conflicte de mică amploare, precum combaterea traficului de droguri și a terorismului sau chiar implicarea în crize locale și conflicte regionale - necesită ca toate pregătirile pentru asigurarea mijloacelor JISR să fie flexibile și cunoscute în avans. Strategia de conducere și organizare a sistemului JISR în operații poate reprezenta o schemă sistemică de optimizare a tuturor mijloacelor, resurselor și surselor de informații, luând în considerare cerințele de informații prioritare și cererile de informații din partea beneficiarilor de informații.

Integrarea deplină a mijloacelor JISR în planul sau ordinul de luptă și îndeplinirea cu succes a misiunii vor face ca structura de informații să confirme forța deosebită și credibilă pe care o are

și care acționează într-un stat major național sau multinațional, capabilă permanent de a înțelege și de a cunoaște fenomenele contemporane cu care se confruntă o forță în mediul operațional.

Apartenența României la NATO reprezintă o provocare pentru menținerea și conectarea într-o rețea a capacităților naționale de informații, supraveghere și cercetare, interoperabile și cu capacitățile JISR NATO. În același timp, deținerea unor capacități de tip JISR constituie o necesitate pentru asigurarea avertizării timpurii și, implicit, a unei capacități naționale de reacție imediată.

Înțelegerea elementelor definitorii ale conceptului JISR, a modului în care acestea se particularizează la nivelul categoriilor de forțe, trebuie să-i preocupe atât pe comandanți și pe cei desemnați să proiecteze sistemele ISR, cât și pe cei care le exploatează.

Bibliografie:

1. www.nato.int/; 21.07.2015.
2. AJP-2.7, *Allied Joint Doctrine for Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, Edition A, Study Draft 1 (April 2015).
3. www.thinkmind.org/; 21.07.2015.
4. FĂȘIE, Cosmin, *Utilizarea tehnologiei LIDAR pentru proiectarea infrastructurii rutiere în România* - // www.marketwatch.ro/articol/3735; 31.07.2015.
5. www.mec.upt.ro/energieregen/lidar.html; 31.07.2015.
6. COSMA, Ioan, <http://topogeodezie.blogspot.ro/2012/04/despre-lidar.html>; 31.07.2015.
7. JP 1-02 „Joint Publication Department of defense Dictionary and military associated terms” 12 Aprilie 2001, amendată la 17 octombrie 2008.
8. FM 2-01 ISR Synchronization – ediția martie 2009.

¹Cf. AJP-2.7, *Allied Joint Doctrine for Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*, Edition A, Study Draft 1 (April 2015).

²Ibidem.

³Managementul informațiilor este un act de echilibru între a oferi prea multe informații, care îl vor supraaglomera pe comandant și vor încetini procesul de luare a deciziei, și furnizarea de prea puține informații, care poate conduce la adoptarea unor decizii nepotrivite.

⁴Este vizată în special relația dintre subsistemul de comandă-control și fuziune și subsistemul de culegere.

⁵Un sistem ISR stabilește relații specifice cu structurile/sistemele superioare, subordonate sau cu care cooperează.

⁶AJP-2, Non-traditional ISR (NTISR) - mijloace care nu îndeplinesc sarcini specifice ISR, dar care pot contribui la efortul de informații.

⁷www.thinkmind.org/; 21.07.2015.

⁸www.mec.upt.ro/energieregen/lidar.html - Noul „LiDAR” - primul de acest gen din Europa - are ca rol să contribuie la misiunea sateliților Agenției Spațiale Europene (ESA) care se concentrează asupra atmosferei, potrivit unui anunț postat pe site-ul Agenției Spațiale Române (ROSA).

⁹Ioan Cosma, <http://topogeodezie.blogspot.ro/2012/04/despre-lidar.html>.

SECURITATEA SOCIETALĂ ȘI FENOMENUL MIGRAȚIEI

Corina BUCUR*

Abstract

The migration is one of the oldest social phenomena, an important security issue. On long term, it can affect important decision regarding racial and ethnic composition of individuals in the society, societal security, employment, culture policy and public policy.

Nowadays, the migration dynamics can have a real impact on the important process of decision, but also regarding the geopolitical equation of power. These elements are more relevant and important today, due to the present intense of migration flows.

This study aims to emphasize the main concepts of societal security and migration, along with the main risks involved and main possible security and geopolitical consequences of the migration tendencies and evolutions, terrorism, irrendentism or conflicts of immigrants.

Keywords: geopolitics, societal security, national security, migration, risks

Introducere

În contextul în care globalizarea devine tot mai pregnantă, fenomenul migrației capătă un aspect deosebit de important din perspectiva efectelor sale asupra mediului de securitate al unui stat. Cu alte cuvinte, efectele migrației pot afecta echilibrul de putere al unui stat, constituind o adevărată provocare, mai ales pentru statele mici.

Când stabilitatea unui stat este amenințată, identitatea acestuia este în pericol, iar statele au tendința de a-și reduce funcțiile tradiționale,

dar fără a fi înlocuite cu altceva (o altă funcție, o altă structură politică). Se formează, de obicei, structuri comunitare care sunt create pentru a promova o nouă identitate, de obicei atunci când structurile tradiționale nu mai sunt focalizate pe promovarea intereselor aceluia stat. Aici intervine **securitatea societală pentru a da un semnal cu privire la posibilitatea pierderii identității.**

La întrebarea *de ce migrează oamenii?* răspunsul este oferit de Charles Hirschmann, care definește migrația drept un „produs al



* Expert în Ministerul Apărării Naționale.

crizelor politice și economice care îi determină pe oameni să părăsească involuntar sau voluntar teritoriile statelor lor”¹. Acesta consideră, deci, că principala rațiune care pune în mișcare mase mari de oameni este una de natură economico-socială.

Deși este unul dintre cele mai vechi fenomene sociale, migrația a început să fie analizată, din punct de vedere al securității, de puțin timp.

Pe de altă parte, ideea de „securitate societală” a fost promovată în mediul internațional ca drept fundamental al omului în 1948, prin adaptarea *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, unde, conform Articolului 22, „orice persoană, în calitate sa de membru al societății, are dreptul la securitatea societală”². Astfel, se stabilește o legătură între migrație și securitate societală, aceea că migrația este o sursă de insecuritate pentru societățile din toate timpurile, cu precădere pentru societatea din sec. al XXI-lea.

Delimitări conceptuale

Termenul de *securitate societală* a apărut în anii '70, fiind folosit pentru prima dată de școlile europene de Studii de Securitate, și anume, de *Institutul de cercetări de la Copenhaga* și *Institutul internațional de cercetări de la Stockholm*. Cu toate acestea, conceptul s-a răspândit în mediul academic, pe la mijlocul anilor '90, prin studiile și cercetările realizate de Școala de la Copenhaga.

Conform acestei școli, sectoarele analizei de securitate sunt: politic, militar, economic, de mediu și societal. Securitatea societală, deși este parte componentă a securității naționale, își menține independența față de aceasta, deoarece prin slăbirea societății sau prin crizele de identitate statele pot fi separate de propriile societăți.

Securitatea nu desemnează numai un fapt social, acela de a fi în siguranță, ci implică și sentimentul de încredere și liniște, generat de pace și, implicit, de lipsa de pericol. Conceptul de securitate „(...) nu este o valoare în sine, ci îndeplinește mai mult un rol de instrument, ca o condiție, care este absolut necesară pentru ca noi să avem acces la alte valori, cum ar fi libertate, seninătate, justiție etc.”³.

Pentru a putea continua, se impun următoarele observații:

- societatea nu coincide cu statul, statul este parte a societății;
- statele nu sunt întotdeauna formate după modelul națiunilor;
- partea socială nu se află sub controlul complet al statului;
- securitatea societală poate fi definită, în afara statului, dar nu în afara națiunii.

Prin urmare, **securitatea socială nu este similară cu securitatea societală**. Securitatea socială se referă la indivizi și ține mai ales de domeniul economic, pe când securitatea societală se referă la colectivități și la identitățile acestora⁴. **Securitatea societală face trimitere la securitatea morală, la amenințările la adresa identității unei colectivități**. Acest lucru ar trebui să atragă atenția asupra efectului devastator pe care îl poate avea pierderea identității pentru societate.

În lucrarea *Securitate: de la teorie la practică*, cercetătorul Ionel Nicu Sava abordează conceptele/sintagmele esențiale ale securității societale⁵: *națiune* - populație cu un teritoriu istoric, amintiri, cultură de masă, economie, drepturi și îndatoriri colective; *naționalism* - acțiune politică menită să creeze sau să protejeze o națiune; *identitate politică națională* - naturală sau civică; *identitate culturală* - organică sau etnică; *etnie* - subcategorie a națiunii; *minoritate etnică* - trebuie statuat faptul că relația dintre minoritate etnică și majoritate este importantă, mai ales din cauza conflictelor identitare care pot apărea și care pot destabiliza un stat.

În aceeași idee, Adela Șerban sublinia, încă din 2008, că dintotdeauna comunitățile umane au simțit nevoia de protecție/securitate, fapt pentru care și-au format propriile lor instituții pentru a-și asigura securitatea societală⁶. Prin urmare, subiectul de referință pentru **securitatea societală este comunitatea umană care reușește să-și păstreze identitatea atunci când se confruntă cu amenințări**.

Pentru protejarea securității societale este necesară consolidarea coeziunii sociale și creșterea structurilor în cadrul societății civile (cultural, profesional, intelectual, dar și religios). Majoritățile adoptă, de obicei, poziții defensive, spre deosebire de minorități, care ocupă poziții ofensive, ca urmare a proceselor de dislocare socială și națională. Prin urmare, majoritățile caută mijloace de consolidare a identității majoritare, spre deosebire de minorități, care optează, de regulă, pentru poziții extremiste (care pot duce la formarea de noi state, acte de terorism sau acțiuni secesioniste⁷).

Migrația – o problemă de securitate națională

Securitatea societală include problema migrației drept componentă principală. Prin definiție, migrația este un „fenomen care constă în mișcarea unui grup mare de oameni de la un teritoriu la altul, urmată de o schimbare de reședință și/sau integrarea într-o activitate productivă în zona de destinație”⁸. Motivele pentru care oamenii migrează sunt, de obicei,

cele financiare, deoarece aceștia doresc să aibă un loc de muncă mai bine plătit sau condiții de viață mai bune, o mai bună calitate a vieții.

Dar, de ce este atât de strâns legat fenomenul migrației de securitate? După al Doilea Război Mondial, procesul de redefinire socială a Europei de Vest a inclus crearea sintagmei de *statul bunăstării*. Temelia acestui *stat al bunăstării*, împreună cu securitatea militară, au constituit baza de dezvoltare pentru viitoarele politici publice, precum și orientarea acestora spre securitatea societală, economică, și spre dezvoltarea asistenței politice.

Dar, intensificarea fluxului de imigranți a declanșat o serie de elemente negative, precum violența stradală, criminalitatea, șomajul, problema locuințelor, a străzilor murdare, ai căror principali exponenți au fost bineînțeleș imigranții, atrăgând astfel disprețul localnicilor.

Mai târziu, însă, a fost ridicată și problema identității, pentru că nu poți fi de origine germană, franceză, engleză, nici chiar prin naștere. Acest lucru a fost posibil din punct de vedere legal, dar era absolut necesară existența unei legături mai



puternice cu comunitatea națională, cum ar fi: religie, cultură, limbă, identitate etnică.

Uniunea Europeană a încercat să adopte și să implementeze măsuri împotriva efectelor nocive ale fenomenului migrației, prin analizarea consecințelor generate de numărul mare de imigranți în materie de securitate societală.

Situația actuală privind fenomenul migrației

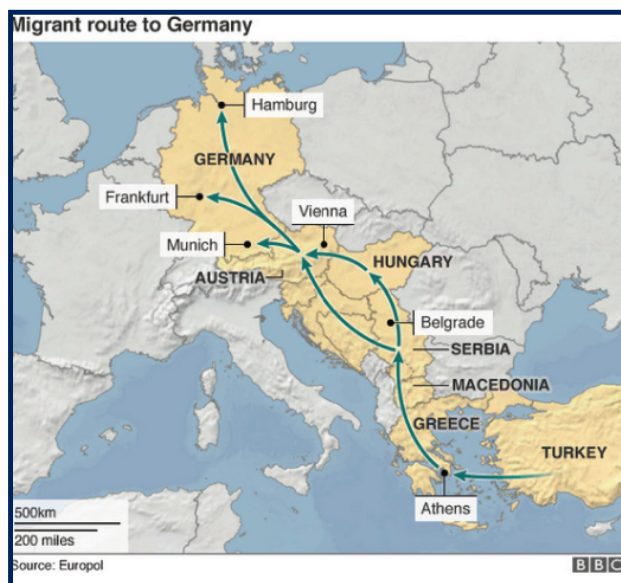
În ceea ce privește fenomenul migrației pe continentul european, acesta a luat amploare în ultima perioadă pe măsură ce un val de migranți din Orientul Mijlociu și Africa au pus o presiune fără precedent asupra țărilor UE, în special Italia, Grecia și Ungaria.

Peste 350 000 de imigranți au fost detectați la frontierele UE în perioada ianuarie-august a.c., comparativ cu 280 000 în întreaga perioadă a anului 2014. Conflictele din Siria și Afganistan, precum și abuzurile din Eritreea sunt factori majori care influențează fluxurile de imigranți. Mai mult de 2 600 de imigranți s-au înecat, în acest an, în Marea Mediterană, încercând să ajungă în Grecia și Italia, pentru ca apoi să urmeze traseul prin Balcanii de Vest, în speranța de a ajunge în Germania și în alte țări nordice ale UE⁹.

Câți oameni sunt în mișcare? Cei 350 000, detectați la granițele UE până la sfârșitul lunii august a.c., erau repartizați în felul următor: 230 000 în Grecia și aproape 115 000 în Italia, în timp ce în jur de 2 000 se aflau deja în Spania. Cei mai mulți, care se îndreaptă spre Grecia, din Turcia, preferă traseul scurt prin insulele Kos, Chios, Samos și Lesbos, de cele mai multe ori cu bărcile pneumatice sau ambarcațiuni din lemn de mici dimensiuni. Pe de altă parte, traseul spre Italia, prin Libia, este mai periculos.

Am atașat o hartă care ilustrează mișcările de migranți în Europa. Echipile de frontieră ale UE/Frontex monitorizează diferitele rute de migranți și au asigurat cele mai multe operațiuni de salvare din Marea Mediterană.

Cel mai mare grup de imigranți, după naționalitate, sunt sirienii, care fug de sărăcie, război și abuzuri ale drepturilor omului. Aceștia



se deplasează spre Germania, care primește, de departe, cel mai mare număr de azilanți din Europa (sunt așteptați anul acesta, în jur de 800 000 de refugiați).

Conform rapoartelor ONU, aproximativ 3 000 de persoane sunt așteptate să treacă prin Macedonia, în fiecare zi din lunile următoare, după care, aceștia vor trece în Serbia, care susține că, anul acesta a avut cca 90 000 de imigranți, și apoi în Ungaria – o poartă de acces la zona Schengen. Confruntându-se cu un aflux de imigranți considerabil, Ungaria a construit un gard de sârmă-ghimpată pe o distanță de 175 km (aprox. 110 mile), pentru a-i ține pe aceștia la distanță.

Potrivit ONU, escaladarea conflictelor în Orientul Mijlociu și Africa de Nord a adus, în prima jumătate a anului 2015, un număr de 137 000 de migranți prin Grecia, Italia, Malta și Spania, o creștere de 83%, comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut.

Concluzii

O problemă de securitate societală trebuie să fie pe lista de priorități a administrației politice a unui stat.

„Grupările teroriste, de crimă organizată, de trafic și migrație ilegală trebuie combătute prin cooperarea dintre serviciile de intelligence și instituțiile cu atribuții în domeniu”¹⁰. Dat fiind

faptul că acestea sunt principalele elemente care pot afecta securitatea societală, este necesară o atenție sporită, precum și încercarea de a le controla cât mai eficient posibil, pentru binele națiunii. Cooperarea interinstituțională poate crește succesul combaterii sau eliminării efectelor negative cu care se confruntă omenirea în ceea ce privește problema migrației.

În societatea contemporană au existat două transformări majore în ceea ce privește securitatea societală. Prima se referă la sistemul

socio-politic modern, care a adoptat noi modalități de monitorizare a securității societale bazate pe implicarea unor forumuri de decizie și găsirea de noi soluții, renunțându-se la cele tradiționale. A doua se referă la o creștere a riscurilor societale asociate primei transformări, ca urmare a faptului că amenințările sociale se află într-o continuă dinamică și generează modificări substanțiale. Securitatea societală semnifică faptul că oamenii vor lupta pentru valorile lor și își vor dori să reducă amenințările la adresa lor cât mai mult posibil.

Bibliografie:

1. BUZAN, Barry, WAEVER, Ole, de WILDE, Jaap, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, CA Publishing, 2010.
2. CALLAGHAN, Jean and KERNIC, Franz, *Securitatea internațională și foștele armate*, Ed. Tritonic, București, 2004.
3. HIRSCHMANN, Charles, *Migration and national security*, disponibil pe site-ul, <http://faculty.washington.edu/charles/new%20PUBS/Unpublished%20Papers/U2.pdf>.
4. SAVA, Ionel Nicu, *Securitate: de la teorie la practică*, Curs, București, 2007.
5. ȘERBAN, Adela, *Securitate societală*, București, Valahia publishing House, 2008.
6. ***, *Dicționar de sociologie online*, coordonatori Lazăr Vlăsceanu și Cătălin Zamfir, disponibil pe site-ul, <https://www.scribd.com/doc/58414549/Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu-Dictionar-de-Sociologie>.
7. Declarația Universală a Drepturilor Omului, publicat în *Broșura din 10 decembrie 1948*, disponibil pe site-ul http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf, accesat în 05.09.2015.
8. <http://www.wsj.com/articles/europes-existence-threatened-by-influx-of-migrants-says-hungarys-orban-1437827281>.
9. <http://www.bbc.com/news/world-europe-24583286>.

¹Charles Hirschmann, *Migration and national security*, disponibil pe site-ul <http://faculty.washington.edu/charles/new%20PUBS/Unpublished%20Papers/U2.pdf>, accesat în 08.06.2015.

²Declarația Universală a Drepturilor Omului, publicată în *Broșura din 10 decembrie 1948*, disponibil pe site-ul http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf, accesat în 05.09.2015.

³Adela Șerban, *Securitate societală*, București, Valahia Publishing House, 2008, p. 54.

⁴Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, traducere George Jiglău, CA Publishing, 2010, p. 174.

⁵Ionel Nicu Sava, *Securitate: de la teorie la practică*, Curs, București, 2007. p. 44.

⁶Adela Șerban, *Securitate societală*, București, Valahia Publishing House, 2008, p.55.

⁷Idem, p. 53.

⁸Dicționar de sociologie on-line, coordonatori Lazăr Vlăsceanu și Cătălin Zamfir, disponibil pe site-ul, <https://www.scribd.com/doc/58414549/Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu-Dictionar-de-Sociologie> accesat în 05.09.2015.

⁹<http://frontex.europa.eu/trends-and-routes>.

¹⁰Jean Callaghan and Franz Kernic, *Securitatea internațională și foștele armate*, Editura Tritonic, București, 2004.

